

ՏԵՂԵԿԱՆՔ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐՈՒԹՅԱՆ ՓՈՓՈԽՎՈՂ ՀՈԴՎԱԾՆԵՐԻ ՎԵՐԱԲԵՐՅԱԼ

	ԳՈՐԾՈՂ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐՈՒԹՅՈՒՆ	ՓՈՓՈԽՎՈՂ ՀՈԴՎԱԾՆԵՐ (ԴՐՈՒՅԹՆԵՐ) ¹
1.	<p>Հայ ժողովուրդը, հիմք ընդունելով Հայաստանի անկախության մասին հռչակագրում հաստատագրված հայոց պետականության հիմնարար սկզբունքները և համազգային նպատակները, իրականացրած ինքնիշխան պետության վերականգնման իր ազատասեր նախնիների սուրբ պատգամը, նվիրված հայրենիքի հզորացմանը և բարգավաճմանը, ապահովելու համար սերունդների ազատությունը, ընդհանուր բարեկեցությունը, քաղաքացիական համերաշխությունը, հավաստելով հավատարմությունը համամարդկային արժեքներին, ընդունում է Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրությունը:</p>	<p><i>Չի փոփոխվել</i></p>
2.	<p>Հոդված 1. Հայաստանի Հանրապետությունը ինքնիշխան, ժողովրդավարական, սոցիալական, իրավական պետություն է:</p>	<p><i>Չի փոփոխվել</i></p>

¹ Փոփոխություններն արտացոլված են գործող Սահմանադրության հոդվածների դրույթների հերթականությանը համապատասխան և ներառում են նաև լրացումները, այդ թվում՝ նոր հոդվածները:

3.	<p>Հողված 2. Հայաստանի Հանրապետությունում իշխանությունը պատկանում է ժողովրդին:</p> <p>Ժողովուրդն իր իշխանությունն իրականացնում է ազատ ընտրությունների, հանրաքվեների, ինչպես նաև Սահմանադրությամբ նախատեսված պետական և տեղական ինքնակառավարման մարմինների ու պաշտոնատար անձանց միջոցով:</p> <p>Իշխանության յուրացումը որևէ կազմակերպության կամ անհատի կողմից հանցագործություն է:</p>	<p><i>Չի փոփոխվել</i></p>
4.	<p>Հողված 3. Մարդը, նրա արժանապատվությունը, հիմնական իրավունքները և ազատությունները բարձրագույն արժեքներ են:</p> <p>Պետությունն ապահովում է մարդու և քաղաքացու հիմնական իրավունքների և ազատությունների պաշտպանությունը՝ միջազգային իրավունքի սկզբունքներին ու նորմերին համապատասխան:</p> <p>Պետությունը սահմանափակված է մարդու և քաղաքացու հիմնական իրավունքներով և ազատություններով՝ որպես անմիջականորեն գործող իրավունք:</p>	<p><i>Հողված 3. Մարդը, նրա արժանապատվությունը, հիմնական իրավունքները և ազատությունները</i></p> <p>1. Հայաստանի Հանրապետությունում բարձրագույն արժեքը մարդն է: Մարդու անօտարելի արժանապատվությունը նրա իրավունքների և ազատությունների անքակտելի հիմքն է:</p> <p>2. Մարդու և քաղաքացու հիմնական իրավունքների և ազատությունների հարգումն ու պաշտպանությունը հանրային իշխանության պարտականությունն է:</p> <p>3. Հանրային իշխանությունը սահմանափակված է մարդու և քաղաքացու հիմնական իրավունքներով և ազատություններով՝ որպես անմիջականորեն գործող իրավունք:</p>
5.	<p>Հողված 4. Հանրապետության Նախագահի, Ազգային ժողովի, տեղական ինքնակառավարման մարմինների ընտրությունները, ինչպես նաև</p>	<p><i>Հողված 7. Ընտրական իրավունքի սկզբունքները</i></p> <p>Ազգային ժողովի և համայնքների ավագանիների ընտրությունները, ինչպես նաև հանրաքվեներն անցկացվում են ընդհանուր, հավասար, ազատ և ուղղակի ընտրական</p>

	<p>հանրաքվեներն անցկացվում են ընդհանուր, հավասար, ուղղակի ընտրական իրավունքի հիման վրա՝ գաղտնի քվեարկությամբ:</p>	<p>իրավունքի հիման վրա՝ գաղտնի քվեարկությամբ:</p>
<p>6.</p>	<p>Հոդված 5. Պետական իշխանությունն իրականացվում է Սահմանադրությանը և օրենքներին համապատասխան՝ օրենսդիր, գործադիր և դատական իշխանությունների բաժանման և հավասարակշռման հիման վրա:</p> <p>Պետական և տեղական ինքնակառավարման մարմիններն ու պաշտոնատար անձինք իրավասու են կատարելու միայն այնպիսի գործողություններ, որոնց համար լիազորված են Սահմանադրությամբ կամ օրենքներով:</p>	<p><i>Հոդված 4. Իշխանությունների բաժանման և հավասարակշռման սկզբունքը</i></p> <p>Պետական իշխանությունն իրականացվում է Սահմանադրությանը և օրենքներին համապատասխան՝ օրենսդիր, գործադիր և դատական իշխանությունների բաժանման ու հավասարակշռման հիման վրա:</p> <p><i>Հոդված 6. Օրինականության սկզբունքը</i></p> <p>1. Պետական և տեղական ինքնակառավարման մարմիններն ու պաշտոնատար անձինք իրավասու են կատարել միայն այնպիսի գործողություններ, որոնց համար լիազորված են Սահմանադրությամբ կամ օրենքներով:</p> <p>2. Սահմանադրության և օրենքների հիման վրա և դրանց իրականացումն ապահովելու նպատակով Սահմանադրությամբ նախատեսված մարմինները կարող են օրենքով լիազորվել ընդունելու ենթաօրենսդրական նորմատիվ իրավական ակտեր: Լիազորող նորմերը պետք է համապատասխանեն իրավական որոշակիության սկզբունքին:</p>
<p>7.</p>	<p>Հոդված 6. Սահմանադրությունն ունի բարձրագույն իրավաբանական ուժ, և նրա նորմերը գործում են անմիջականորեն:</p> <p>Օրենքները պետք է համապատասխանեն Սահմանադրությանը: Այլ իրավական ակտերը պետք է համապատասխանեն Սահմանադրությանը և օրենքներին:</p> <p>Օրենքներն ուժի մեջ են մտնում «Հայաստանի Հանրապետության պաշտոնական տեղեկագրում»</p>	<p><i>Հոդված 5. Իրավական նորմերի աստիճանակարգությունը</i></p> <p>1. Սահմանադրությունն ունի բարձրագույն իրավաբանական ուժ: Օրենքները պետք է համապատասխանեն Սահմանադրությանը և սահմանադրական օրենքներին, իսկ ենթաօրենսդրական իրավական ակտերը՝ Սահմանադրությանը, սահմանադրական օրենքներին և օրենքներին:</p> <p><i>Հոդված 6. Օրինականության սկզբունքը</i></p>

<p>հրապարակվելուց հետո: Այլ նորմատիվ իրավական ակտերն ուժի մեջ են մտնում օրենքով սահմանված կարգով հրապարակվելուց հետո:</p> <p>Միջազգային պայմանագրերն ուժի մեջ են մտնում միայն վավերացվելուց կամ հաստատվելուց հետո: Միջազգային պայմանագրերը Հայաստանի Հանրապետության իրավական համակարգի բաղկացուցիչ մասն են: Եթե վավերացված միջազգային պայմանագրում սահմանվում են այլ նորմեր, քան նախատեսված են օրենքներով, ապա կիրառվում են այդ նորմերը: Սահմանադրությանը հակասող միջազգային պայմանագրերը չեն կարող վավերացվել:</p> <p>Նորմատիվ իրավական ակտերն ընդունվում են Սահմանադրության և օրենքների հիման վրա և դրանց իրականացումն ապահովվելու նպատակով:</p>	<p>3. Օրենքները և ենթաօրենսդրական նորմատիվ իրավական ակտերն ուժի մեջ են մտնում սահմանված կարգով հրապարակվելուց հետո:</p> <p><i>Հոդված 5. Իրավական նորմերի աստիճանակարգությունը</i></p> <p>2. Ընդհանուր միջազգային իրավունքի պարտադիր նորմերը գերակայություն ունեն օրենքների նկատմամբ: Եթե վավերացված միջազգային պայմանագրում սահմանվում են այլ նորմեր, քան նախատեսված են օրենքներով, ապա կիրառվում են այդ նորմերը:</p> <p><i>Հոդված 6. Օրինականության սկզբունքը</i></p> <p>2. Սահմանադրության և օրենքների հիման վրա և դրանց իրականացումն ապահովվելու նպատակով Սահմանադրությամբ նախատեսված մարմինները կարող են օրենքով լիազորվել ընդունելու ենթաօրենսդրական նորմատիվ իրավական ակտեր: Լիազորող նորմերը պետք է համապատասխանեն իրավական որոշակիության սկզբունքին:</p>
<p>8. Հոդված 7. Հայաստանի Հանրապետությունում ճանաչվում են գաղափարախոսական բազմակարծությունը և բազմակուսակցությունը:</p> <p>Կուսակցությունները կազմավորվում են ազատորեն, նպաստում ժողովրդի քաղաքական կամքի ձևավորմանն ու</p>	<p><i>Հոդված 8. Գաղափարախոսական բազմակարծությունը և բազմակուսակցականությունը</i></p> <p>1. Հայաստանի Հանրապետությունում ճանաչվում են գաղափարախոսական բազմակարծությունը և բազմակուսակցականությունը:</p> <p>2. Կուսակցությունները կազմավորվում և գործում են ազատ: Կուսակցությունների համար օրենքով երաշխավորվում են գործունեության հավասար իրավական</p>

	<p>արտահայտմանը: Նրանց գործունեությունը չի կարող հակասել Սահմանադրությանը և օրենքներին, իսկ գործելակերպը՝ ժողովրդավարության սկզբունքներին:</p> <p>Կուսակցություններն ապահովում են իրենց ֆինանսական գործունեության հրապարակայնությունը:</p>	<p>հնարավորություններ:</p> <p>3. Կուսակցությունները նպաստում են ժողովրդի քաղաքական կամքի ձևավորմանն ու արտահայտմանը:</p> <p>4. Կուսակցությունների կառուցվածքը և գործունեությունը չեն կարող հակասել Սահմանադրության 1-ին հոդվածում ամրագրված հիմնարար սկզբունքներին:</p> <p><i>Հոդված 45. Կուսակցություն ստեղծելու և կուսակցությանն անդամագրվելու իրավունքը</i></p> <p>3. Կուսակցությունները տարեկան հաշվետվություններ են հրապարակում իրենց միջոցների աղբյուրների և ծախսերի, ինչպես նաև իրենց գույքի մասին, որի նկատմամբ վերահսկողությունն օրենքով սահմանված կարգով իրականացնում է պետական լիազոր մարմինը:</p>
9.	<p>Հոդված 8. Հայաստանի Հանրապետությունում ճանաչվում և պաշտպանվում է սեփականության իրավունքը:</p> <p>Հայաստանի Հանրապետությունում երաշխավորվում են տնտեսական գործունեության ազատությունն ու ազատ տնտեսական մրցակցությունը:</p>	<p><i>Հոդված 10. Տնտեսական կարգը</i></p> <p>Հայաստանի Հանրապետության տնտեսական կարգի հիմքը սոցիալական շուկայական տնտեսությունն է: Այն հիմնված է մասնավոր սեփականության, տնտեսական գործունեության ազատության և ազատ տնտեսական մրցակցության վրա և պետական քաղաքականության միջոցով ուղղված է ընդհանուր տնտեսական բարեկեցությանը և սոցիալական արդարությանը:</p>
10.	<p>Հոդված 8.1. Հայաստանի Հանրապետությունում եկեղեցին անջատ է պետությունից:</p> <p>Հայաստանի Հանրապետությունը ճանաչում է Հայաստանյայց առաքելական սուրբ եկեղեցու՝ որպես ազգային եկեղեցու բացառիկ</p>	<p><i>Հոդված 16. Պետությունը և կրոնական կազմակերպությունները</i></p> <p>2. Հայաստանի Հանրապետությունում կրոնական կազմակերպություններն անջատ են պետությունից:</p> <p><i>Հոդված 17. Հայաստանյայց առաքելական սուրբ եկեղեցին</i></p> <p>1. Հայաստանի Հանրապետությունը ճանաչում է Հայաստանյայց առաքելական սուրբ</p>

	<p>առաքելությունը հայ ժողովրդի հոգևոր կյանքում, նրա ազգային մշակույթի զարգացման և ազգային ինքնության պահպանման գործում:</p> <p>Հայաստանի Հանրապետությունում երաշխավորվում է օրենքով սահմանված կարգով գործող բոլոր կրոնական կազմակերպությունների գործունեության ազատությունը:</p> <p>Հայաստանի Հանրապետության և Հայաստանյայց առաքելական սուրբ եկեղեցու հարաբերությունները կարող են կարգավորվել օրենքով:</p>	<p>եկեղեցու՝ որպես ազգային եկեղեցու բացառիկ առաքելությունը հայ ժողովրդի հոգևոր կյանքում, նրա ազգային մշակույթի զարգացման և ազգային ինքնության պահպանման գործում:</p> <p><i>Հոդված 16. Պետությունը և կրոնական կազմակերպությունները</i></p> <p>1. Հայաստանի Հանրապետությունում երաշխավորվում է կրոնական կազմակերպությունների գործունեության ազատությունը:</p> <p><i>Հոդված 17. Հայաստանյայց առաքելական սուրբ եկեղեցին</i></p> <p>2. Հայաստանի Հանրապետության և Հայաստանյայց առաքելական սուրբ եկեղեցու հարաբերությունները կարող են կարգավորվել հատուկ համաձայնագրով:</p>
11.	<p>Հոդված 8.2. Հայաստանի Հանրապետության զինված ուժերն ապահովում են Հայաստանի Հանրապետության անվտանգությունը, պաշտպանությունը և տարածքային ամբողջականությունը, նրա սահմանների անձեռնմխելիությունը: Չինված ուժերը քաղաքական հարցերում պահպանում են չեզոքություն և գտնվում են քաղաքացիական վերահսկողության ներքո:</p>	<p><i>Հոդված 13. Հայաստանի Հանրապետության պաշտպանությունը</i></p> <p>1. Հայաստանի Հանրապետության զինված ուժերն ապահովում են Հայաստանի Հանրապետության պաշտպանությունը, տարածքային ամբողջականությունը, սահմանների անձեռնմխելիությունը և անվտանգությունը:</p> <p>2. Չինված ուժերը քաղաքական հարցերում պահպանում են չեզոքություն և գտնվում են քաղաքացիական վերահսկողության ներքո:</p> <p>3. Յուրաքանչյուր քաղաքացի պարտավոր է օրենքով սահմանված կարգով մասնակցել Հայաստանի Հանրապետության պաշտպանությանը:</p>
12.	<p>Հոդված 9. Հայաստանի Հանրապետության արտաքին քաղաքականությունն իրականացվում է միջազգային իրավունքի սկզբունքներին և նորմերին</p>	<p><i>Հոդված 12. Արտաքին քաղաքականությունը</i></p> <p>Հայաստանի Հանրապետության արտաքին քաղաքականությունն իրականացվում է</p>

	<p>համապատասխան՝ բոլոր պետությունների հետ բարիդրացիական, փոխշահավետ հարաբերություններ հաստատելու նպատակով:</p>	<p>միջազգային իրավունքի հիման վրա՝ բոլոր պետությունների հետ բարիդրացիական, փոխշահավետ հարաբերություններ հաստատելու նպատակով:</p>
<p>13.</p>	<p>Հոդված 10. Պետությունն ապահովում է շրջակա միջավայրի պահպանությունը և վերականգնումը, բնական պաշարների ողջամիտ օգտագործումը:</p>	<p><i>Հոդված 11. Շրջակա միջավայրի պահպանությունը և կայուն զարգացումը</i></p> <p>1. Հանրային իշխանությունը խթանում է շրջակա միջավայրի պահպանությունն ու վերականգնումը, բնական պաշարների ողջամիտ օգտագործումը՝ ղեկավարվելով կայուն զարգացման սկզբունքով և հաշվի առնելով պատասխանատվությունն ապագա սերունդների հանդեպ:</p> <p>2. Յուրաքանչյուր ոք պարտավոր է հոգ տանել շրջակա միջավայրի պահպանության մասին:</p>
<p>14.</p>	<p>Հոդված 11. Պատմության և մշակույթի հուշարձանները, մշակութային այլ արժեքները գտնվում են պետության հոգածության և պաշտպանության ներքո:</p> <p>Հայաստանի Հանրապետությունը միջազգային իրավունքի սկզբունքների և նորմերի շրջանակներում նպաստում է հայկական սփյուռքի հետ կապերի ամրապնդմանը, այլ պետություններում գտնվող հայկական պատմական և մշակութային արժեքների պահպանմանը, հայ կրթական և մշակութային կյանքի զարգացմանը:</p>	<p><i>Հոդված 14. Մշակույթի և մշակութային արժեքների պաշտպանությունը</i></p> <p>1. Հայաստանի Հանրապետությունը խթանում է մշակույթի զարգացումը, նպատակային քաղաքականություն է իրականացնում գիտության, կրթության և արվեստի ոլորտներում:</p> <p>2. Հայոց լեզվի պահպանումը և զարգացումը, պատմության և մշակույթի հուշարձանները, մշակութային այլ արժեքները գտնվում են պետության հոգածության և պաշտպանության ներքո:</p> <p><i>Հոդված 18. Հայկական սփյուռքի հետ կապերը</i></p> <p>1. Հայաստանի Հանրապետությունը սփյուռքի հետ վարում է համակողմանի կապերի զարգացման և ամրապնդման հայապահպան քաղաքականություն:</p> <p>2. Հայաստանի Հանրապետությունը միջազգային իրավունքի, ինչպես նաև տվյալ պետության հետ կնքված միջազգային պայմանագրերի հիման վրա նպաստում է այլ պետություններում գտնվող հայկական պատմական և մշակութային արժեքների պահպանմանը, հայ կրթական և մշակութային կյանքի զարգացմանը:</p>

15.	<p>Հոդված 11.1. Հայաստանի Հանրապետության վարչատարածքային միավորներն են մարզերը և համայնքները:</p>	<p><i>Հոդված 121. Վարչատարածքային բաժանումը</i></p> <p>Ազգային ժողովը, կառավարության առաջարկությամբ օրենքով սահմանում է վարչատարածքային բաժանումը:</p>
16.	<p>Հոդված 11.2. Հայաստանի Հանրապետությունը երաշխավորում է տեղական ինքնակառավարումը:</p>	<p><i>Հոդված 9. Տեղական ինքնակառավարման երաշխավորումը</i></p> <p>Հայաստանի Հանրապետությունում երաշխավորվում է տեղական ինքնակառավարումը՝ որպես ժողովրդավարության էական հիմքերից մեկը:</p>
17.	<p>Հոդված 11.3. Հայաստանի Հանրապետության քաղաքացիները Հայաստանի Հանրապետության տարածքում և նրա սահմաններից դուրս գտնվում են Հայաստանի Հանրապետության պաշտպանության ներքո:</p> <p>Ազգությամբ հայերը Հայաստանի Հանրապետության քաղաքացիություն են ձեռք բերում պարզեցված կարգով:</p>	<p><i>Հոդված 46. Հայաստանի Հանրապետության քաղաքացիության իրավունքը</i></p> <p>5. Հայաստանի Հանրապետության քաղաքացիները Հայաստանի Հանրապետության սահմաններից դուրս, միջազգային իրավունքի հիման վրա, գտնվում են Հայաստանի Հանրապետության պաշտպանության ներքո:</p> <p><i>Հոդված 46. Հայաստանի Հանրապետության քաղաքացիության իրավունքը</i></p> <p>2. ... Ազգությամբ հայերը Հայաստանի Հանրապետության քաղաքացիություն են ձեռք բերում պարզեցված կարգով: Ազգությամբ հայերը Հայաստանի Հանրապետությունում բնակություն հաստատելու պահից ունեն Հայաստանի Հանրապետության քաղաքացիության իրավունք...</p>
18.	<p>Հոդված 12. Հայաստանի Հանրապետության պետական լեզուն հայերենն է:</p>	<p><i>Հոդված 19. Հայաստանի Հանրապետության պետական լեզուն</i></p> <p>Հայաստանի Հանրապետության պետական լեզուն հայերենն է:</p>
19.	<p>Հոդված 13. Հայաստանի Հանրապետության դրոշը եռագույն է՝ կարմիր, կապույտ, նարնջագույն հորիզոնական</p>	<p><i>Հոդված 20. Հայաստանի Հանրապետության խորհրդանիշերը</i></p> <p>1. Հայաստանի Հանրապետության դրոշը եռագույն է՝ կարմիր, կապույտ, նարնջագույն հորիզոնական հավասար շերտերով:</p>

	<p>հավասար շերտերով:</p> <p>Հայաստանի Հանրապետության զինանշանն է. կենտրոնում՝ վահանի վրա, պատկերված են Արարատ լեռը՝ Նոյյան տապանով, և պատմական Հայաստանի չորս թագավորությունների զինանշանները: Վահանը պահում են արծիվը և առյուծը, իսկ վահանից ներքև պատկերված են սուր, ճյուղ, հասկերի խուրձ, շղթա և ժապավեն:</p> <p>Դրոշի և զինանշանի մանրամասն նկարագրությունը սահմանվում է օրենքով:</p> <p>Հայաստանի Հանրապետության օրհներգը սահմանվում է օրենքով:</p> <p>Հայաստանի Հանրապետության մայրաքաղաքը Երևանն է:</p>	<p>2. Հայաստանի Հանրապետության զինանշանն է. կենտրոնում՝ վահանի վրա, պատկերված են Արարատ լեռը՝ Նոյյան տապանով, և պատմական Հայաստանի չորս թագավորությունների զինանշանները: Վահանը պահում են արծիվը և առյուծը, իսկ վահանից ներքև պատկերված են սուր, ճյուղ, հասկերի խուրձ, շղթա և ժապավեն:</p> <p>3. Դրոշի և զինանշանի մանրամասն նկարագրությունը սահմանվում է օրենքով:</p> <p>4. Հայաստանի Հանրապետության օրհներգը սահմանվում է օրենքով:</p> <p><i>Հոդված 21. Հայաստանի Հանրապետության մայրաքաղաքը</i> Հայաստանի Հանրապետության մայրաքաղաքը Երևանն է:</p>
20.	<p>Հոդված 14. Մարդու արժանապատվությունը՝ որպես նրա իրավունքների ու ազատությունների անքակտելի հիմք, հարգվում և պաշտպանվում է պետության կողմից:</p>	<p><i>Հոդված 22. Մարդու արժանապատվությունը</i> Մարդու արժանապատվությունն անխախտելի է:</p>
21.	<p>Հոդված 14.1. Բոլոր մարդիկ հավասար են օրենքի առջև:</p>	<p><i>Հոդված 27. Օրենքի առջև ընդհանուր հավասարությունը</i> Բոլորը հավասար են օրենքի առջև:</p> <p><i>Հոդված 28. Կանանց և տղամարդկանց իրավահավասարությունը</i></p>

	<p>Խտրականությունը, կախված սեռից, ռասայից, մաշկի գույնից, էթնիկական կամ սոցիալական ծագումից, գենետիկական հատկանիշներից, լեզվից, կրոնից, աշխարհայացքից, քաղաքական կամ այլ հայացքներից, ազգային փոքրամասնությանը պատկանելությունից, գույքային վիճակից, ծնունդից, հաշմանդամությունից, տարիքից կամ անձնական կամ սոցիալական բնույթի այլ հանգամանքներից, արգելվում է:</p>	<p>Կանայք և տղամարդիկ իրավահավասար են:</p> <p><i>Հոդված 29. Խտրականության արգելքը</i></p> <p>Խտրականությունը՝ կախված սեռից, ռասայից, մաշկի գույնից, էթնիկական կամ սոցիալական ծագումից, գենետիկական հատկանիշներից, լեզվից, կրոնից, աշխարհայացքից, քաղաքական կամ այլ հայացքներից, ազգային փոքրամասնությանը պատկանելությունից, գույքային վիճակից, ծնունդից, հաշմանդամությունից, տարիքից կամ անձնական կամ սոցիալական բնույթի այլ հանգամանքներից, արգելվում է:</p>
22.	<p>Հոդված 15. Յուրաքանչյուր ոք ունի կյանքի իրավունք: Ոչ ոք չի կարող դատապարտվել կամ ենթարկվել մահապատժի:</p>	<p><i>Հոդված 23. Կյանքի իրավունքը: Մահապատժի արգելքը</i></p> <p>1. Յուրաքանչյուր ոք ունի կյանքի իրավունք:</p> <p>2. Ոչ ոք չի կարող դատապարտվել կամ ենթարկվել մահապատժի:</p>
23.	<p>Հոդված 16. Յուրաքանչյուր ոք ունի անձնական ազատության և անձեռնմխելիության իրավունք: Մարդուն կարելի է ազատությունից զրկել օրենքով սահմանված դեպքերում և կարգով: Օրենքը կարող է նախատեսել ազատությունից զրկում միայն հետևյալ դեպքերում՝</p> <p>1) անձը դատապարտվել է հանցագործություն կատարելու համար իրավասու դատարանի կողմից.</p> <p>2) անձը չի կատարել դատարանի՝ օրինական ուժի մեջ մտած կարգադրությունը.</p> <p>3) օրենքով սահմանված որոշակի</p>	<p><i>Հոդված 26. Անձնական ազատությունը</i></p> <p>1. Յուրաքանչյուր ոք ունի անձնական ազատության իրավունք: Ոչ ոքի չի կարելի անձնական ազատությունից զրկել այլ կերպ, քան հետևյալ դեպքերում և օրենքով սահմանված կարգով.</p> <p>1) անձն իրավասու դատարանի կողմից դատապարտվել է հանցանք կատարելու համար.</p> <p>2) անձը չի ենթարկվել դատարանի իրավաչափ կարգադրությանը.</p> <p>3) օրենքով սահմանված որոշակի պարտականության կատարումն ապահովելու նպատակով.</p> <p>4) անձին իրավասու մարմին ներկայացնելու նպատակով, երբ առկա է նրա կողմից</p>

<p>պարտականությունների կատարումն ապահովելու նպատակով.</p> <p>4) առկա է հանցագործություն կատարած լինելու հիմնավոր կասկած, կամ երբ դա անհրաժեշտ է անձի կողմից հանցագործության կատարումը կամ այն կատարելուց հետո նրա փախուստը կանխելու նպատակով.</p> <p>5) անչափահասին դաստիարակչական հսկողության հանձնելու կամ իրավասու այլ մարմին ներկայացնելու նպատակով.</p> <p>6) վարակիչ հիվանդությունների տարածումը կանխելու նպատակով կամ հոգեկան հիվանդ, գինեմոլ, թմրամոլ կամ թափառաշրջիկ անձանցից բխող հասարակական վտանգը կանխելու նպատակով.</p> <p>7) Հայաստանի Հանրապետություն անձի անօրինական մուտքը կանխելու, նրան արտաքսելու կամ այլ պետության հանձնելու նպատակով:</p> <p>Ազատությունից զրկված յուրաքանչյուր անձ իրեն հասկանալի լեզվով անհապաղ տեղեկացվում է պատճառների, իսկ քրեական մեղադրանք ներկայացվելու դեպքում՝ նաև մեղադրանքի մասին: Ազատությունից զրկված յուրաքանչյուր անձ իրավունք ունի այդ մասին անհապաղ տեղեկացնելու իր կողմից ընտրված անձին:</p> <p>Եթե ձերբակալված անձը ձերբակալման պահից 72 ժամվա ընթացքում դատարանի</p>	<p>հանցանք կատարած լինելու հիմնավոր կասկած կամ երբ դա ողջամտորեն անհրաժեշտ է հանցանքի կատարումը կամ դա կատարելուց հետո անձի փախուստը կանխելու նպատակով.</p> <p>5) անչափահասին դաստիարակչական հսկողության հանձնելու կամ իրավասու մարմին ներկայացնելու նպատակով.</p> <p>6) հանրության համար վտանգավոր վարակիչ հիվանդությունների տարածումը կանխելու նպատակով, ինչպես նաև, երբ անձն ունի հոգեկան խանգարում, թմրամոլ կամ հարբեցող է.</p> <p>7) անձի անօրինական մուտքը Հայաստանի Հանրապետություն կանխելու կամ անձին արտաքսելու կամ այլ պետության հանձնելու նպատակով:</p> <p>2. Ազատությունից զրկված յուրաքանչյուր անձ իրեն հասկանալի լեզվով անհապաղ տեղեկացվում է ազատությունից զրկելու պատճառների, իսկ քրեական մեղադրանք ներկայացվելու դեպքում՝ նաև մեղադրանքի մասին: Ազատությունից զրկված յուրաքանչյուր անձ իրավունք ունի այդ մասին անհապաղ տեղեկացնելու իր կողմից ընտրված անձին:</p> <p>3. Եթե ձերբակալված անձը ձերբակալման պահից յոթանասուններկու ժամվա</p>
--	---

<p>որոշմամբ չի կալանավորվում, ապա նա ենթակա է անհապաղ ազատ արձակման:</p> <p>Յուրաքանչյուր ոք իրավունք ունի ազատությունից ապօրինի զրկման կամ ապօրինի խուզարկության դեպքում օրենքով սահմանված հիմքերով և կարգով պատճառված վնասի հատուցման:</p> <p>Յուրաքանչյուր ոք իրավունք ունի իր ազատությունից զրկման կամ խուզարկության օրինականությունն ու հիմնավորվածությունը բողոքարկելու վերադաս դատական աստիճանում:</p> <p>Մարդուն չի կարելի ազատությունից զրկել միայն այն պատճառով, որ ի վիճակի չէ կատարելու քաղաքացիաիրավական պարտավորությունները:</p> <p>Մարդուն չի կարելի խուզարկել այլ կերպ, քան օրենքով սահմանված դեպքերում և կարգով:</p>	<p>ընթացքում դատարանի որոշմամբ չի կալանավորվում, ապա նա ենթակա է անհապաղ ազատ արձակման:</p> <p>6. Սույն հոդվածի խախտմամբ ազատությունից զրկված անձն օրենքով սահմանված հիմքերով և կարգով ունի պատճառված վնասի հատուցման իրավունք:</p> <p>4. Յուրաքանչյուր ոք, ով ձերբակալման կամ կալանավորման պատճառով զրկված է ազատությունից, իրավունք ունի վիճարկելու իրեն ազատությունից զրկելու իրավաչափությունը, որի վերաբերյալ դատարանը սեղմ ժամկետում որոշում է կայացնում և կարգադրում է նրան ազատ արձակել, եթե ազատությունից զրկումը ոչ իրավաչափ է:</p> <p>5. Մարդուն չի կարելի ազատությունից զրկել միայն այն պատճառով, որ ի վիճակի չէ կատարելու պայմանագրային պարտավորությունները:</p> <p><i>Հոդված 24. Ֆիզիկական և հոգեկան անձեռնմխելիության իրավունքը</i></p> <p>1. Յուրաքանչյուր ոք ունի ֆիզիկական և հոգեկան անձեռնմխելիության իրավունք: 2. Ֆիզիկական և հոգեկան անձեռնմխելիության իրավունքը կարող է սահմանափակվել միայն օրենքով՝ պետական անվտանգության, հասարակական կարգի, առողջության և բարոյականության, այլոց հիմնական իրավունքների և ազատությունների պաշտպանության նպատակով: 3. Բժշկության և կենսաբանության ոլորտներում, մասնավորապես, արգելվում են՝ 1) եվգենիկական փորձերը. 2) մարդու մարմինը կամ նրա մասերը՝ որպես այդպիսին, շահույթի աղբյուր դարձնելը.</p>
---	---

		3) մարդու վերարտադրողական կլոնավորումը:
24.	<p>Հոդված 17. Ոչ ոք չպետք է ենթարկվի խոշտանգումների, ինչպես նաև անմարդկային կամ նվաստացնող վերաբերմունքի կամ պատժի: Ձերբակալված, կալանավորված և ազատազրկված անձինք ունեն մարդասիրական վերաբերմունքի և արժանապատվության հարգման իրավունք:</p> <p>Մարդուն չի կարելի առանց իր համաձայնության ենթարկել գիտական, բժշկական և այլ փորձերի:</p>	<p><i>Հոդված 25. Խոշտանգումների և անմարդկային կամ նվաստացնող վերաբերմունքի կամ պատժի արգելքը</i></p> <p>1. Ոչ ոք չի կարող ենթարկվել խոշտանգումների և անմարդկային կամ նվաստացնող վերաբերմունքի կամ պատժի:</p> <p>2. Մարմնական պատիժներն արգելվում են:</p> <p>3. Ազատությունից զրկված անձինք ունեն մարդասիրական վերաբերմունքի իրավունք:</p> <p><i>Հոդված 24. Ֆիզիկական և հոգեկան անձեռնմխելիության իրավունքը</i></p> <p>4. Ոչ ոք չի կարող առանց իր ազատ և հստակ արտահայտած համաձայնության ենթարկվել գիտական, բժշկական կամ այլ փորձերի: Մարդը պետք է նախօրոք տեղեկացվի նման փորձերի հնարավոր հետևանքների մասին:</p>
25.	<p>Հոդված 18. Յուրաքանչյուր ոք ունի իր իրավունքների և ազատությունների դատական, ինչպես նաև պետական այլ մարմինների առջև իրավական պաշտպանության արդյունավետ միջոցների իրավունք:</p> <p>Յուրաքանչյուր ոք ունի իր իրավունքները և ազատություններն օրենքով չարգելված բոլոր միջոցներով պաշտպանելու իրավունք:</p> <p>Յուրաքանչյուր ոք իրավունք ունի իր իրավունքների ու ազատությունների պաշտպանության համար օրենքով</p>	<p><i>Հոդված 59. Դատական պաշտպանության իրավունքը: Մարդու իրավունքների պաշտպանության միջազգային մարմիններին դիմելը</i></p> <p>1. Յուրաքանչյուր ոք ունի Սահմանադրությամբ և օրենքներով ամրագրված իր իրավունքների և ազատությունների արդյունավետ դատական պաշտպանության իրավունք:</p> <p><i>Հոդված 51. Մարդու իրավունքների պաշտպանին դիմելու իրավունքը</i></p> <p>Յուրաքանչյուր ոք պետական և տեղական ինքնակառավարման մարմինների ու</p>

	<p>սահմանված հիմքերով և կարգով ստանալու մարդու իրավունքների պաշտպանի աջակցությունը:</p> <p>Յուրաքանչյուր ոք, Հայաստանի Հանրապետության միջազգային պայմանագրերին համապատասխան, իրավունք ունի իր իրավունքների ու ազատությունների պաշտպանության խնդրով դիմելու մարդու իրավունքների և ազատությունների պաշտպանության միջազգային մարմիններին:</p>	<p>պաշտոնատար անձանց, ինչպես նաև օրենքով սահմանված՝ այլ կազմակերպությունների կողմից Մահմանադրությամբ և օրենքներով ամրագրված իր իրավունքների և ազատությունների խախտման դեպքում իրավունք ունի ստանալու Մարդու իրավունքների պաշտպանի աջակցությունը: Մանրամասները սահմանվում են օրենքով:</p> <p><i>Հոդված 59. Դատական պաշտպանության իրավունքը: Մարդու իրավունքների պաշտպանության միջազգային մարմիններին դիմելը</i></p> <p>2. Յուրաքանչյուր ոք, Հայաստանի Հանրապետության միջազգային պայմանագրերին համապատասխան, իրավունք ունի իր իրավունքների և ազատությունների պաշտպանության խնդրով դիմելու մարդու իրավունքների և ազատությունների պաշտպանության միջազգային մարմիններին:</p> <p><i>Հոդված 49. Պատշաճ վարչարարության իրավունքը</i></p> <p>1. Յուրաքանչյուր ոք վարչական մարմինների կողմից իրեն առնչվող գործերի անաչառ, արդարացի և ողջամիտ ժամկետում քննության իրավունք ունի:</p> <p>2. Պատշաճ վարչարարության իրավունքը, մասնավորապես, ներառում է անձի՝ իրեն վերաբերող բոլոր փաստաթղթերին ծանոթանալու իրավունքը՝ պահպանելով խորհրդապահության իրավաչափ շահերը, օրենքով պահպանվող գաղտնիքները, ինչպես նաև պարտադրում է պետական և տեղական ինքնակառավարման մարմիններին ու պաշտոնատար անձանց՝ մինչև անձի համար միջամտող անհատական ակտն ընդունելը օրենքով սահմանված դեպքերում և կարգով լսել նրան և հիմնավորել ընդունված ակտը:</p>
26.	<p>Հոդված 19. Յուրաքանչյուր ոք ունի իր խախտված իրավունքները վերականգնելու, ինչպես նաև իրեն ներկայացված մեղադրանքի</p>	<p><i>Հոդված 61. Արդար դատաքննության իրավունքը</i></p> <p>1. Յուրաքանչյուր ոք ունի անկախ ու անաչառ դատարանի կողմից իր գործի</p>

	<p>հիմնավորվածությունը պարզելու համար հավասարության պայմաններում, արդարության բոլոր պահանջների պահպանմամբ, անկախ և անկողմնակալ դատարանի կողմից ողջամիտ ժամկետում իր գործի հրապարակային քննության իրավունք:</p> <p>Հանրության բարքերի, հասարակական կարգի, պետական անվտանգության, դատավարության մասնակիցների անձնական կյանքի կամ արդարադատության շահերի պաշտպանության նկատառումներով լրատվության միջոցների և հասարակության ներկայացուցիչների մասնակցությունը դատական քննության ընթացքում կամ դրա մի մասում կարող է արգելվել:</p>	<p>արդարացի, հրապարակային և ողջամիտ ժամկետում քննության իրավունք:</p> <p>2. Դատաքննությունը կամ դրա մի մասը, օրենքով սահմանված դեպքերում և կարգով, դատարանի որոշմամբ կարող է անցկացվել դռնփակ՝ դատաքննության մասնակիցների մասնավոր կյանքի, անչափահասների կամ արդարադատության շահերի, ինչպես նաև բարոյականության, հասարակական կարգի կամ պետական անվտանգության պաշտպանության նպատակով:</p> <p><i>Հոդված 60. Վնասի հատուցման իրավունքը</i> Յուրաքանչյուր ոք ունի պետական և տեղական ինքնակառավարման մարմինների ու պաշտոնատար անձանց կողմից ոչ իրավաչափ գործողություններով կամ անգործությամբ պատճառված վնասի հատուցման իրավունք: Վնասի հատուցման չափերը և կարգը սահմանվում են օրենքով:</p>
27.	<p>Հոդված 20. Յուրաքանչյուր ոք ունի իրավաբանական օգնություն ստանալու իրավունք: Օրենքով նախատեսված դեպքերում իրավաբանական օգնությունը ցույց է տրվում պետական միջոցների հաշվին:</p>	<p><i>Հոդված 62. Իրավաբանական օգնություն ստանալու իրավունքը</i></p> <p>1. Յուրաքանչյուր ոք ունի իրավաբանական օգնություն ստանալու իրավունք: Օրենքով սահմանված դեպքերում իրավաբանական օգնություն ցույց է տրվում պետական միջոցների հաշվին:</p> <p>2. Իրավաբանական օգնություն ապահովելու նպատակով երաշխավորվում է</p>

	<p>Յուրաքանչյուր ոք ունի ձերբակալման, խափանման միջոցի ընտրման կամ մեղադրանքի առաջադրման պահից իր ընտրությամբ պաշտպան ունենալու իրավունք:</p> <p>Յուրաքանչյուր ոք ունի իր նկատմամբ կայացված դատավճռի՝ օրենքով սահմանված կարգով վերադաս դատարանի կողմից վերանայման իրավունք:</p>	<p>անկախության, ինքնակառավարման և փաստաբանների իրավահավասարության հիման վրա փաստաբանության գործունեությունը:</p> <p><i>Հոդված 66. Մեղադրյալի պաշտպանության իրավունքը</i></p> <p>Հանցանք կատարելու մեջ մեղադրվող յուրաքանչյուր ոք իրավունք ունի.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) իրեն հասկանալի լեզվով անհապաղ ու հանգամանորեն տեղեկացվելու ներկայացված մեղադրանքի բնույթի և հիմքի մասին. 2) պաշտպանվելու անձամբ կամ իր ընտրած փաստաբանի միջոցով. 3) բավարար ժամանակ ու հնարավորություններ ունենալ իր պաշտպանությունը նախապատրաստելու և իր ընտրած պաշտպանի հետ հաղորդակցվելու համար. 4) հարցաքննելու իր դեմ ցուցմունք տվող վկաներին կամ որ այդ վկաները ենթարկվեն հարցաքննության, և իր վկաներին կանչելու և հարցաքննելու միևնույն պայմաններով, ինչ իր դեմ ցուցմունք տված վկաները. 5) օգտվել թարգմանչի անվճար օգնությունից, եթե նա չի տիրապետում հայերենին: <p><i>Հոդված 68. Քրեական գործերով բողոքարկման իրավունքը</i></p> <p>Հանցանք կատարելու համար դատարանի կողմից դատապարտված յուրաքանչյուր ոք իրավունք ունի, որ իր դատապարտումը կամ դատավճիռը վերանայվի վերադաս դատական ատյանի կողմից: Այդ իրավունքի իրականացման հիմքերը և կարգը սահմանվում են օրենքով:</p> <p><i>Հոդված 69. Փոխհատուցումը սխալ դատապարտման դեպքում</i></p> <p>Եթե որևէ անձ օրինական ուժի մեջ մտած դատավճռով մեղավոր է ճանաչվել հանցանք կատարելու համար, և եթե հետագայում նրա նկատմամբ կայացված դատավճիռը վերանայվել է այն հիմքով, որ նոր կամ նոր բացահայտված որևէ փաստ համոզիչ կերպով ապացուցում է դատական սխալի առկայությունը, ապա նման</p>
--	--	--

	<p>Յուրաքանչյուր դատապարտյալ ունի ներման կամ նշանակված պատիժը մեղմացնելու խնդրանքի իրավունք:</p> <p>Տուժողին պատճառված վնասը հատուցվում է օրենքով սահմանված կարգով:</p>	<p>դատապարտման հետևանքով պատիժ կրած անձը փոխհատուցում է ստանում օրենքին համապատասխան, եթե չի ապացուցվում, որ ժամանակին այդ փաստը չբացահայտելը լիովին կամ մասամբ կախված չի եղել տվյալ անձից:</p> <p><i>Հոդված 70. Ներման խնդրանքի իրավունքը</i> Յուրաքանչյուր դատապարտյալ ունի ներման, ներառյալ նշանակված պատիժը մեղմացնելու խնդրանքի իրավունք: Մանրամասները սահմանվում են օրենքով:</p>
28.	<p>Հոդված 21. Հանցագործության համար մեղադրվողը համարվում է անմեղ, քանի դեռ նրա մեղավորությունն ապացուցված չէ օրենքով սահմանված կարգով՝ դատարանի օրինական ուժի մեջ մտած դատավճռով:</p> <p>Մեղադրյալը պարտավոր չէ ապացուցել իր անմեղությունը: Չփարատված կասկածները մեկնաբանվում են իրենց օգուտ մեղադրյալի:</p>	<p><i>Հոդված 64. Անմեղության կանխավարկածը</i> Հանցագործության համար մեղադրվողը համարվում է անմեղ, քանի դեռ նրա մեղքն ապացուցված չէ օրենքին համապատասխան:</p>
29.	<p>Հոդված 22. Ոչ ոք պարտավոր չէ ցուցմունք տալ իր, ամուսնու կամ մերձավոր ազգականների վերաբերյալ: Օրենքը կարող է նախատեսել ցուցմունք տալու պարտականությունից ազատվելու այլ դեպքեր:</p> <p>Արգելվում է օրենքի խախտմամբ ձեռք բերված ապացույցների օգտագործումը:</p>	<p><i>Հոդված 63. Ցուցմունք տալու պարտականությունից ազատվելու իրավունքը</i> Ոչ ոք պարտավոր չէ ցուցմունք տալ իր, ամուսնու կամ մերձավոր ազգականների դեմ: Օրենքը կարող է նախատեսել ցուցմունք տալու պարտականությունից ազատվելու այլ դեպքեր:</p> <p><i>Հոդված 65. Ապացույցների անթույլատրելիությունը</i> Հիմնական իրավունքների խախտմամբ ձեռք բերված կամ արդար դատաքննության իրավունքը խաթարող ապացույցի օգտագործումն արգելվում է:</p>

<p>Արգելվում է նշանակել ավելի ծանր պատիժ, քան կարող էր կիրառվել հանցագործության կատարման պահին գործող օրենքով:</p> <p>Մարդուն չի կարելի հանցագործության համար մեղավոր ճանաչել, եթե արարքի կատարման պահին գործող օրենքով այն հանցագործություն չի համարվել:</p> <p>Արարքի պատժելիությունը վերացնող կամ պատիժը մեղմացնող օրենքն ունի հետադարձ ուժ:</p> <p>Պատասխանատվություն սահմանող կամ պատասխանատվությունը խստացնող օրենքը հետադարձ ուժ չունի:</p> <p>Ոչ ոք չի կարող կրկին անգամ դատվել նույն արարքի համար:</p>	<p><i>Հոդված 71. Մեղքի սկզբունքը: Համաչափության սկզբունքը պատիժների սահմանման ժամանակ</i></p> <p>1. Հանցանք կատարած անձի պատժի հիմքը նրա մեղքն է: 2. Օրենքով նախատեսված պատիժը, ինչպես նաև կոնկրետ նշանակված պատժատեսակը և պատժաչափը պետք է համաչափ լինեն կատարված արարքին:</p> <p><i>Հոդված 72. Օրինականության սկզբունքը հանցագործությունների սահմանման ժամանակ</i></p> <p>Ոչ ոք չի կարող դատապարտվել այնպիսի գործողության կամ անգործության համար, որը կատարման պահին հանցագործություն չի հանդիսացել: Չի կարող նշանակվել ավելի ծանր պատիժ, քան այն, որը ենթակա էր կիրառման հանցանք կատարելու պահին: Եթե տվյալ հանցանքը կատարելուց հետո օրենքը սահմանում է ավելի մեղմ պատիժ, ապա կիրառվում է վերջինս:</p> <p><i>Հոդված 67. Նույն արարքի համար կրկին չդատվելու իրավունքը</i></p> <p>1. Ոչ ոք չի կարող կրկին դատվել նույն արարքի համար: 2. Սույն հոդվածի 1-ին մասի դրույթները չեն խոչընդոտում գործի վերանայմանն օրենքին համապատասխան, եթե ի հայտ են եկել նոր կամ նոր երևան եկած հանգամանքներ, կամ գործի քննության ժամանակ տեղ են գտել հիմնարար թերություններ, որոնք կարող էին ազդել գործի արդյունքի վրա:</p>
---	--

<p>30. Հողված 23. Յուրաքանչյուր ոք իրավունք ունի, որպեսզի հարգվի իր անձնական ու ընտանեկան կյանքը:</p> <p>Առանց անձի համաձայնության նրա վերաբերյալ չի կարելի հավաքել, պահպանել, օգտագործել կամ տարածել այլ տեղեկություններ, քան նախատեսված է օրենքով: Արգելվում է անձին վերաբերող տեղեկությունների օգտագործումն ու տարածումը, եթե դա հակասում է տեղեկությունների հավաքման նպատակներին կամ չի նախատեսված օրենքով:</p> <p>Յուրաքանչյուր ոք ունի պետական և տեղական ինքնակառավարման մարմիններում իրեն վերաբերող տեղեկություններին ծանոթանալու իրավունք:</p> <p>Յուրաքանչյուր ոք ունի իր մասին ոչ հավաստի տեղեկությունների շտկման և իր մասին ապօրինի ձեռք բերված տեղեկությունների վերացման իրավունք:</p>	<p><i>Հողված 30. Մասնավոր և ընտանեկան կյանքի, պատվի ու բարի համբավի անձեռնմխելիությունը</i></p> <p>1. Յուրաքանչյուր ոք ունի իր մասնավոր և ընտանեկան կյանքի, պատվի ու բարի համբավի անձեռնմխելիության իրավունք:</p> <p>2. Մասնավոր և ընտանեկան կյանքի անձեռնմխելիության իրավունքը կարող է սահմանափակվել միայն օրենքով՝ հանցագործությունների կանխման կամ բացահայտման, երկրի տնտեսական բարեկեցության, պետական անվտանգության, հասարակական կարգի, առողջության և բարոյականության, ինչպես նաև այլ հիմնական իրավունքների և ազատությունների պաշտպանության նպատակով:</p> <p><i>Հողված 33. Անհատական տվյալների պաշտպանությունը</i></p> <p>1. Յուրաքանչյուր ոք ունի իրեն վերաբերող տվյալների պաշտպանության իրավունք:</p> <p>2. Նման տվյալների մշակումը պետք է կատարվի բարեխղճորեն, օրենքով հստակ սահմանված նպատակով, շահագրգիռ անձի համաձայնությամբ կամ առանց այդ համաձայնության՝ օրենքով նախատեսված այլ իրավաչափ հիմքի առկայությամբ:</p> <p>3. Յուրաքանչյուր ոք իրավունք ունի ծանոթանալու պետական և տեղական ինքնակառավարման մարմիններում իր մասին հավաքագրված տվյալներին և պահանջելու ոչ հավաստի տվյալների շտկում, ինչպես նաև ապօրինի ձեռք բերված կամ այլևս իրավական հիմքեր չունեցող տվյալների վերացում:</p> <p>4. Անհատական տվյալներին ծանոթանալու իրավունքը կարող է սահմանափակվել միայն օրենքով՝ պետական անվտանգության, հանցագործությունների կանխման և բացահայտման, այլոց հիմնական իրավունքների և ազատությունների պաշտպանության նպատակով:</p> <p>5. Անհատական տվյալների պաշտպանության հետ կապված մանրամասները սահմանվում են օրենքով:</p>
---	--

	<p>Յուրաքանչյուր ոք ունի նամակագրության, հեռախոսային խոսակցությունների, փոստային, հեռագրական և այլ հաղորդումների գաղտնիության իրավունք, որը կարող է սահմանափակվել միայն օրենքով սահմանված դեպքերում և կարգով, դատարանի որոշմամբ:</p>	<p><i>Հոդված 32. Հաղորդակցության ազատությունը և գաղտնիությունը</i></p> <p>1. Յուրաքանչյուր ոք ունի նամակագրության, հեռախոսային խոսակցությունների և հաղորդակցության այլ ձևերի ազատության և գաղտնիության իրավունք:</p> <p>2. Հաղորդակցության գաղտնիությունը որոշակի ժամկետով կարող է սահմանափակվել միայն օրենքով, դատարանի որոշմամբ՝ հանցագործությունների կանխման կամ բացահայտման, մարդկանց կյանքին, առողջությանը և գույքին սպառնացող վտանգը կանխելու նպատակով:</p>
<p>31.</p>	<p>Հոդված 24. Յուրաքանչյուր ոք ունի բնակարանի անձեռնմխելիության իրավունք:</p> <p>Արգելվում է մարդու կամքին հակառակ մուտք գործել նրա բնակարան, բացառությամբ օրենքով նախատեսված դեպքերի:</p> <p>Բնակարանը կարող է խուզարկվել միայն օրենքով սահմանված դեպքերում և կարգով՝ դատարանի որոշմամբ:</p>	<p><i>Հոդված 31. Բնակարանի անձեռնմխելիությունը</i></p> <p>1. Յուրաքանչյուր ոք ունի բնակարանի անձեռնմխելիության իրավունք:</p> <p>2. Բնակարանի անձեռնմխելիության իրավունքը կարող է սահմանափակվել միայն օրենքով՝ հանցագործությունների կանխման կամ բացահայտման, մարդկանց կյանքին, առողջությանը և գույքին սպառնացող վտանգը կանխելու նպատակով:</p> <p>3. Բնակարանը կարող է խուզարկվել միայն դատարանի որոշմամբ՝ օրենքով սահմանված դեպքերում և կարգով:</p>
<p>32.</p>	<p>Հոդված 25. Հայաստանի Հանրապետությունում օրինական հիմքերով գտնվող յուրաքանչյուր ոք ունի Հայաստանի Հանրապետության տարածքում ազատ տեղաշարժվելու և բնակավայր ընտրելու իրավունք:</p> <p>Յուրաքանչյուր ոք ունի Հայաստանի Հանրապետությունից դուրս գալու իրավունք:</p> <p>Յուրաքանչյուր քաղաքացի և Հայաստանի</p>	<p><i>Հոդված 39. Ազատ տեղաշարժվելու իրավունքը</i></p> <p>1. Հայաստանի Հանրապետության տարածքում օրինական հիմքերով գտնվող յուրաքանչյուր ոք ունի ազատ տեղաշարժվելու և բնակավայր ընտրելու իրավունք:</p> <p>2. Հայաստանի Հանրապետության տարածքում օրինական հիմքերով գտնվող յուրաքանչյուր ոք ունի Հայաստանի Հանրապետությունից դուրս գալու իրավունք:</p>

	<p>Հանրապետությունում բնակվելու իրավունք ունեցող յուրաքանչյուր ոք ունի Հայաստանի Հանրապետություն վերադառնալու իրավունք:</p>	<p>3. Յուրաքանչյուր քաղաքացի և Հայաստանի Հանրապետությունում օրինական հիմքերով բնակվելու իրավունք ունեցող յուրաքանչյուր ոք ունի Հայաստանի Հանրապետություն մուտք գործելու իրավունք:</p> <p>4. Ազատ տեղաշարժվելու իրավունքը կարող է սահմանափակվել միայն օրենքով՝ պետական անվտանգության, հասարակական կարգի, առողջության և բարոյականության, այլոց հիմնական իրավունքների և ազատությունների պաշտպանության նպատակով:</p>
<p>33.</p>	<p>Հոդված 26. Յուրաքանչյուր ոք ունի մտքի, խղճի և կրոնի ազատության իրավունք: Այս իրավունքը ներառում է կրոնը կամ համոզմունքները փոխելու ազատությունը և դրանք ինչպես միայնակ, այնպես էլ այլոց հետ համատեղ քարոզի, եկեղեցական արարողությունների և պաշտամունքի այլ ծիսակատարությունների միջոցով արտահայտելու ազատությունը:</p> <p>Այս իրավունքի արտահայտումը կարող է սահմանափակվել միայն օրենքով, եթե դա անհրաժեշտ է հասարակական անվտանգության, առողջության, բարոյականության կամ այլոց իրավունքների և ազատությունների պաշտպանության համար:</p>	<p><i>Հոդված 40. Մտքի, խղճի և կրոնի ազատությունը</i></p> <p>1. Յուրաքանչյուր ոք ունի մտքի, խղճի, կրոնի ազատության իրավունք: Այս իրավունքը ներառում է կրոնը կամ համոզմունքները փոխելու ազատությունը և դրանք ինչպես միայնակ, այնպես էլ այլոց հետ համատեղ և հրապարակավ կամ մասնավոր կարգով՝ քարոզի, եկեղեցական արարողությունների, պաշտամունքի այլ ծիսակատարությունների կամ այլ ձևերով արտահայտելու ազատությունը:</p> <p>2. Մտքի, խղճի և կրոնի ազատության արտահայտումը կարող է սահմանափակվել միայն օրենքով՝ պետական անվտանգության, հասարակական կարգի, առողջության և բարոյականության, այլոց հիմնական իրավունքների և ազատությունների պաշտպանության նպատակով:</p> <p>3. Յուրաքանչյուր քաղաքացի, ում կրոնական դավանանքին կամ համոզմունքներին հակասում է զինվորական ծառայությունը, այն օրենքով սահմանված կարգով այլընտրանքային ծառայությամբ փոխարինելու իրավունք ունի:</p> <p>4. Կրոնական կազմակերպություններն իրավահավասար են և օժտված են</p>

		<p>ինքնավարությամբ: Կրոնական կազմակերպությունների ստեղծման և գործունեության կարգը սահմանվում է օրենքով:</p>
<p>34.</p>	<p>Հոդված 27. Յուրաքանչյուր ոք ունի իր կարծիքն ազատ արտահայտելու իրավունք: Արգելվում է մարդուն հարկադրել հրաժարվելու իր կարծիքից կամ փոխելու այն:</p> <p>Յուրաքանչյուր ոք ունի խոսքի ազատության իրավունք, ներառյալ՝ տեղեկություններ և գաղափարներ փնտրելու, ստանալու, տարածելու ազատությունը, տեղեկատվության ցանկացած միջոցով անկախ պետական սահմաններից:</p> <p>Լրատվամիջոցների և տեղեկատվական այլ միջոցների ազատությունը երաշխավորվում է:</p> <p>Պետությունը երաշխավորում է տեղեկատվական, կրթական, մշակութային և ժամանցային բնույթի հաղորդումների բազմազանությունն առաջարկող անկախ հանրային ռադիոյի և հեռուստատեսության առկայությունը և գործունեությունը:</p>	<p><i>Հոդված 41. Կարծիքի արտահայտման ազատությունը</i></p> <p>1. Յուրաքանչյուր ոք իր կարծիքն ազատ արտահայտելու իրավունք ունի: Այս իրավունքը ներառում է սեփական կարծիք ունենալու, ինչպես նաև առանց պետական և տեղական ինքնակառավարման մարմինների միջամտության և անկախ պետական սահմաններից՝ տեղեկատվության ցանկացած միջոցով տեղեկություններ ու գաղափարներ փնտրելու, ստանալու և տարածելու ազատությունը:</p> <p>2. Մամուլի, ռադիոյի, հեռուստատեսության և տեղեկատվական այլ միջոցների ազատությունը երաշխավորվում է: Հանրային հեռուստատեսությունում և ռադիոյում երաշխավորվում է տեղեկատվական, կրթական, մշակութային և ժամանցային բնույթի հաղորդումների բազմազանությունը, հասարակության շրջանում առկա կարծիքների արտացոլումը:</p> <p>3. Կարծիքի արտահայտման ազատությունը կարող է սահմանափակվել միայն օրենքով՝ պետական անվտանգության, հասարակական կարգի, առողջության և</p>

		<p>բարոյականության, այլոց պատվի ու բարի համբավի, ինչպես նաև այլ հիմնական իրավունքների և ազատությունների պաշտպանության նպատակով:</p> <p><i>Հոդված 50. Տեղեկություններ ստանալու իրավունքը</i></p> <p>Յուրաքանչյուր ոք պետական և տեղական ինքնակառավարման մարմինների ու պաշտոնատար անձանց գործունեության մասին տեղեկություններ ստանալու, այդ թվում փաստաթղթերին ծանոթանալու իրավունք ունի, եթե դա չի հակասում հանրային շահերին: Տեղեկություններ ստանալու կարգը, պայմանները, ինչպես նաև պաշտոնատար անձանց պատասխանատվության հիմքերը՝ տեղեկությունները թաքցնելու կամ դրանց տրամադրումն առանց իրավական հիմքի մերժելու համար, սահմանվում են օրենքով:</p>
35.	<p>Հոդված 27.1. Յուրաքանչյուր ոք ունի իր անձնական կամ հասարակական շահերի պաշտպանության նկատառումներով իրավասու պետական և տեղական ինքնակառավարման մարմիններին և պաշտոնատար անձանց դիմումներ կամ առաջարկություններ ներկայացնելու և ողջամիտ ժամկետում պատշաճ պատասխան ստանալու իրավունք:</p>	<p><i>Հոդված 52. Հանրագրեր ներկայացնելու իրավունքը</i></p> <p>Յուրաքանչյուր ոք ունի անհատապես կամ այլոց հետ մեկտեղ պետական և տեղական ինքնակառավարման մարմիններին ու պաշտոնատար անձանց հանրագիր ներկայացնելու և ողջամիտ ժամկետում պատշաճ պատասխան ստանալու իրավունք: Անհատական և կոլեկտիվ հանրագրերին առնչվող մանրամասները սահմանվում են օրենքով:</p>
36.	<p><i>Նախատեսված չէ</i></p>	<p><i>Հոդված 53. Քաղաքական ապաստանի իրավունքը: Արտաքսման կամ հանձնման արգելքը</i></p> <p>1. Քաղաքական հետապնդման ենթարկվող անձինք Հայաստանի Հանրապետությունում ապաստան ստանալու իրավունք ունեն: Ապաստանի տրամադրման կարգը և պայմանները սահմանվում են օրենքով:</p>

		<p>2. Ոչ ոք չի կարող արտաքսվել կամ հանձնվել օտարերկրյա պետությանը, եթե արտաքսման կամ հանձնման դեպքում լուրջ սպառնալիք կա, որ տվյալ անձը կարող է այդ երկրում ենթարկվել մահապատժի, խոշտանգումների կամ այլ անմարդկային, նվաստացնող վերաբերմունքի կամ պատժի:</p>
<p>37.</p>	<p>Հոդված 28. Յուրաքանչյուր ոք ունի այլ անձանց հետ միավորումներ կազմելու, այդ թվում՝ արհեստակցական միություններ կազմելու և դրանց անդամագրվելու իրավունք:</p> <p>Յուրաքանչյուր քաղաքացի ունի այլ քաղաքացիների հետ կուսակցություններ ստեղծելու և դրանց անդամագրվելու իրավունք:</p> <p>Կուսակցություններ և արհեստակցական միություններ ստեղծելու և դրանց անդամագրվելու իրավունքներն օրենքով սահմանված կարգով կարող են սահմանափակվել զինված ուժերի, ոստիկանության, ազգային անվտանգության, դատախազության մարմինների ծառայողների, ինչպես նաև դատավորների և սահմանադրական դատարանի անդամի նկատմամբ:</p>	<p><i>Հոդված 44. Միավորումների ազատությունը</i></p> <p>1. Յուրաքանչյուր ոք այլոց հետ ազատորեն միավորվելու իրավունք ունի, ներառյալ աշխատանքային շահերի պաշտպանության նպատակով արհեստակցական միություններ ստեղծելը և դրանց անդամագրվելը: Ոչ ոքի չի կարելի հարկադրել անդամագրվել որևէ մասնավոր միավորման:</p> <p>2. Միավորումների կազմավորման և գործունեության կարգը սահմանվում է օրենքով:</p> <p><i>Հոդված 45. Կուսակցություն ստեղծելու և կուսակցությանն անդամագրվելու իրավունքը</i></p> <p>1. Յուրաքանչյուր քաղաքացի ունի այլ քաղաքացիների հետ կուսակցություն ստեղծելու և որևէ կուսակցության անդամագրվելու իրավունք: Ոչ ոքի չի կարելի հարկադրել անդամագրվել որևէ կուսակցության:</p> <p>2. Դատավորները, դատախազները և քննիչները չեն կարող լինել կուսակցության անդամ: Զինված ուժերում, ազգային անվտանգության, ոստիկանության և այլ ռազմականացված մարմիններում ծառայողների՝ կուսակցություն ստեղծելու և որևէ կուսակցության անդամագրվելու իրավունքը կարող է սահմանափակվել օրենքով:</p> <p>3. Կուսակցությունները տարեկան հաշվետվություններ են հրապարակում իրենց միջոցների աղբյուրների և ծախսերի, ինչպես նաև իրենց գույքի մասին, որի նկատմամբ վերահսկողությունն օրենքով սահմանված կարգով իրականացնում է պետական</p>

	<p>Մարդուն չի կարելի հարկադրել անդամագրվելու որևէ կուսակցության կամ միավորման:</p> <p>Միավորումների գործունեությունը կարող է կասեցվել կամ արգելվել միայն օրենքով նախատեսված դեպքերում՝ դատական կարգով:</p>	<p>լիազոր մարմինը:</p> <p>4. Այն կուսակցությունները, որոնք քարոզում են սահմանադրական կարգի բռնի տապալում կամ բռնություն են կիրառում սահմանադրական կարգը տապալելու նպատակով, հակասահմանադրական են և ենթակա են արգելման Սահմանադրական դատարանի որոշմամբ: Օրենքով սահմանված դեպքերում կուսակցության գործունեությունը կարող է կասեցվել Սահմանադրական դատարանի որոշմամբ:</p> <p><i>Հոդված 44. Միավորումների ազատությունը</i></p> <p>1. ...Ոչ ոքի չի կարելի հարկադրել անդամագրվել որևէ մասնավոր միավորման:</p> <p><i>Հոդված 44. Միավորումների ազատությունը</i></p> <p>3. Միավորումների ազատությունը կարող է սահմանափակվել միայն օրենքով՝ պետական անվտանգության, հասարակական կարգի, առողջության և բարոյականության, այլոց հիմնական իրավունքների և ազատությունների պաշտպանության նպատակով:</p> <p>4. Միավորումների գործունեությունը կարող է կասեցվել կամ արգելվել օրենքով սահմանված դեպքերում և կարգով՝ միայն դատարանի որոշմամբ:</p>
38.	<p>Հոդված 29. Յուրաքանչյուր ոք ունի խաղաղ, առանց զենքի հավաքներ անցկացնելու իրավունք:</p>	<p><i>Հոդված 43. Հավաքների ազատությունը</i></p> <p>1. Յուրաքանչյուր ոք խաղաղ հավաքների ազատորեն մասնակցելու և դրանք կազմակերպելու իրավունք ունի:</p> <p>2. Օրենքով սահմանված դեպքերում բացօթյա տարածքներում կազմակերպվող</p>

	<p>Ձինված ուժերում, ոստիկանությունում, ազգային անվտանգության, դատախազության մարմիններում ծառայողների, ինչպես նաև դատավորների և սահմանադրական դատարանի անդամների կողմից այդ իրավունքների իրականացման սահմանափակումներ կարող են նախատեսվել միայն օրենքով:</p>	<p>հավաքներն անցկացվում են ողջամիտ ժամկետում կատարված իրազեկման հիման վրա:</p> <p>3. Ձինված ուժերում, ոստիկանությունում, ազգային անվտանգության, դատախազության և քննչական մարմիններում ծառայողների, ինչպես նաև դատավորների կողմից սույն հոդվածով նախատեսված իրավունքի իրականացման սահմանափակումները կարող են նախատեսվել միայն օրենքով:</p> <p>4. Հավաքների ազատությունը կարող է սահմանափակվել միայն օրենքով՝ պետական անվտանգության, հասարակական կարգի պաշտպանության, հանցագործությունների կանխման, առողջության և բարոյականության, այլոց հիմնական իրավունքների և ազատությունների պաշտպանության նպատակով:</p>
39.	<p>Հոդված 30. Հայաստանի Հանրապետության տասնութ տարին լրացած քաղաքացիներն ունեն ընտրելու և հանրաքվեների մասնակցելու, ինչպես նաև անմիջականորեն և կամքի ազատ արտահայտությամբ ընտրված իրենց ներկայացուցիչների միջոցով պետական կառավարմանը և տեղական ինքնակառավարմանը մասնակցելու իրավունք:</p> <p>Օրենքով կարող է սահմանվել Հայաստանի</p>	<p><i>Հոդված 47. Ընտրական իրավունքը և հանրաքվեին մասնակցելու իրավունքը</i></p> <p>1. Ազգային ժողովի ընտրությունների կամ հանրաքվեի օրը տասնութ տարին լրացած Հայաստանի Հանրապետության քաղաքացիներն ընտրելու և հանրաքվեին մասնակցելու իրավունք ունեն:</p> <p>2. Ազգային ժողովի պատգամավոր կարող է ընտրվել քսանհինգ տարին լրացած, վերջին հինգ տարում միայն Հայաստանի Հանրապետության քաղաքացի հանդիսացող, վերջին հինգ տարում Հանրապետությունում մշտապես բնակվող, ընտրական իրավունք ունեցող և պետական լեզվին տիրապետող յուրաքանչյուր ոք:</p> <p>3. Տեղական ինքնակառավարման մարմինների ընտրությունների ժամանակ ընտրելու</p>

	<p>Հանրապետության քաղաքացիություն չունեցող անձանց՝ տեղական ինքնակառավարման մարմինների ընտրություններին և տեղական հանրաքվեներին մասնակցելու իրավունքը:</p> <p>Ընտրել և ընտրվել չեն կարող դատարանի վճռով անգործունակ ճանաչված, ինչպես նաև օրինական ուժի մեջ մտած դատավճռով ազատազրկման դատապարտված և պատիժը կրող քաղաքացիները:</p>	<p>և ընտրվելու, տեղական հանրաքվեին մասնակցելու իրավունք ունեն Հայաստանի Հանրապետության քաղաքացիները, օտարերկրյա քաղաքացիները և քաղաքացիություն չունեցող անձինք, որոնց տասնութ տարին լրացել է ընտրությունների կամ տեղական հանրաքվեի օրը, և որոնք մշտապես բնակվում են սվյալ համայնքում:</p> <p>4. Ընտրելու և ընտրվելու, ինչպես նաև հանրաքվեին մասնակցելու իրավունք չունեն դատական ակտով անգործունակ ճանաչված, ինչպես նաև դիտավորությամբ կատարված ծանր հանցագործությունների համար օրինական ուժի մեջ մտած դատավճռով դատապարտված և պատիժը կրող անձինք:</p>
<p>40.</p>	<p>Հոդված 30.1. Հայաստանի Հանրապետության քաղաքացիներից ծնված երեխան Հայաստանի Հանրապետության քաղաքացի է: Յուրաքանչյուր երեխա, որի ծնողներից մեկը Հայաստանի Հանրապետության քաղաքացի է, ունի Հայաստանի Հանրապետության քաղաքացիության իրավունք: Հայաստանի Հանրապետության քաղաքացիության ձեռքբերման և դադարման կարգը սահմանվում է օրենքով:</p> <p>Ոչ ոք չի կարող զրկվել Հայաստանի Հանրապետության քաղաքացիությունից, ինչպես նաև քաղաքացիությունը փոխելու</p>	<p><i>Հոդված 46. Հայաստանի Հանրապետության քաղաքացիության իրավունքը</i></p> <p>1. Հայաստանի Հանրապետության քաղաքացիներից ծնված երեխան Հայաստանի Հանրապետության քաղաքացի է:</p> <p>2. Յուրաքանչյուր երեխա, ում ծնողներից մեկը Հայաստանի Հանրապետության քաղաքացի է, ունի Հայաստանի Հանրապետության քաղաքացիության իրավունք: Ազգությամբ հայերը Հայաստանի Հանրապետության քաղաքացիություն են ձեռք բերում պարզեցված կարգով: Ազգությամբ հայերը Հայաստանի Հանրապետությունում բնակություն հաստատելու պահից ունեն Հայաստանի Հանրապետության քաղաքացիության իրավունք: Սույն մասում սահմանված իրավունքների իրականացման կարգը և Հայաստանի Հանրապետության քաղաքացիության ձեռքբերման այլ հիմքերը սահմանվում են օրենքով:</p> <p>4. Հայաստանի Հանրապետության քաղաքացիության վերականգնման և դադարեցման հիմքերը և կարգը սահմանվում են օրենքով:</p> <p>3. Հայաստանի Հանրապետության քաղաքացին չի կարող զրկվել քաղաքացիությունից:</p>

	<p>իրավունքից:</p> <p>Հայաստանի Հանրապետության քաղաքացուն չի կարելի հանձնել օտարերկրյա պետությանը, բացառությամբ Հայաստանի Հանրապետության վավերացրած միջազգային պայմանագրերով նախատեսված դեպքերի:</p> <p>Երկքաղաքացիություն ունեցող անձանց իրավունքները և պարտականությունները սահմանվում են օրենքով:</p>	<p><i>Հոդված 53. Քաղաքական ապաստանի իրավունքը: Արտաքսման կամ հանձնման արգելքը</i></p> <p>3. Հայաստանի Հանրապետության քաղաքացուն չի կարելի հանձնել օտարերկրյա պետությանը, բացառությամբ Հայաստանի Հանրապետության վավերացրած միջազգային պայմանագրերով նախատեսված դեպքերի:</p>
41.	<p>Հոդված 30.2. Քաղաքացիներն ունեն օրենքով սահմանված ընդհանուր հիմունքներով հանրային ծառայության ընդունվելու իրավունք:</p> <p>Հանրային ծառայության սկզբունքները և կազմակերպման կարգը սահմանվում են օրենքով:</p>	<p><i>Հոդված 48. Հանրային ծառայության անցնելու իրավունքը</i></p> <p>1. Յուրաքանչյուր քաղաքացի իր ունակություններին և մասնագիտական պատրաստվածությանը համապատասխան մրցութային հիմունքներով օրենքով սահմանված հանրային ծառայության պաշտոնի անցնելու իրավունք ունի: Մանրամասները սահմանվում են օրենքով:</p> <p>2. Հանրային ծառայողները ծառայում են ամբողջ ժողովրդին: Նրանք պարտավոր են իրենց պարտականությունները կատարել անաչառ և քաղաքականապես չեզոք՝ ելնելով բացառապես մասնագիտական նկատառումներից:</p>
42.	<p>Հոդված 31. Յուրաքանչյուր ոք իրավունք ունի իր հայեցողությամբ տիրապետելու, օգտագործելու, տնօրինելու և կտակելու իր սեփականությունը: Սեփականության իրավունքի իրականացումը չպետք է վնաս պատճառի շրջակա միջավայրին, խախտի այլ</p>	<p><i>Հոդված 58. Սեփականության և ժառանգման իրավունքը: Հարկային պարտավորությունները</i></p> <p>1. Յուրաքանչյուր ոք ունի օրինական հիմքով ձեռք բերած սեփականությունն իր հայեցողությամբ տիրապետելու, օգտագործելու և տնօրինելու իրավունք:</p> <p>2. Ժառանգելու իրավունքը երաշխավորվում է:</p>

	<p>անձանց, հանրության և պետության իրավունքներն ու օրինական շահերը:</p> <p>Ոչ ոքի չի կարելի գրկել սեփականությունից, բացառությամբ դատական կարգով՝ օրենքով նախատեսված դեպքերի:</p> <p>Սեփականության օտարումը հասարակության և պետության կարիքների համար կարող է կատարվել միայն բացառիկ գերակա հանրային շահերի դեպքերում, օրենքով սահմանված կարգով, նախնական համարժեք փոխհատուցմամբ:</p> <p>Հողի սեփականության իրավունքից չեն օգտվում օտարերկրյա քաղաքացիները և քաղաքացիություն չունեցող անձինք, բացառությամբ օրենքով նախատեսված դեպքերի:</p> <p>Մտավոր սեփականությունը պաշտպանվում է օրենքով:</p>	<p>3. Անձի սեփականության իրավունքի իրականացումը կարող է սահմանափակվել միայն օրենքով՝ հանրության շահերի և այլոց հիմնական իրավունքների և ազատությունների պաշտպանության նպատակով:</p> <p>4. Ոչ ոք չի կարող գրկվել իր սեփականությունից, բացառությամբ օրենքով սահմանված դեպքերի: Սեփականությունից գրկելու նկատմամբ նախնական դատական վերահսկողության դեպքերը և կարգը սահմանվում են օրենքով:</p> <p>5. Հանրության գերակա շահերի ապահովման նպատակով սեփականության օտարումն իրականացվում է օրենքով սահմանված բացառիկ դեպքերում և կարգով՝ միայն նախնական և համարժեք փոխհատուցմամբ:</p> <p>6. Հողի սեփականության իրավունքից չեն օգտվում օտարերկրյա քաղաքացիները և քաղաքացիություն չունեցող անձինք, բացառությամբ օրենքով նախատեսված դեպքերի:</p> <p>7. Մտավոր սեփականությունը պաշտպանվում է օրենքով:</p>
<p>43.</p>	<p>Հոդված 31.1. Պետությունը պաշտպանում է սպառողների շահերը, իրականացնում օրենքով նախատեսված միջոցառումներ՝ ապրանքների, ծառայությունների և աշխատանքների որակի վերահսկողության ուղղությամբ:</p>	<p><i>Հոդված 86. Պետության քաղաքականության հիմնական նպատակները</i></p> <p>Տնտեսական, սոցիալական և մշակութային ոլորտներում պետության քաղաքականության հիմնական նպատակներն են՝</p> <p>8) սպառողների շահերի պաշտպանությունը, ապրանքների, ծառայությունների և աշխատանքների որակի նկատմամբ վերահսկողությունը...</p>

<p>44. Հողված 32. Յուրաքանչյուր ոք ունի աշխատանքի ընտրության ազատություն:</p> <p>Յուրաքանչյուր աշխատող ունի արդարացի և օրենքով սահմանված նվազագույնից ոչ ցածր աշխատավարձի, ինչպես նաև անվտանգության ու հիգիենայի պահանջները բավարարող աշխատանքային պայմանների իրավունք:</p> <p>Աշխատողներն իրենց տնտեսական, սոցիալական և աշխատանքային շահերի պաշտպանության նպատակով ունեն գործադուլի իրավունք, որի իրականացման կարգը և սահմանափակումները սահմանվում են օրենքով:</p> <p>Մինչև 16 տարեկան երեխաներին մշտական աշխատանքի ընդունելն արգելվում է: Նրանց ժամանակավոր աշխատանքի ընդունման կարգը և պայմանները սահմանվում են օրենքով:</p>	<p><i>Հողված 55. Աշխատանքի ընտրության ազատությունը: Աշխատանքային այլ իրավունքներ: Հարկադիր աշխատանքի արգելքը</i></p> <p>1. Յուրաքանչյուր ոք ունի աշխատանքի ազատ ընտրության իրավունք: 2. Յուրաքանչյուր աշխատող աշխատանքից անհիմն կերպով ազատվելու դեպքում պաշտպանության իրավունք ունի: Աշխատանքից ազատման հիմքերը սահմանվում են օրենքով:</p> <p><i>Հողված 84. Արժանապատիվ գոյություն: Նվազագույն աշխատավարձը</i></p> <p>1. Օրենքը սահմանում է յուրաքանչյուր կարիքավորի և տարեց մարդու՝ արժանապատիվ գոյության իրավունքը: 2. Նվազագույն աշխատավարձը սահմանվում է օրենքով:</p> <p><i>Հողված 82. Աշխատանքային պայմանները</i></p> <p>1. Օրենքը սահմանում է յուրաքանչյուր աշխատողի՝ առողջ, անվտանգ և արժանապատիվ աշխատանքային պայմանների իրավունքը:</p> <p><i>Հողված 56. Գործադուլի իրավունքը</i></p> <p>1. Աշխատողներն իրենց տնտեսական, սոցիալական և աշխատանքային շահերի պաշտպանության նպատակով ունեն գործադուլի իրավունք: Գործադուլի իրականացման կարգը սահմանվում է օրենքով: 2. Գործադուլի իրավունքը կարող է սահմանափակվել միայն օրենքով՝ հանրային շահերի և այլոց հիմնական իրավունքների ու ազատությունների պաշտպանության նպատակով:</p> <p><i>Հողված 55. Աշխատանքի ընտրության ազատությունը: Աշխատանքային այլ իրավունքներ: Հարկադիր աշխատանքի արգելքը</i></p> <p>4. Մինչև տասնվեց տարեկան երեխաներին մշտական աշխատանքի ընդունելն</p>
--	--

	<p>Հարկադիր աշխատանքն արգելվում է:</p>	<p>արգելվում է: Նրանց ժամանակավոր աշխատանքի ընդունման կարգը և պայմանները սահմանվում են օրենքով:</p> <p>5. Պարտադիր կամ հարկադիր աշխատանքն արգելվում է: Պարտադիր կամ հարկադիր աշխատանք չի համարվում՝</p> <p>1) այն աշխատանքը, որը դրվում է հանցագործության համար դատապարտված անձի վրա.</p> <p>2) զինվորական կամ այլընտրանքային ծառայությունը.</p> <p>3) ցանկացած աշխատանք, որը պահանջվում է բնակչության կյանքին կամ բարօրությանն սպառնացող արտակարգ իրավիճակների ժամանակ:</p>
<p>45.</p>	<p>Հոդված 33. Յուրաքանչյուր ոք ունի հանգստի իրավունք: Առավելագույն աշխատաժամանակը, հանգստյան օրերը և ամենամյա վճարովի արձակուրդի նվազագույն տևողությունը սահմանվում են օրենքով:</p>	<p><i>Հոդված 82. Աշխատանքային պայմանները</i></p> <p>2. Օրենքը սահմանում է յուրաքանչյուր աշխատողի՝ առավելագույն աշխատաժամանակի սահմանափակման, ամենօրյա և շաբաթական հանգստի, ինչպես նաև ամենամյա վճարովի արձակուրդի իրավունքը:</p>
<p>46.</p>	<p>Հոդված 33.1. Յուրաքանչյուր ոք ունի օրենքով չարգելված ձեռնարկատիրական գործունեությամբ զբաղվելու իրավունք:</p> <p>Շուկայում մենաշնորհ կամ գերիշխող դիրքի չարաշահումը և անբարեխիղճ</p>	<p><i>Հոդված 57. Տնտեսական գործունեության ազատությունը և տնտեսական մրցակցության երաշխավորումը</i></p> <p>1. Յուրաքանչյուր ոք ունի տնտեսական, այդ թվում ձեռնարկատիրական գործունեությամբ զբաղվելու իրավունք: Այս իրավունքի իրականացման պայմանները և կարգը սահմանվում են օրենքով:</p> <p>2. Շուկայում մենաշնորհ կամ գերիշխող դիրքի չարաշահումը և անբարեխիղճ մրցակցությունն արգելվում են:</p>

	<p>մրցակցությունն արգելվում են:</p> <p>Մրցակցության սահմանափակումը, մենաշնորհի հնարավոր տեսակները և դրանց թույլատրելի չափերը կարող են սահմանվել միայն օրենքով, եթե դա անհրաժեշտ է հանրության շահերի պաշտպանության համար:</p>	<p>3. Մրցակցության սահմանափակումը, մենաշնորհի հնարավոր տեսակները և դրանց թույլատրելի չափերը կարող են սահմանվել միայն օրենքով՝ հանրային շահերի պաշտպանության նպատակով:</p>
<p>47.</p>	<p>Հոդված 33.2. Յուրաքանչյուր ոք իրավունք ունի ապրելու իր առողջությանը և բարեկեցությանը նպաստող շրջակա միջավայրում, պարտավոր է անձամբ և այլոց հետ համատեղ պահպանել և բարելավել շրջակա միջավայրը:</p> <p>Պաշտոնատար անձինք պատասխանատվություն են կրում բնապահպանական տեղեկատվությունը թաքցնելու կամ դրա տրամադրումը մերժելու համար:</p>	<p><i>Հոդված 11. Շրջակա միջավայրի պահպանությունը և կայուն զարգացումը</i></p> <p>1. Հանրային իշխանությունը խթանում է շրջակա միջավայրի պահպանությունն ու վերականգնումը, բնական պաշարների ողջամիտ օգտագործումը՝ ղեկավարվելով կայուն զարգացման սկզբունքով և հաշվի առնելով պատասխանատվությունն ապագա սերունդների հանդեպ:</p> <p>2. Յուրաքանչյուր ոք պարտավոր է հոգ տանել շրջակա միջավայրի պահպանության մասին:</p> <p><i>Հոդված 50. Տեղեկություններ ստանալու իրավունքը</i></p> <p>Յուրաքանչյուր ոք պետական և տեղական ինքնակառավարման մարմինների ու պաշտոնատար անձանց գործունեության մասին տեղեկություններ ստանալու, այդ թվում փաստաթղթերին ծանոթանալու իրավունք ունի, եթե դա չի հակասում հանրային շահերին: Տեղեկություններ ստանալու կարգը, պայմանները, ինչպես նաև պաշտոնատար անձանց պատասխանատվության հիմքերը՝ տեղեկությունները թաքցնելու կամ դրանց տրամադրումն առանց իրավական հիմքի մերժելու համար, սահմանվում են օրենքով:</p>
<p>48.</p>	<p>Հոդված 34. Յուրաքանչյուր ոք ունի իր և իր</p>	<p><i>Հոդված 86. Պետության քաղաքականության հիմնական նպատակները</i></p>

	<p>ընտանիքի համար բավարար կենսամակարդակի, այդ թվում՝ բնակարանի, ինչպես նաև կենսապայմանների բարելավման իրավունք: Պետությունն անհրաժեշտ միջոցներ է ձեռնարկում քաղաքացիների այս իրավունքի իրականացման համար:</p>	<p>Տնտեսական, սոցիալական և մշակութային ոլորտներում պետության քաղաքականության հիմնական նպատակներն են՝</p> <p>3) բնակարանային շինարարության խթանումը...</p>
<p>49.</p>	<p>Հոդված 35. Ընտանիքը հասարակության բնական և հիմնական բջիջն է:</p> <p>Ամուսնական տարիքի հասած կինը և տղամարդը իրենց կամքի ազատ արտահայտությամբ ունեն ամուսնանալու ու ընտանիք կազմելու իրավունք:</p> <p>Ամուսնանալիս, ամուսնության ընթացքում, ամուսնալուծվելիս նրանք օգտվում են հավասար իրավունքներից:</p> <p>Մայրության հետ կապված պատճառներով աշխատանքից ազատելն արգելվում է: Յուրաքանչյուր աշխատող կին հղիության և ծննդաբերության դեպքում ունի վճարովի արձակուրդի և նոր ծնված երեխայի խնամքի</p>	<p><i>Հոդված 15. Ընտանիքի պաշտպանությունը</i></p> <p>Ընտանիքը, որպես հասարակության բնական և հիմնական բջիջ, բնակչության պահպանման և բազմացման հիմք, գտնվում է պետության հատուկ պաշտպանության և հովանավորության ներքո:</p> <p><i>Հոդված 34. Ամուսնանալու ազատությունը</i></p> <p>1. Ամուսնական տարիքի հասած կինը և տղամարդն իրենց կամքի ազատ արտահայտությամբ միմյանց հետ ամուսնանալու ու ընտանիք կազմելու իրավունք ունեն:</p> <p>2. Ամուսնանալիս, ամուսնության ընթացքում, ամուսնալուծվելիս նրանք օգտվում են հավասար իրավունքներից:</p> <p>3. Ամուսնանալու ազատությունը կարող է սահմանափակվել միայն օրենքով՝ հանրային շահերի պաշտպանության նպատակով: Ամուսնության տարիքը, ամուսնության և ամուսնալուծության կարգը սահմանվում են օրենքով:</p> <p><i>Հոդված 55. Աշխատանքի ընտրության ազատությունը: Աշխատանքային այլ իրավունքներ: Հարկադիր աշխատանքի արգելքը</i></p> <p>3. Մայրության հետ կապված պատճառներով աշխատանքից ազատելն արգելվում է: Յուրաքանչյուր աշխատող կին ունի հղիության և ծննդաբերության դեպքում վճարովի</p>

	կամ երեխայի որդեգրման համար արձակուրդի իրավունք:	արձակուրդի իրավունք: Յուրաքանչյուր աշխատող ծնող երեխայի ծննդյան կամ երեխայի որդեգրման դեպքում ունի արձակուրդի իրավունք:
50.	<p>Հոդված 36. Ծնողներն իրավունք ունեն և պարտավոր են հոգ տանել իրենց երեխաների դաստիարակության, առողջության, լիարժեք ու ներդաշնակ զարգացման և կրթության համար:</p> <p>Ծնողական իրավունքներից գրկելը կամ դրանց սահմանափակումը կարող է կատարվել միայն դատարանի որոշմամբ՝ օրենքով սահմանված կարգով և դեպքերում:</p> <p>Չափահաս աշխատունակ անձինք պարտավոր են հոգ տանել իրենց անաշխատունակ և կարիքավոր ծնողների համար:</p>	<p><i>Հոդված 35. Ծնողների իրավունքները և պարտականությունները</i></p> <p>1. Ծնողներն իրավունք ունեն և պարտավոր են հոգ տանել իրենց երեխաների դաստիարակության, առողջության, լիարժեք ու ներդաշնակ զարգացման և կրթության համար:</p> <p>2. Ծնողական իրավունքներից գրկելը կամ դրանց սահմանափակումը կարող է կատարվել դատարանի որոշմամբ, օրենքով սահմանված դեպքերում՝ երեխայի խնամքին և առողջությանն սպառնացող էական վտանգի դեպքում:</p> <p>3. Չափահաս աշխատունակ անձինք պարտավոր են հոգ տանել իրենց անաշխատունակ և կարիքավոր ծնողների համար: Մանրամասները սահմանվում են օրենքով:</p>
51.	<i>Նախատեսված չէ</i>	<p><i>Հոդված 36. Երեխայի իրավունքները</i></p> <p>1. Երեխան իրավունք ունի ազատ արտահայտելու իր կարծիքը, որը երեխայի տարիքին և հասունության մակարդակին համապատասխան՝ հաշվի է առնվում նրան վերաբերող հարցերում:</p> <p>2. Երեխային վերաբերող հարցերում երեխայի շահերը պետք է առաջնահերթ ուշադրության արժանանան:</p> <p>3. Յուրաքանչյուր երեխա իրավունք ունի պահպանելու կանոնավոր անձնական փոխհարաբերություններ և անմիջական շփումներ իր ծնողների հետ՝ բացառությամբ այն դեպքի, երբ դատարանի որոշմամբ դա հակասում է երեխայի շահերին: Մանրամասները սահմանվում են օրենքով:</p>

		4. Առանց ծնողական խնամքի մնացած երեխաները գտնվում են պետության պաշտպանության և հոգածության ներքո:
52.	Հոդված 37. Յուրաքանչյուր ոք ունի ծերության, հաշմանդամության, հիվանդության, կերակրողին կորցնելու, գործազրկության և օրենքով նախատեսված այլ դեպքերում սոցիալական ապահովության իրավունք: Սոցիալական ապահովության ծավալն ու ձևերը սահմանվում են օրենքով:	<i>Հոդված 83. Սոցիալական ապահովությունը</i> Օրենքը սահմանում է յուրաքանչյուրի սոցիալական ապահովության իրավունքը՝ մայրության, բազմազավակության, հիվանդության, հաշմանդամության, աշխատավայրում դժբախտ պատահարների, խնամքի կարիք ունենալու, կերակրողին կորցնելու, ծերության, գործազրկության, աշխատանքը կորցնելու և այլ դեպքերում:
53.	Հոդված 38. Յուրաքանչյուր ոք ունի օրենքով սահմանված եղանակներով բժշկական օգնություն և սպասարկում ստանալու իրավունք: Յուրաքանչյուր ոք ունի անվճար հիմնական բժշկական ծառայություններ ստանալու իրավունք: Դրանց ցանկը և մատուցման կարգը սահմանվում են օրենքով:	<i>Հոդված 85. Առողջության պահպանությունը</i> 1. Օրենքը սահմանում է յուրաքանչյուրի առողջության պահպանման իրավունքը: 2. Օրենքը սահմանում է անվճար հիմնական բժշկական ծառայությունների ցանկը և մատուցման կարգը:
54.	Հոդված 39. Յուրաքանչյուր ոք ունի կրթության իրավունք: Հիմնական ընդհանուր կրթությունը պարտադիր է, բացառությամբ օրենքով նախատեսված դեպքերի: Օրենքով կարող է սահմանվել պարտադիր կրթության ավելի բարձր մակարդակ: Միջնակարգ կրթությունը պետական ուսումնական հաստատություններում	<i>Հոդված 37. Կրթության իրավունքը</i> 1. Յուրաքանչյուր ոք ունի կրթության իրավունք: Պարտադիր կրթության ծրագրերը և տևողությունը սահմանվում են օրենքով: Պարտադիր կրթության նվազագույն տևողությունը տասներկու տարի է: Պետական ուսումնական հաստատություններում միջնակարգ կրթությունն անվճար է:

	<p>անվճար է:</p> <p>Բարձրագույն ուսումնական հաստատությունների ինքնավարության սկզբունքները որոշվում են օրենքով:</p> <p>Ուսումնական հաստատությունների ստեղծման և գործունեության կարգը սահմանվում է օրենքով:</p> <p>Յուրաքանչյուր քաղաքացի ունի մրցութային հիմունքներով անվճար պետական բարձրագույն և այլ մասնագիտական կրթական հաստատություններում կրթություն ստանալու իրավունք՝ օրենքով սահմանված կարգով: Պետությունն օրենքով նախատեսված դեպքերում և կարգով ֆինանսական և այլ աջակցություն է ցուցաբերում բարձրագույն և այլ մասնագիտական կրթական ծրագրեր իրականացնող ուսումնական հաստատություններին և դրանցում սովորողներին:</p>	<p>3. Բարձրագույն ուսումնական հաստատություններն օրենքով սահմանված շրջանակներում ունեն ինքնակառավարման իրավունք՝ ներառյալ ակադեմիական և հետազոտությունների ազատությունը:</p> <p>2. Յուրաքանչյուր ոք պետական ուսումնական հաստատություններում մրցութային հիմունքներով բարձրագույն և այլ մասնագիտական կրթություն ստանալու իրավունք ունի: Անվճար բարձրագույն և այլ մասնագիտական կրթություն ստանալու պայմաններն ու կարգը սահմանվում են օրենքով:</p> <p><i>Հոդված 86. Պետության քաղաքականության հիմնական նպատակները</i> Տնտեսական, սոցիալական և մշակութային ոլորտներում պետության քաղաքականության հիմնական նպատակներն են՝</p> <p>12) անվճար բարձրագույն և այլ մասնագիտական կրթության զարգացումը...</p>
55.	<p>Հոդված 40. Յուրաքանչյուր ոք ունի գրական, գեղարվեստական, գիտական և տեխնիկական ստեղծագործության ազատության, գիտության նվաճումներից օգտվելու և հասարակության մշակութային կյանքին մասնակցելու իրավունք:</p>	<p><i>Հոդված 42. Ստեղծագործության և դասավանդման ազատությունը</i></p> <p>Յուրաքանչյուր ոք ունի գրական, գեղարվեստական, գիտական, տեխնիկական ստեղծագործության և դասավանդման ազատություն:</p>

<p>56.</p>	<p>Հողված 41. Յուրաքանչյուր ոք ունի իր ազգային և էթնիկական ինքնությունը պահպանելու իրավունք:</p> <p>Ազգային փոքրամասնություններին պատկանող անձինք ունեն իրենց ավանդույթների, կրոնի, լեզվի և մշակույթի պահպանման ու զարգացման իրավունք:</p>	<p><i>Հողված 54. Ազգային և էթնիկական ինքնության իրավունքի պաշտպանությունը</i></p> <p>1. Յուրաքանչյուր ոք ունի իր ազգային և էթնիկական ինքնությունը պահպանելու իրավունք:</p> <p>2. Ազգային փոքրամասնություններին պատկանող անձինք իրենց ավանդույթների, կրոնի, լեզվի և մշակույթի պահպանման ու զարգացման իրավունք ունեն:</p> <p>3. Սույն հոդվածով երաշխավորված իրավունքների իրականացումը կարգավորվում է օրենքով:</p>
<p>57.</p>	<p>Հողված 42. Սահմանադրությամբ ամրագրված մարդու և քաղաքացու հիմնական իրավունքները և ազատությունները չեն բացառում օրենքներով և միջազգային պայմանագրերով սահմանված այլ իրավունքներ և ազատություններ:</p> <p>Յուրաքանչյուր ոք ազատ է կատարելու այն, ինչն արգելված չէ օրենքով և չի խախտում այլոց իրավունքները և ազատությունները: Ոչ ոք չի կարող կրել պարտականություններ, որոնք սահմանված չեն օրենքով:</p> <p>Անձի իրավական վիճակը վատթարացնող օրենքները և այլ իրավական ակտեր հետադարձ ուժ չունեն:</p>	<p><i>Հողված 38. Մարդու ազատ գործելու իրավունքը</i></p> <p>Մարդն ազատ է անելու այն ամենը, ինչը չի խախտում այլոց իրավունքները և չի հակասում Սահմանադրությանը և օրենքներին:</p> <p><i>Հողված 73. Օրենքների հետադարձ ուժը</i></p> <p>1. Անձի իրավական վիճակը վատթարացնող օրենքները և այլ իրավական ակտերը հետադարձ ուժ չունեն:</p>

	<p>Անձի իրավական վիճակը բարելավող, նրա պատասխանատվությունը վերացնող կամ մեղմացնող իրավական ակտերը հետադարձ ուժ ունեն, եթե դա նախատեսված է այդ ակտերով:</p>	<p>2. Անձի իրավական վիճակը բարելավող իրավական ակտերը հետադարձ ուժ ունեն, եթե դա նախատեսված է այդ ակտերով:</p>
<p>58.</p>	<p>Հոդված 42.1. Մարդու և քաղաքացու հիմնական իրավունքները և ազատությունները տարածվում են նաև իրավաբանական անձանց վրա այնքանով, որքանով այդ իրավունքներն ու ազատություններն իրենց էությամբ կիրառելի են դրանց նկատմամբ:</p>	<p><i>Հոդված 74. Հիմնական իրավունքների և ազատությունների կիրառելիությունն իրավաբանական անձանց նկատմամբ</i></p> <p>Հիմնական իրավունքները և ազատությունները տարածվում են նաև իրավաբանական անձանց վրա այնքանով, որքանով այդ հիմնական իրավունքները և ազատություններն ըստ էության կիրառելի են նրանց նկատմամբ:</p>
<p>59.</p>	<p><i>Նախատեսված չէ</i></p>	<p><i>Հոդված 75. Հիմնական իրավունքների և ազատությունների իրականացման կազմակերպական կառուցակարգերը և ընթացակարգերը</i></p> <p>Հիմնական իրավունքները և ազատությունները կարգավորելիս օրենքները, դրանց արդյունավետ իրականացման նպատակով, սահմանում են անհրաժեշտ կազմակերպական կառուցակարգեր և ընթացակարգեր:</p> <p><i>Հոդված 79. Որոշակիության սկզբունքը</i></p> <p>Հիմնական իրավունքները և ազատությունները սահմանափակելիս օրենքները պետք է սահմանեն այդ սահմանափակումների նախադրյալները և ծավալը, լինեն բավարար չափով որոշակի, որպեսզի հիմնական իրավունքի կրողները և հասցեատերերն ի վիճակի լինեն դրսևորելու համապատասխան վարքագիծ:</p> <p><i>Հոդված 80. Հիմնական իրավունքների և ազատությունների վերաբերյալ դրույթների</i></p>

		<p><i>էության անխախտելիությունը</i></p> <p>Հիմնական իրավունքների և ազատությունների վերաբերյալ սույն գլխում ամրագրված դրույթների էությունն անխախտելի է:</p> <p><i>Հոդված 81. Հիմնական իրավունքներն ու ազատությունները և միջազգային իրավական պրակտիկան</i></p> <p>1. Հիմնական իրավունքների և ազատությունների վերաբերյալ Սահմանադրությունում ամրագրված դրույթները մեկնաբանելիս հաշվի է առնվում Հայաստանի Հանրապետության մասնակցությամբ մարդու իրավունքների վերաբերյալ միջազգային պայմանագրերի հիման վրա գործող մարմինների պրակտիկան:</p>
60.	<p>Հոդված 43. Մարդու և քաղաքացու՝ Սահմանադրության 23-25, 27, 28-30, 30.1-րդ հոդվածներով, 32-րդ հոդվածի երրորդ մասով ամրագրված հիմնական իրավունքները և ազատությունները կարող են սահմանափակվել միայն օրենքով, եթե դա անհրաժեշտ է ժողովրդավարական հասարակությունում պետական անվտանգության, հասարակական կարգի պահպանման, հանցագործությունների կանխման, հանրության առողջության ու բարոյականության, այլոց սահմանադրական իրավունքների և ազատությունների, պատվի և բարի համբավի պաշտպանության համար:</p> <p>Մարդու և քաղաքացու հիմնական իրավունքների ու ազատությունների</p>	<p><i>Հոդված 78. Համաչափության սկզբունքը</i></p> <p>Հիմնական իրավունքների և ազատությունների սահմանափակման համար ընտրված միջոցները պետք է պիտանի և անհրաժեշտ լինեն Սահմանադրությամբ սահմանված նպատակին հասնելու համար: Սահմանափակման համար ընտրված միջոցները պետք է համաչափ լինեն սահմանափակվող հիմնական իրավունքի նշանակությանը:</p> <p><i>Հոդված 81. Հիմնական իրավունքներն ու ազատությունները և միջազգային իրավական</i></p>

	<p>սահմանափակումները չեն կարող գերազանցել Հայաստանի Հանրապետության միջազգային պարտավորություններով սահմանված շրջանակները:</p>	<p><i>պրակտիկան</i></p> <p>2. Հիմնական իրավունքների և ազատությունների սահմանափակումները չեն կարող գերազանցել Հայաստանի Հանրապետության միջազգային պայմանագրերով սահմանված սահմանափակումները:</p>
<p>61.</p>	<p>Հոդված 44. Մարդու և քաղաքացու առանձին հիմնական իրավունքներ ու ազատություններ, բացառությամբ Սահմանադրության 15, 17-22 և 42-րդ հոդվածներում նշվածների, կարող են օրենքով սահմանված կարգով ժամանակավորապես սահմանափակվել ռազմական կամ արտակարգ դրության ժամանակ՝ արտակարգ իրավիճակներում պարտավորություններից շեղվելու վերաբերյալ ստանձնած միջազգային պարտավորությունների շրջանակներում:</p>	<p><i>Հոդված 76. Հիմնական իրավունքների և ազատությունների սահմանափակումներն արտակարգ կամ ռազմական դրության ժամանակ</i></p> <p>Արտակարգ կամ ռազմական դրության ժամանակ մարդու և քաղաքացու հիմնական իրավունքները և ազատությունները, բացառությամբ Սահմանադրության 22-25-րդ, 27-29-րդ, 34-36-րդ հոդվածներում, 37-րդ հոդվածի 1-ին մասում, 40-րդ հոդվածի 1-ին մասում, 46-րդ, 54-րդ, 59-րդ, 61-68-րդ և 70-72-րդ հոդվածներում նշվածների, կարող են օրենքով սահմանված կարգով ժամանակավորապես կասեցվել կամ լրացուցիչ սահմանափակումների ենթարկվել միայն այնքանով, որքանով դա պահանջում է իրավիճակը՝ արտակարգ կամ ռազմական դրության ժամանակ պարտավորություններից շեղվելու վերաբերյալ ստանձնված միջազգային պարտավորությունների շրջանակներում:</p>
<p>62.</p>	<p>Հոդված 45. Յուրաքանչյուր ոք պարտավոր է օրենքով սահմանված կարգով և չափով մուծել հարկեր, տուրքեր, կատարել պարտադիր այլ վճարումներ:</p>	<p><i>Հոդված 58. Մեփականության և ժառանգման իրավունքը: Հարկային պարտավորությունները</i></p> <p>8. Յուրաքանչյուր ոք պարտավոր է օրենքով սահմանված կարգով և չափով մուծել հարկեր, տուրքեր, կատարել պետական կամ համայնքային բյուջե մուտքագրվող պարտադիր այլ վճարումներ:</p>
<p>63.</p>	<p>Հոդված 46. Յուրաքանչյուր քաղաքացի պարտավոր է օրենքով սահմանված կարգով</p>	<p><i>Հոդված 13. Հայաստանի Հանրապետության պաշտպանությունը</i></p>

	<p>մասնակցել Հայաստանի Հանրապետության պաշտպանությանը:</p>	<p>3. Յուրաքանչյուր քաղաքացի պարտավոր է օրենքով սահմանված կարգով մասնակցել Հայաստանի Հանրապետության պաշտպանությանը:</p>
<p>64.</p>	<p>Հոդված 47. Յուրաքանչյուր ոք պարտավոր է պահպանել Սահմանադրությունը և օրենքները, հարգել այլոց իրավունքները, ազատությունները և արժանապատվությունը:</p> <p>Արգելվում է իրավունքների և ազատությունների օգտագործումը սահմանադրական կարգը բռնի տապալելու, ազգային, ռասայական, կրոնական ատելություն բորբոքելու, բռնություն կամ պատերազմ քարոզելու նպատակով:</p>	<p>Հոդված 77. Հիմնական իրավունքների և ազատությունների չարաշահման արգելքը Արգելվում է իրավունքների և ազատությունների օգտագործումը սահմանադրական կարգը բռնի տապալելու, ազգային, ռասայական, կրոնական ատելություն բորբոքելու, բռնություն և պատերազմ քարոզելու նպատակով:</p>
<p>65.</p>	<p>Հոդված 48. Տնտեսական, սոցիալական և մշակութային ոլորտներում պետության հիմնական խնդիրներն են՝</p> <p>1) պաշտպանել և հովանավորել ընտանիքը, մայրությունը և մանկությունը.</p>	<p>Հոդված 86. Պետության քաղաքականության հիմնական նպատակները Տնտեսական, սոցիալական և մշակութային ոլորտներում պետության քաղաքականության հիմնական նպատակներն են՝</p> <p>4) կանանց և տղամարդկանց միջև փաստացի հավասարության խթանումը.</p> <p>5) երեխաների անհատականության, նրանց ֆիզիկական, մտավոր և հոգևոր լիարժեք զարգացման համար անհրաժեշտ պայմանների ապահովումը.</p> <p>Հոդված 15. <i>Ընտանիքի պաշտպանությունը</i></p> <p>Ընտանիքը, որպես հասարակության բնական և հիմնական բջիջ, բնակչության պահպանման և բազմացման հիմք, գտնվում է պետության հատուկ պաշտպանության և հովանավորության ներքո:</p>

	<p>Նախատեսված չէ</p> <p>2) նպաստել բնակչության զբաղվածությանը և աշխատանքի պայմանների բարելավմանը.</p> <p>3) խթանել բնակարանային շինարարությունը, նպաստել յուրաքանչյուր քաղաքացու բնակարանային պայմանների բարելավմանը.</p> <p>4) իրականացնել բնակչության առողջության պահպանման ծրագրեր, նպաստել արդյունավետ և մատչելի բժշկական սպասարկման պայմանների ստեղծմանը.</p> <p>Նախատեսված չէ</p> <p>5) նպաստել երիտասարդության մասնակցությանը երկրի քաղաքական, տնտեսական և մշակութային կյանքին.</p> <p>Նախատեսված չէ</p>	<p><i>Հոդված 86. Պետության քաղաքականության հիմնական նպատակները</i> Տնտեսական, սոցիալական և մշակութային ոլորտներում պետության քաղաքականության հիմնական նպատակներն են՝</p> <p>1) գործարար միջավայրի բարելավումը.</p> <p>2) բնակչության զբաղվածության խթանումը և աշխատանքի պայմանների բարելավումը.</p> <p>3) բնակարանային շինարարության խթանումը.</p> <p>6) բնակչության համար արդյունավետ և մատչելի բժշկական սպասարկման պայմանների ստեղծումը.</p> <p>8) սպառողների շահերի պաշտպանությունը, ապրանքների, ծառայությունների և աշխատանքների որակի նկատմամբ վերահսկողությունը.</p> <p>11) քաղաքական, տնտեսական և մշակութային կյանքին երիտասարդության մասնակցության խթանումը.</p> <p>9) տարածքային համաչափ զարգացումը.</p>
--	---	---

<p>6) խթանել ֆիզկուլտուրայի և սպորտի զարգացումը.</p> <p>7) իրականացնել հաշմանդամության կանխարգելման և բուժման ծրագրեր, խթանել հաշմանդամների մասնակցությունը հասարակական կյանքին.</p> <p>8) նպաստել անվճար բարձրագույն և այլ մասնագիտական կրթության զարգացմանը.</p> <p>9) նպաստել գիտության և մշակույթի զարգացմանը.</p> <p>10) իրականացնել ներկա ու ապագա սերունդների բնապահպանական անվտանգությունն ապահովող քաղաքականություն.</p> <p>11) նպաստել ազգային և համամարդկային արժեքներին յուրաքանչյուրի ազատ հաղորդակցմանը.</p>	<p>10) ֆիզկուլտուրայի և սպորտի զարգացումը.</p> <p>7) հաշմանդամության կանխարգելման, բուժման և վերականգնման ծրագրերի իրականացումը, հասարակական կյանքին հաշմանդամների մասնակցության խթանումը.</p> <p>12) անվճար բարձրագույն և այլ մասնագիտական կրթության զարգացումը.</p> <p><i>Հոդված 14. Մշակույթի և մշակութային արժեքների պաշտպանությունը</i></p> <p>1. Հայաստանի Հանրապետությունը խթանում է մշակույթի զարգացումը, նպատակային քաղաքականություն է իրականացնում գիտության, կրթության և արվեստի ոլորտներում:</p> <p><i>Հոդված 11. Շրջակա միջավայրի պահպանությունը և կայուն զարգացումը</i></p> <p>1. Հանրային իշխանությունը խթանում է շրջակա միջավայրի պահպանությունն ու վերականգնումը, բնական պաշարների ողջամիտ օգտագործումը՝ ղեկավարվելով կայուն զարգացման սկզբունքով և հաշվի առնելով պատասխանատվությունն ապագա սերունդների հանդեպ:</p> <p><i>Հոդված 86. Պետության քաղաքականության հիմնական նպատակները</i> Տնտեսական, սոցիալական և մշակութային ոլորտներում պետության քաղաքականության հիմնական նպատակներն են՝</p> <p>13) ազգային և համամարդկային արժեքներին յուրաքանչյուրի ազատ հաղորդակցմանը նպաստելը:</p>
--	---

	<p>12) ապահովել տարեց մարդկանց արժանապատիվ կենսամակարդակը:</p> <p>Պետությունը պարտավոր է իր հնարավորությունների շրջանակներում միջոցներ ձեռնարկել սույն հոդվածում ամրագրված խնդիրների իրականացման համար:</p>	<p><i>Հոդված 84. Արժանապատիվ գոյություն: Նվազագույն աշխատավարձը</i></p> <p>1. Օրենքը սահմանում է յուրաքանչյուր կարիքավորի և տարեց մարդու՝ արժանապատիվ գոյության իրավունքը:</p> <p><i>Հոդված 87. Պետության քաղաքականության հիմնական նպատակների իրագործումը</i></p> <p>1. Հանրային իշխանությունն իր իրավասությունների և հնարավորությունների շրջանակում պարտավոր է իրագործել Սահմանադրության 86-րդ հոդվածով սահմանված նպատակները:</p> <p>2. Ձեռնարկված միջոցառումների վերաբերյալ կառավարությունն ամենամյա զեկույց է ներկայացնում Ազգային ժողով:</p>
66.	<p>Հոդված 49. Հանրապետության Նախագահը պետության գլուխն է:</p> <p>Հանրապետության Նախագահը հետևում է Սահմանադրության պահպանմանը, ապահովում է օրենսդիր, գործադիր և դատական իշխանությունների բնականոն գործունեությունը:</p> <p>Հանրապետության Նախագահը Հայաստանի Հանրապետության անկախության, տարածքային ամբողջականության և անվտանգության երաշխավորն է:</p>	<p><i>Հոդված 123. Հանրապետության նախագահի կարգավիճակը և գործառույթները</i></p> <p>1. Հանրապետության նախագահը պետության գլուխն է:</p> <p>2. Հանրապետության նախագահը հետևում է Սահմանադրության պահպանմանը:</p> <p>3. Հանրապետության նախագահն իր լիազորություններն իրականացնելիս անաչառ է և առաջնորդվում է բացառապես համապետական և համազգային շահերով:</p> <p>4. Հանրապետության նախագահն իր գործառույթներն իրականացնում է Սահմանադրությամբ սահմանված լիազորությունների միջոցով:</p>
67.	<p>Հոդված 50. Հանրապետության Նախագահն</p>	<p><i>Հոդված 124. Հանրապետության նախագահի լիազորությունների ժամկետը և նրան</i></p>

	<p>ընտրվում է Հայաստանի Հանրապետության քաղաքացիների կողմից՝ հինգ տարի ժամկետով:</p> <p>Հանրապետության Նախագահ կարող է ընտրվել երեսուներեք տարին լրացած, վերջին տասը տարում Հայաստանի Հանրապետության քաղաքացի հանդիսացող, վերջին տասը տարում Հանրապետությունում մշտապես բնակվող և ընտրական իրավունք ունեցող յուրաքանչյուր քաղաքացի:</p> <p>Նույն անձը չի կարող ավելի քան երկու անգամ անընդմեջ ընտրվել Հանրապետության Նախագահի պաշտոնում:</p>	<p><i>ներկայացվող պահանջները</i></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Հանրապետության նախագահն ընտրվում է յոթ տարի ժամկետով: 2. Հանրապետության նախագահ կարող է ընտրվել քառասուն տարին լրացած, վերջին յոթ տարում միայն Հայաստանի Հանրապետության քաղաքացի հանդիսացող, վերջին յոթ տարում Հայաստանի Հանրապետությունում մշտապես բնակվող և ընտրական իրավունք ունեցող յուրաքանչյուր քաղաքացի: 3. Նույն անձը Հանրապետության նախագահ կարող է ընտրվել միայն մեկ անգամ: 4. Հանրապետության նախագահը չի կարող զբաղեցնել իր լիազորություններով չպայմանավորված այլ պաշտոն պետական կամ տեղական ինքնակառավարման մարմիններում կամ առևտրային կազմակերպություններում, կատարել այլ վճարովի աշխատանք, բացի գիտական և ստեղծագործական աշխատանքից: 5. Հանրապետության նախագահը չի կարող զբաղվել ձեռնարկատիրական գործունեությամբ: 6. Հանրապետության նախագահն իր լիազորությունների իրականացման ընթացքում չի կարող լինել որևէ կուսակցության անդամ:
68.	<p>Հոդված 51. Հանրապետության Նախագահն ընտրվում է Սահմանադրությամբ և օրենքով սահմանված կարգով: Հանրապետության Նախագահի ընտրությունը անցկացվում է նրա լիազորությունների ավարտից հիսուն օր առաջ:</p> <p>Հանրապետության Նախագահ է ընտրվում այն թեկնածուն, որին կողմ է քվեարկել բոլոր</p>	<p>Հոդված 125. Հանրապետության նախագահի ընտրության կարգը</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Հանրապետության նախագահն ընտրվում է ընտրիչների ժողովի կողմից: 2. Ընտրիչների ժողովը կազմված է Ազգային ժողովի պատգամավորներից և Ազգային ժողովի պատգամավորների թվին հավասար տեղական ինքնակառավարման մարմինների կողմից իրենց կազմից ընտրված ներկայացուցիչներից, որոնք կարող են լինել միայն Հայաստանի Հանրապետության քաղաքացիներ: 3. Ընտրիչների ժողովը գումարվում է Հանրապետության նախագահի լիազորությունների ավարտից ոչ շուտ, քան երեսուն, և ոչ ուշ, քան քառասուն օրվա ընթացքում: 4. Հանրապետության նախագահի թեկնածուների առաջադրման իրավունք ունի ընտրիչների ժողովի անդամների ընդհանուր թվի առնվազն մեկ հինգերորդը:

<p>թեկնածուներին կողմ քվեարկած ընտրողների թվի կեսից ավելին:</p> <p>Եթե քվեարկվել է երկուսից ավելի թեկնածու, և նրանցից ոչ մեկին կողմ չեն քվեարկել անհրաժեշտ թվով ընտրողներ, ապա քվեարկությունից հետո տասնչորսերորդ օրը, անցկացվում է Հանրապետության Նախագահի ընտրության երկրորդ փուլ: Հանրապետության Նախագահի ընտրության երկրորդ փուլին կարող են մասնակցել այն երկու թեկնածուները, որոնց կողմ են քվեարկել առավել թվով ընտրողներ: Երկրորդ փուլում Հանրապետության Նախագահ է ընտրվում այն թեկնածուն, որին կողմ են քվեարկել առավել թվով ընտրողներ:</p> <p>Մեկ թեկնածու քվեարկվելու դեպքում նա ընտրվում է, եթե կողմ է քվեարկել քվեարկության մասնակիցների կեսից ավելին:</p> <p>Եթե Հանրապետության Նախագահի ընտրության արդյունքների վերաբերյալ սահմանադրական դատարանը գործ է ընդունում քննության, ապա որոշում պետք է կայացնի դիմումը ստանալուց հետո՝ տասնօրյա ժամկետում, իսկ սույն հոդվածով սահմանված ժամկետները հաշվվում են դատարանի որոշումն ուժի մեջ մտնելու պահից:</p>	<p>5. Հանրապետության նախագահ է ընտրվում այն թեկնածուն, ով ստացել է ընտրիչների ժողովի անդամների ընդհանուր թվի ձայների առնվազն երեք հինգերորդը: Եթե որևէ թեկնածու ձայների նման մեծամասնություն չի ստանում, ապա անցկացվում է քվեարկության երկրորդ փուլ, որին կարող են մասնակցել առաջին փուլին մասնակցած բոլոր թեկնածուները: Հանրապետության նախագահ է ընտրվում այն թեկնածուն, ով ստացել է ընտրիչների ժողովի անդամների ձայների կեսից ավելին: Եթե որևէ թեկնածու երկրորդ փուլում չի ստանում ընտրիչների ժողովի անդամների ձայների կեսից ավելին, ապա անցկացվում է քվեարկության երրորդ փուլ, որին մասնակցում են առավել ձայներ ստացած երկու թեկնածուները: Երրորդ փուլում Հանրապետության նախագահ է ընտրվում այն թեկնածուն, ով ստանում է առավելագույն ձայներ:</p> <p>6. Հանրապետության նախագահի ընտրության կարգի մանրամասները սահմանվում են Ընտրական օրենսգրքով:</p>
--	--

	<p>Եթե Հանրապետության Նախագահ չի ընտրվում, ապա նշանակվում է նոր ընտրություն, իսկ քվեարկությունն անցկացվում է նոր ընտրություն նշանակվելուց հետո՝ քառասուներորդ օրը:</p> <p>Հանրապետության Նախագահն իր պաշտոնն ստանձնում է Հանրապետության նախորդ Նախագահի լիազորությունների ավարտման օրը:</p> <p>Նոր կամ արտահերթ ընտրության միջոցով ընտրված Հանրապետության Նախագահը պաշտոնն ստանձնում է ընտրությունից հետո՝ քսաներորդ օրը:</p>	<p><i>Հոդված 127. Հանրապետության նախագահի կողմից պաշտոնի ստանձնումը</i></p> <p>1. Հանրապետության նախագահը պաշտոնն ստանձնում է Հանրապետության նախորդ նախագահի լիազորությունների ավարտման օրը:</p> <p>2. Արտահերթ ընտրության միջոցով ընտրված Հանրապետության նախագահը պաշտոնն ստանձնում է ընտրության արդյունքների պաշտոնական հրապարակումից հետո՝ տասներորդ օրը:</p>
69.	<p>Հոդված 52. Հանրապետության Նախագահի թեկնածուներից մեկի համար անհաղթահարելի խոչընդոտներ առաջանալու դեպքում Հանրապետության Նախագահի ընտրությունը հետաձգվում է երկշաբաթյա ժամկետով: Անհաղթահարելի ճանաչված խոչընդոտները չվերանալու դեպքում նշանակվում է նոր ընտրություն, իսկ քվեարկությունն անցկացվում է նշված երկշաբաթյա ժամկետը լրանալուց հետո՝ քառասուներորդ օրը:</p> <p>Մինչև քվեարկության օրը թեկնածուներից մեկի մահվան դեպքում նշանակվում է նոր ընտրություն, իսկ քվեարկությունն անցկացվում է նոր ընտրություն նշանակելուց</p>	Հանվել է

	հետո՝ քառասուներորդ օրը:	
70.	Հոդված 53. Հանրապետության Նախագահի հրաժարականի, մահվան, լիազորությունների կատարման անհնարինության կամ Սահմանադրության 57-րդ հոդվածով սահմանված կարգով նրան պաշտոնանկ անելու դեպքերում նշանակվում է Հանրապետության Նախագահի արտահերթ ընտրություն, իսկ քվեարկությունն անցկացվում է Հանրապետության Նախագահի պաշտոնը թափուր մնալուց հետո՝ քառասուներորդ օրը:	<i>Հոդված 126. Հանրապետության նախագահի արտահերթ ընտրությունը</i> Հանրապետության նախագահի պաշտոնանկության, լիազորությունների կատարման անհնարինության, հրաժարականի կամ մահվան դեպքերում Հանրապետության նախագահի պաշտոնը թափուր մնալուց հետո ոչ շուտ, քան քսանհինգ, և ոչ ուշ, քան երեսունհինգ օրվա ընթացում անցկացվում է Հանրապետության նախագահի արտահերթ ընտրություն:
71.	Հոդված 53.1. Ռազմական և արտակարգ դրության ժամանակ Հանրապետության Նախագահի ընտրություն չի անցկացվում, իսկ Հանրապետության Նախագահը շարունակում է իր լիազորությունների իրականացումը: Այս դեպքում ռազմական կամ արտակարգ դրության ավարտից հետո՝ քառասուներորդ օրը, անցկացվում է Հանրապետության Նախագահի ընտրություն:	Հանվել է
72.	Հոդված 54. Հանրապետության Նախագահը պաշտոնն ստանձնում է օրենքով սահմանված կարգով՝ Ազգային ժողովի հատուկ նիստում, ժողովրդին տրված հետևյալ երդմամբ. «Ստանձնելով Հայաստանի Հանրապետության Նախագահի	<i>Հոդված 127. Հանրապետության նախագահի կողմից պաշտոնի ստանձնումը</i> 3. Հանրապետության նախագահը պաշտոնն ստանձնում է Ազգային ժողովի հատուկ նիստում, ժողովրդին տրված հետևյալ երդմամբ. «Ստանձնելով Հանրապետության նախագահի պաշտոնը՝ երդվում եմ. հավատարիմ լինել Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրությանը, իմ լիազորություններն իրականացնելիս

	<p>պաշտոնը՝ երդվում եմ. անվերապահորեն կատարել Մահմանադրության պահանջները՝ հարգել մարդու և քաղաքացու իրավունքներն ու ազատությունները, ապահովել Հանրապետության անկախությունը, տարածքային ամբողջականությունը և անվտանգությունը՝ ի փառս Հայաստանի Հանրապետության և ի բարօրություն Հայաստանի Հանրապետության ժողովրդի:»:</p>	<p>լինել անաչառ, առաջնորդվել միայն համապետական ու համագային շահերով և իմ բոլոր ուժերը ներդնել ազգային միասնության ամրապնդման գործում»:</p>
<p>73.</p>	<p>Հոդված 55. Հանրապետության Նախագահը՝</p> <p>1) ուղերձով դիմում է ժողովրդին և Ազգային ժողովին.</p> <p>2) Ազգային ժողովի ընդունած օրենքն ստանալուց հետո՝ քսանմեկօրյա ժամկետում, ստորագրում և հրապարակում է այն: Այդ ժամկետում կարող է Ազգային ժողովի կողմից ընդունված օրենքն առարկություններով, առաջարկություններով վերադարձնել Ազգային ժողով՝ պահանջելով նոր քննարկում: Հնգօրյա ժամկետում ստորագրում և հրապարակում է Ազգային ժողովի կողմից վերստին ընդունված օրենքը.</p> <p>3) Մահմանադրության 74.1-րդ հոդվածով նախատեսված դեպքերում ու կարգով արձակում է Ազգային ժողովը և նշանակում արտահերթ ընտրություն.</p>	<p>Հոդված 128. Հանրապետության նախագահի ուղերձը Հանրապետության նախագահն իր իրավասության մեջ մտնող հարցերի վերաբերյալ կարող է ուղերձ հղել Ազգային ժողովին:</p> <p>Հոդված 129. Օրենքի ստորագրումը և հրապարակումը 1. Ազգային ժողովի ընդունած օրենքը Հանրապետության նախագահն ստորագրում և հրապարակում է քսանմեկօրյա ժամկետում կամ նույն ժամկետում դիմում է Մահմանադրական դատարան՝ Մահմանադրությանն օրենքի համապատասխանությունը որոշելու նպատակով: 2. Եթե Մահմանադրական դատարանը որոշում է, որ օրենքը համապատասխանում է Մահմանադրությանը, ապա Հանրապետության նախագահը հնգօրյա ժամկետում ստորագրում և հրապարակում է օրենքը:</p> <p>Հոդված 148. Վարչապետի ընտրությունը և նշանակումը 3. Վարչապետ չընտրվելու դեպքում քվեարկությունից յոթ օր հետո անցկացվում է քվեարկության երկրորդ փուլ, որին մասնակցելու իրավունք ունեն խմբակցությունների</p>

<p>4) Ազգային ժողովում պատգամավորական տեղերի բաշխման և պատգամավորական խմբակցությունների հետ խորհրդակցությունների հիման վրա վարչապետ է նշանակում պատգամավորների մեծամասնության վստահությունը վայելող անձին, իսկ եթե դա հնարավոր չէ, ապա առավել թվով պատգամավորների վստահությունը վայելող անձին: Հանրապետության Նախագահը վարչապետ է նշանակում կառավարության հրաժարականի ընդունումից հետո տասնօրյա ժամկետում: Կառավարությունը կազմավորվում է վարչապետի նշանակումից հետո՝ քսանօրյա ժամկետում:</p> <p>Հանրապետության Նախագահը վարչապետի առաջարկությամբ նշանակում</p>	<p>կողմից առաջարկված վարչապետի թեկնածուները: Եթե պատգամավորների ընդհանուր թվի ձայների մեծամասնությամբ վարչապետ չի ընտրվում, ապա Ազգային ժողովն արձակվում է իրավունքի ուժով:</p> <p><i>Հոդված 151. Կառավարության ծրագիրը</i></p> <p>3. Եթե Ազգային ժողովը հավանություն չի տալիս կառավարության ծրագրին և Սահմանադրության 148-րդ հոդվածի 2-րդ և 3-րդ մասերին համապատասխան չի ընտրում նոր վարչապետ, ապա Ազգային ժողովն արձակվում է իրավունքի ուժով: Եթե Ազգային ժողովն ընտրում է վարչապետին, սակայն կրկին հավանություն չի տալիս կառավարության ծրագրին, ապա Ազգային ժողովն արձակվում է իրավունքի ուժով:</p> <p>4. Սույն հոդվածի 3-րդ մասը չի կիրառվում Սահմանադրության 115-րդ հոդվածին համապատասխան ընտրված վարչապետի կողմից ձևավորված կառավարության ծրագրի վրա: Եթե այդ կառավարության ծրագիրը հավանության չի արժանանում, ապա Ազգային ժողովն արձակվում է իրավունքի ուժով:</p> <p><i>Հոդված 148. Վարչապետի ընտրությունը և նշանակումը</i></p> <p>1. Հանրապետության նախագահը նորընտիր Ազգային ժողովի լիազորությունների ժամկետն սկսվելուց հետո եռօրյա ժամկետում վարչապետ է նշանակում Սահմանադրության 89-րդ հոդվածով սահմանված կարգով ձևավորված խորհրդարանական մեծամասնության ներկայացրած վարչապետի թեկնածուին:</p> <p>2. Վարչապետի կողմից հրաժարական ներկայացվելու կամ վարչապետի պաշտոնը թափուր մնալու դեպքերում կառավարության հրաժարականն ընդունվելուց հետո՝ յոթնօրյա ժամկետում Ազգային ժողովի նախագահը պատգամավորական տեղերի բաշխման և պատգամավորական խմբակցությունների հետ խորհրդակցությունների հիման վրա առաջադրում է պատգամավորների մեծամասնության վստահությունը վայելող վարչապետի թեկնածուին: Ազգային ժողովը վարչապետին ընտրում է պատգամավորների ընդհանուր թվի ձայների մեծամասնությամբ:</p> <p>3. Վարչապետ չընտրվելու դեպքում քվեարկությունից յոթ օր հետո անցկացվում է</p>
---	---

<p>և ազատում է կառավարության անդամներին:</p> <p>Հանրապետության Նախագահն ընդունում է կառավարության հրաժարականը նորընտիր Ազգային ժողովի առաջին նիստի, Հանրապետության Նախագահի կողմից իր պաշտոնն ստանձնելու, կառավարությանն անվստահություն հայտնվելու, կառավարության ծրագրին հավանություն չտալու, վարչապետի կողմից հրաժարական ներկայացվելու կամ վարչապետի պաշտոնը թափուր մնալու օրը: Հանրապետության Նախագահի կողմից կառավարության հրաժարականի ընդունումից հետո կառավարության անդամները շարունակում են իրենց պարտականությունների կատարումը մինչև նոր կառավարության կազմավորումը.</p> <p>5) օրենքով նախատեսված դեպքերում նշանակումներ է կատարում պետական պաշտոններում.</p> <p>6) կազմավորում է ազգային անվտանգության խորհուրդը և նախագահում այն, կարող է կազմավորել խորհրդակցական այլ մարմիններ.</p>	<p>քվեարկության երկրորդ փուլ, որին մասնակցելու իրավունք ունեն խմբակցությունների կողմից առաջարկված վարչապետի թեկնածուները: Եթե պատգամավորների ընդհանուր թվի ձայների մեծամասնությամբ վարչապետ չի ընտրվում, ապա Ազգային ժողովն արձակվում է իրավունքի ուժով:</p> <p>5. Հանրապետության նախագահն Ազգային ժողովի կողմից ընտրված թեկնածուին նշանակում է վարչապետ:</p> <p><i>Հոդված 149. Կառավարության կազմավորումը</i> Վարչապետի նշանակումից հետո՝ տասնօրյա ժամկետում Հանրապետության նախագահը վարչապետի առաջարկությամբ, նշանակում է փոխվարչապետներին և նախարարներին:</p> <p><i>Հոդված 131. Փոփոխություններ կառավարության կազմում</i> Հանրապետության նախագահը վարչապետի առաջարկությամբ փոփոխություններ է կատարում կառավարության կազմում:</p> <p><i>Հոդված 157. Կառավարության հրաժարականը</i> Կառավարությունը Հանրապետության նախագահին ներկայացնում է իր հրաժարականը նորընտիր Ազգային ժողովի առաջին նիստի, կառավարությանը վստահություն չհայտնվելու, կառավարության ծրագրին հավանություն չտալու, վարչապետի կողմից հրաժարական ներկայացվելու և վարչապետի պաշտոնը թափուր մնալու օրը: Կառավարության անդամները շարունակում են իրենց պարտականությունների կատարումը՝ մինչև նոր կառավարության կազմավորումը:</p> <p><i>Հոդված 130. Կառավարության հրաժարականի ընդունումը</i> Սահմանադրության 157-րդ հոդվածով սահմանված դեպքերում Հանրապետության նախագահն ընդունում է կառավարության հրաժարականը:</p>
---	---

<p>7) ներկայացնում է Հայաստանի Հանրապետությունը միջազգային հարաբերություններում, իրականացնում է արտաքին քաղաքականության ընդհանուր դեկլարումը, կնքում է միջազգային պայմանագրեր, Ազգային ժողովի վավերացմանն է ներկայացնում միջազգային պայմանագրեր և ստորագրում դրանց վավերագրերը, հաստատում, կասեցնում կամ չեղյալ է հայտարարում վավերացում չպահանջող միջազգային պայմանագրերը.</p> <p>8) նշանակում և հետ է կանչում օտարերկրյա պետություններում և միջազգային կազմակերպություններին առընթեր Հայաստանի Հանրապետության դիվանագիտական ներկայացուցիչներին, ընդունում է օտարերկրյա պետությունների և միջազգային կազմակերպությունների դիվանագիտական ներկայացուցիչների հավատարմագրերը և հետկանչագրերը.</p> <p>9) Ազգային ժողովին է առաջարկում գլխավոր դատախազի, կենտրոնական բանկի նախագահի և վերահսկիչ պալատի նախագահի թեկնածությունները: Գլխավոր դատախազի առաջարկությամբ նշանակում և ազատում է գլխավոր դատախազի տեղակալներին.</p>	<p><i>Հոդված 152. Վարչապետի և կառավարության մյուս անդամների իրավասությունները</i></p> <p>1. Վարչապետը գլխավորում է Անվտանգության խորհուրդը, որի կազմավորման և գործունեության կարգը սահմանվում է օրենքով:</p> <p><i>Հոդված 132. Հանրապետության նախագահի լիազորություններն արտաքին քաղաքականության բնագավառում</i></p> <p>1. Հանրապետության նախագահը`</p> <p>1) օրենքով սահմանված դեպքերում և կարգով կառավարության առաջարկությամբ կնքում է Հայաստանի Հանրապետության միջազգային պայմանագրեր.</p> <p>2) վարչապետի առաջարկությամբ օրենքով սահմանված կարգով նշանակում և հետ է կանչում օտարերկրյա պետություններում և միջազգային կազմակերպություններին առընթեր Հայաստանի Հանրապետության դիվանագիտական ներկայացուցիչներին.</p> <p>3) ընդունում է օտարերկրյա պետությունների և միջազգային կազմակերպությունների դիվանագիտական ներկայացուցիչների հավատարմագրերը և հետկանչագրերը:</p> <p>2. Հանրապետության նախագահը, վարչապետի առաջարկությամբ, օրենքով սահմանված դեպքերում և կարգով հաստատում, կասեցնում կամ չեղյալ է հայտարարում վավերացում չպահանջող միջազգային պայմանագրերը:</p> <p><i>Հոդված 176. Գլխավոր դատախազը</i></p> <p>1. Գլխավոր դատախազին օրենքով սահմանված կարգով նշանակում է Ազգային ժողովը` 6 տարի ժամկետով` պատգամավորների ընդհանուր թվի ձայների առնվազն երեք հինգերորդով: Նույն անձը չի կարող ավելի քան երկու անգամ անընդմեջ նշանակվել գլխավոր դատախազ:</p>
---	---

<p>10) նշանակում է սահմանադրական դատարանի չորս անդամ, իսկ Ազգային ժողովի կողմից Սահմանադրության 83-րդ հոդվածի 2-րդ կետով սահմանված ժամկետում սահմանադրական դատարանի նախագահ չնշանակելու դեպքում՝ սահմանադրական դատարանի կազմից սահմանադրական դատարանի նախագահ:</p> <p>Սահմանադրական դատարանի եզրակացության հիման վրա կարող է դադարեցնել սահմանադրական դատարանի՝ իր նշանակած անդամի լիազորությունները կամ համաձայնություն տալ նրան որպես մեղադրյալ ներգրավելու, կալանավորելու կամ նրա նկատմամբ դատական կարգով վարչական պատասխանատվության ենթարկելու հարց հարուցելու վերաբերյալ.</p> <p>11) արդարադատության խորհրդի առաջարկությամբ նշանակում է վճռաբեկ դատարանի և նրա պալատների նախագահներին և դատավորներին,</p>	<p><i>Հոդված 200. Կենտրոնական բանկի նախագահը</i></p> <p>1. Կենտրոնական բանկի նախագահն ընտրվում է Ազգային ժողովի կողմից՝ պատգամավորների ընդհանուր թվի ձայների առնվազն երեք հինգերորդով, վեց տարի ժամկետով ...:</p> <p><i>Հոդված 198. Վերահսկիչ պալատի կազմը և կազմավորման կարգը</i></p> <p>2. Վերահսկիչ պալատի նախագահը և մյուս անդամներն ընտրվում են Ազգային ժողովի կողմից՝ պատգամավորների ընդհանուր թվի ձայների առնվազն երեք հինգերորդով, վեց տարի ժամկետով...:</p> <p><i>Հոդված 166. Սահմանադրական դատարանի կազմը և կազմավորման կարգը</i></p> <p>2. Սահմանադրական դատարանի դատավորներին ընտրում է Ազգային ժողովը՝ պատգամավորների ընդհանուր թվի ձայների առնվազն երեք հինգերորդով, ընդ որում, դատավորներից երեքին՝ Հանրապետության նախագահի առաջարկությամբ, երեքին՝ կառավարության առաջարկությամբ և երեքին՝ դատավորների ընդհանուր ժողովի առաջարկությամբ:</p> <p>6. Սահմանադրական դատարանն իր կազմից՝ վեց տարի ժամկետով, ընտրում է Սահմանադրական դատարանի նախագահ և փոխնախագահ՝ առանց վերընտրվելու իրավունքի:</p> <p><i>Հոդված 167. Սահմանադրական դատարանի լիազորությունները</i></p> <p>Սահմանադրական դատարանը Սահմանադրությամբ և Սահմանադրական դատարանի մասին օրենքով սահմանված կարգով՝</p> <p>9) որոշում է կայացնում Սահմանադրական դատարանի դատավորի լիազորությունները դադարեցնելու վերաբերյալ.</p> <p>10) լուծում է իր լիազորությունների իրականացման կապակցությամբ Սահմանադրական դատարանի դատավորի նկատմամբ քրեական հետապնդում</p>
--	--

<p>վերաքննիչ, առաջին ատյանի և մասնագիտացված դատարանների նախագահներին, դադարեցնում է նրանց լիազորությունները, համաձայնություն է տալիս նրանց՝ որպես մեղադրյալ ներգրավելու, կալանավորելու կամ նրանց նկատմամբ դատական կարգով վարչական պատասխանատվության ենթարկելու հարց հարուցելու վերաբերյալ, արդարադատության խորհրդի եզրակացությամբ նշանակում է վերաքննիչ, առաջին ատյանի և մասնագիտացված դատարանների դատավորներին.</p> <p>11.1) նշանակում է արդարադատության խորհրդի երկու իրավաբան-գիտնական անդամներ.</p>	<p>հարուցելու կամ ազատությունից զրկելու վերաբերյալ հարցը.</p> <p><i>Հոդված 164. Դատավորների և դատարանների (Վճռաբեկ դատարանի պալատների) նախագահների նշանակման կարգը, պաշտոնավարման ժամկետները</i></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Առաջին ատյանի և վերաքննիչ դատարանների դատավորները նշանակվում են Հանրապետության նախագահի կողմից՝ Բարձրագույն դատական խորհրդի ներկայացմամբ: 2. Առաջին ատյանի և վերաքննիչ դատարանների նախագահները նշանակվում են սույն հոդվածի 1-ին մասով սահմանված կարգով՝ երեք տարի ժամկետով, և չեն կարող վերստին նշանակվել այդ պաշտոնում իրենց պաշտոնավարման ժամկետի ավարտից անմիջապես հետո: 3. Վճռաբեկ դատարանի դատավորների ընտրությունն իրականացվում է մրցութային կարգով: Բարձրագույն դատական խորհուրդը մրցութի արդյունքներով Ազգային ժողովին ներկայացնում է Վճռաբեկ դատարանի դատավորների՝ յուրաքանչյուր տեղի համար երեք թեկնածու: Ազգային ժողովի կողմից՝ պատգամավորների ընդհանուր թվի ձայների առնվազն երեք հինգերորդով ընտրված թեկնածուին պաշտոնի է նշանակում Հանրապետության նախագահը: 4. Վճռաբեկ դատարանի պալատների նախագահները նշանակվում են սույն հոդվածի 1-ին մասով սահմանված կարգով, վեց տարի ժամկետով՝ առանց վերանշանակման իրավունքի: <p><i>Հոդված 174. Բարձրագույն դատական խորհրդի լիազորությունները</i></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Բարձրագույն դատական խորհուրդը՝ 7) համաձայնություն է տալիս իր լիազորությունների իրականացման կապակցությամբ դատավորի նկատմամբ քրեական հետապնդում հարուցելու կամ նրան ազատությունից զրկելու վերաբերյալ. 9) դադարեցնում է դատավորների լիազորությունները.
---	---

<p>12) զինված ուժերի գերագույն գլխավոր հրամանատարն է, համակարգում է պետական մարմինների գործունեությունը պաշտպանության բնագավառում, նշանակում և ազատում է զինված ուժերի և այլ զորքերի բարձրագույն հրամանատարական կազմը.</p> <p>13) Հանրապետության վրա զինված հարձակման, դրա անմիջական վտանգի առկայության կամ պատերազմ հայտարարվելու դեպքերում հայտարարում է ռազմական դրություն և կարող է հայտարարել ընդհանուր կամ մասնակի զորահավաք և որոշում է ընդունում զինված ուժերի օգտագործման մասին: Պատերազմի ժամանակ Հանրապետության Նախագահը կարող է նշանակել և ազատել</p>	<p><i>Հոդված 173. Բարձրագույն դատական խորհրդի կազմը և կազմավորման կարգը</i></p> <p>1. Բարձրագույն դատական խորհուրդը կազմված է տասը անդամից, որոնցից հինգին ընտրում է Ազգային ժողովը՝ իրավաբան գիտնականների և այլ հեղինակավոր իրավաբանների թվից, պատգամավորների ընդհանուր թվի ճայների առնվազն երեք հինգերորդով, հինգին՝ դատավորների ընդհանուր ժողովը՝ դատավորների թվից:</p> <p><i>Հոդված 154. Զինված ուժերը</i></p> <p>1. Զինված ուժերը գտնվում են կառավարության ենթակայության ներքո: Զինված ուժերի օգտագործման մասին որոշումն ընդունում է կառավարությունը: Անհետաձգելի անհրաժեշտության դեպքում զինված ուժերի օգտագործման մասին որոշումը, պաշտպանության նախարարի առաջարկությամբ, կայացնում է վարչապետը և այդ մասին անհապաղ տեղեկացնում կառավարությանը:</p> <p>2. Անվտանգության խորհրդի կողմից սահմանվող պաշտպանության ոլորտի քաղաքականության հիմնական ուղղությունների շրջանակներում պաշտպանության նախարարն իրականացնում է զինված ուժերի ղեկավարումը:</p> <p>3. Զինված ուժերի զինվորական ամենաբարձր պաշտոնատար անձը գլխավոր շտաբի պետն է, որը, վարչապետի առաջարկությամբ, նշանակվում է Հանրապետության նախագահի կողմից՝ օրենքով սահմանված ժամկետով: Ոչ պատերազմական ժամանակ գլխավոր շտաբի պետը ենթակա է պաշտպանության նախարարին:</p> <p>4. Պատերազմի ժամանակ զինված ուժերի գերագույն հրամանատարը վարչապետն է:</p> <p><i>Հոդված 133. Հանրապետության նախագահի լիազորությունները զինված ուժերի բնագավառում</i></p> <p>1. Հանրապետության նախագահը, վարչապետի առաջարկությամբ, նշանակում և ազատում է զինված ուժերի և այլ զորքերի բարձրագույն հրամանատարական կազմը:</p> <p><i>Հոդված 119. Ռազմական դրությունը</i></p> <p>1. Հայաստանի Հանրապետության վրա զինված հարձակման, դրա անմիջական վտանգի առկայության կամ պատերազմ հայտարարվելու դեպքերում</p>
---	---

<p>զինված ուժերի գլխավոր հրամանատարին: Չինված ուժերի օգտագործման կամ ռազմական դրություն հայտարարվելու դեպքերում իրավունքի ուժով անհապաղ գումարվում է Ազգային ժողովի հատուկ նիստ:</p> <p>Ռազմական դրության իրավական ռեժիմը սահմանվում է օրենքով.</p> <p>14) սահմանադրական կարգին սպառնացող անմիջական վտանգի դեպքում, խորհրդակցելով Ազգային ժողովի նախագահի և վարչապետի հետ, հայտարարում է արտակարգ դրություն, իրականացնում է իրավիճակից թելադրվող միջոցառումներ և այդ մասին ուղերձով դիմում է ժողովրդին:</p> <p>Արտակարգ դրություն հայտարարելու դեպքում իրավունքի ուժով անհապաղ գումարվում է Ազգային ժողովի հատուկ նիստ:</p> <p>Արտակարգ դրության իրավական ռեժիմը սահմանվում է օրենքով.</p> <p>15) օրենքով սահմանված կարգով լուծում է Հայաստանի Հանրապետության քաղաքացիության և քաղաքական</p>	<p>կառավարությունը հայտարարում է ռազմական դրություն և կարող է հայտարարել ընդհանուր կամ մասնակի զորահավաք:</p> <p><i>Հոդված 154. Չինված ուժերը</i></p> <p>1. ... Չինված ուժերի օգտագործման մասին որոշումն ընդունում է կառավարությունը: Անհետաձգելի անհրաժեշտության դեպքում զինված ուժերի օգտագործման մասին որոշումը, պաշտպանության նախարարի առաջարկությամբ, կայացնում է վարչապետը և այդ մասին անհապաղ տեղեկացնում կառավարությանը:</p> <p>4. Պատերազմի ժամանակ զինված ուժերի գերագույն հրամանատարը վարչապետն է:</p> <p><i>Հոդված 119. Ռազմական դրությունը</i></p> <p>2. Ռազմական դրություն հայտարարվելու դեպքում իրավունքի ուժով անհապաղ գումարվում է Ազգային ժողովի հատուկ նիստ:</p> <p>4. Ռազմական դրության իրավական ռեժիմը սահմանվում է օրենքով, որն ընդունվում է պատգամավորների ընդհանուր թվի ձայների մեծամասնությամբ:</p> <p><i>Հոդված 120. Արտակարգ դրությունը</i></p> <p>1. Կառավարությունը սահմանադրական կարգին սպառնացող անմիջական վտանգի դեպքում հայտարարում է արտակարգ դրություն, ձեռնարկում է իրավիճակից բխող միջոցառումներ և այդ մասին ուղերձով դիմում է ժողովրդին:</p> <p>2. Արտակարգ դրություն հայտարարվելու դեպքում իրավունքի ուժով անհապաղ գումարվում է Ազգային ժողովի հատուկ նիստ:</p> <p>4. Արտակարգ դրության իրավական ռեժիմը սահմանվում է օրենքով, որն ընդունվում է պատգամավորների ընդհանուր թվի ձայների մեծամասնությամբ:</p> <p><i>Հոդված 134. Քաղաքացիության վերաբերյալ հարցերի լուծումը</i></p> <p>Հանրապետության նախագահն օրենքով սահմանված դեպքերում և կարգով լուծում է Հայաստանի Հանրապետության քաղաքացիություն շնորհելու և Հայաստանի</p>
---	---

<p>ապաստան տալու հետ կապված հարցերը.</p> <p>16) պարզևատրում է Հայաստանի Հանրապետության շքանշաններով և մեդալներով, շնորհում բարձրագույն զինվորական և պատվավոր կոչումներ, բարձրագույն դիվանագիտական և այլ դասային աստիճաններ.</p>	<p>Հանրապետության քաղաքացիությունը դադարեցնելու վերաբերյալ հարցերը:</p> <p><i>Հոդված 53. Քաղաքական ապաստանի իրավունքը: Արտաքսման կամ հանձնման արգելքը</i></p> <p>1. ... Ապաստանի տրամադրման կարգը և պայմանները սահմանվում են օրենքով:</p> <p><i>Հոդված 136. Պարգևատրումը և պատվավոր կոչումների շնորհումը</i></p> <p>Հանրապետության նախագահին օրենքով սահմանված դեպքերում և կարգով պարգևատրում է Հայաստանի Հանրապետության շքանշաններով և մեդալներով, շնորհում է պատվավոր կոչումներ:</p> <p><i>Հոդված 133. Հանրապետության նախագահի լիազորությունները զինված ուժերի բնագավառում</i></p> <p>2. Հանրապետության նախագահը, վարչապետի առաջարկությամբ, շնորհում է բարձրագույն զինվորական կոչումներ:</p> <p><i>Հոդված 132. Հանրապետության նախագահի լիազորություններն արտաքին քաղաքականության բնագավառում</i></p> <p>3. Հանրապետության նախագահը, վարչապետի առաջարկությամբ, օրենքով սահմանված դեպքերում և կարգով շնորհում է բարձրագույն դիվանագիտական աստիճաններ:</p> <p><i>Հոդված 137. Բարձրագույն դասային աստիճանների շնորհումը</i></p> <p>Հանրապետության նախագահին օրենքով սահմանված դեպքերում և կարգով շնորհում է բարձրագույն դասային աստիճաններ:</p> <p><i>Հոդված 135. Ներում շնորհելը</i></p>
---	---

	<p>17) ներում է շնորհում դատապարտյալներին:</p>	<p>Հանրապետության նախագահն օրենքով սահմանված դեպքերում և կարգով լուծում է դատապարտյալներին ներում շնորհելու հարցը:</p>
<p>74.</p>	<p>Հոդված 56. Հանրապետության Նախագահը հրապարակում է հրամանագրեր և կարգադրություններ, որոնք չեն կարող հակասել Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրությանը և օրենքներին ու ենթակա են կատարման Հանրապետության ամբողջ տարածքում:</p>	<p><i>Հոդված 138. Հանրապետության նախագահի հրամանագրերը և կարգադրությունները</i></p> <p>1. Իր լիազորություններն իրականացնելիս Հանրապետության նախագահն ընդունում է հրամանագրեր և կարգադրություններ:</p> <p>2. Հանրապետության նախագահի հրամանագրերը և կարգադրությունները, բացառությամբ Սահմանադրության 128-130-րդ, 141-րդ հոդվածներով, 144-րդ հոդվածի 1-ին մասի 2-րդ նախադասությամբ, 148-րդ հոդվածի 5-րդ մասով, 164-րդ հոդվածի 1-ին և 3-րդ մասերով և 205-րդ հոդվածով նախատեսված դեպքերի, ուժի մեջ են մտնում միայն վարչապետի կամ առաջարկությունը ներկայացրած նախարարի կողմից կրկնաստորագրության դեպքում: Այդ ակտերի համար Ազգային ժողովի առջև քաղաքական պատասխանատվությունը կրում է կառավարության համապատասխան անդամը:</p> <p>3. Եթե Հանրապետության նախագահը Սահմանադրությամբ սահմանված ժամկետներում կամ, եթե նման ժամկետ սահմանված չէ տասնօրյա ժամկետում, իր կողմից ընդունվող իրավական ակտի հետ կապված չի ձեռնարկում անհրաժեշտ գործողություններ, այդ ակտն իրավունքի ուժով համարվում է ընդունված:</p>
<p>75.</p>	<p>Հոդված 56.1. Հանրապետության Նախագահն անձեռնմխելի է:</p> <p>Հանրապետության Նախագահն իր լիազորությունների ժամկետում և դրանից հետո չի կարող հետապնդվել և պատասխանատվության ենթարկվել իր կարգավիճակից բխող գործողությունների համար:</p> <p>Իր կարգավիճակի հետ չկապված գործողությունների համար Հանրապետության</p>	<p><i>Հոդված 139. Հանրապետության նախագահի անձեռնմխելիությունը</i></p> <p>1. Հանրապետության նախագահը երբևէ չի կարող քրեական հետապնդման կամ վարչական պատասխանատվության ենթարկվել իր կարգավիճակից բխող գործողությունների համար:</p> <p>2. Իր կարգավիճակի հետ չկապված գործողությունների համար Հանրապետության</p>

	Նախագահը կարող է պատասխանատվության ենթարկվել իր լիազորությունների ավարտից հետո:	նախագահը կարող է պատասխանատվության ենթարկվել միայն իր լիազորությունների ավարտից հետո:
76.	<p>Հոդված 57. Հանրապետության Նախագահը կարող է պաշտոնանկ արվել պետական դավաճանության կամ այլ ծանր հանցագործության համար:</p> <p>Հանրապետության Նախագահին պաշտոնանկ անելու հարցի մասին եզրակացություն ստանալու համար Ազգային ժողովը պատգամավորների ընդհանուր թվի ձայների մեծամասնությամբ ընդունված որոշմամբ դիմում է սահմանադրական դատարան:</p> <p>Հանրապետության Նախագահին պաշտոնանկ անելու մասին որոշումը սահմանադրական դատարանի եզրակացության հիման վրա կայացնում է Ազգային ժողովը՝ պատգամավորների ընդհանուր թվի ձայների առնվազն երկու երրորդով:</p> <p>Եթե սահմանադրական դատարանի եզրակացությամբ Հանրապետության Նախագահին պաշտոնանկ անելու հիմքերը բացակայում են, ապա հարցը հանվում է Ազգային ժողովի քննարկումից:</p>	<p><i>Հոդված 140. Հանրապետության նախագահի պաշտոնանկությունը</i></p> <p>1. Հանրապետության նախագահը կարող է պաշտոնանկ արվել պետական դավաճանության, այլ ծանր հանցագործության, ինչպես նաև Սահմանադրության կոպիտ խախտման համար:</p> <p>2. Հանրապետության նախագահին պաշտոնանկ անելու հիմքերի առկայության մասին եզրակացություն ստանալու համար Ազգային ժողովը պատգամավորների ընդհանուր թվի ձայների մեծամասնությամբ ընդունված որոշմամբ դիմում է Սահմանադրական դատարան:</p> <p>3. Ազգային ժողովը Հանրապետության նախագահին պաշտոնանկ անելու մասին որոշում է կայացնում Սահմանադրական դատարանի եզրակացության հիման վրա պատգամավորների ընդհանուր թվի ձայների առնվազն երկու երրորդով:</p> <p>4. Եթե Սահմանադրական դատարանի եզրակացությամբ Հանրապետության նախագահին պաշտոնանկ անելու հիմքերը բացակայում են, ապա հարցը հանվում է Ազգային ժողովի քննարկումից:</p>
77.	<p>Հոդված 58. Հանրապետության Նախագահն իր հրաժարականը ներկայացնում է Ազգային ժողով: Հրաժարականը ներկայացնելուց</p>	<p><i>Հոդված 141. Հանրապետության նախագահի հրաժարականը</i></p> <p>Հանրապետության նախագահն իր հրաժարականը ներկայացնում է Ազգային ժողով:</p>

	<p>հետո՝ տասնօրյա ժամկետը լրանալուն պես, երկօրյա ժամկետում հրաժարականը կրկին ներկայացնելու դեպքում Հանրապետության Նախագահի հրաժարականը համարվում է ընդունված, և Սահմանադրությամբ սահմանված կարգով ու ժամկետներում անցկացվում է արտահերթ ընտրություն:</p>	<p>Հրաժարականը համարվում է ընդունված Ազգային ժողովի՝ իրավունքի ուժով անհապաղ գումարված արտահերթ նիստում՝ հրաժարականի հրապարակման պահից:</p>
<p>78.</p>	<p>Հոդված 59. Հանրապետության Նախագահի ծանր հիվանդության կամ նրա լիազորությունների կատարման համար այլ անհաղթահարելի խոչընդոտների առկայության դեպքերում, որոնք տևականորեն անհնարին են դարձնում նրա լիազորությունների կատարումը, Ազգային ժողովը կառավարության առաջարկով և սահմանադրական դատարանի եզրակացության հիման վրա պատգամավորների ընդհանուր թվի ձայների առնվազն երկու երրորդով որոշում է ընդունում Հանրապետության Նախագահի՝ իր լիազորությունների կատարման անհնարինության մասին: Եթե սահմանադրական դատարանի եզրակացությամբ Հանրապետության Նախագահի լիազորությունների կատարման անհնարինության հիմքերը բացակայում են, ապա կառավարությունը չի կարող նման առաջարկով դիմել Ազգային ժողով:</p>	<p><i>Հոդված 142. Հանրապետության նախագահի լիազորությունների կատարման անհնարինությունը</i></p> <p>Հանրապետության նախագահի ծանր հիվանդության կամ նրա լիազորությունների կատարման համար այլ անհաղթահարելի խոչընդոտների առկայության դեպքերում, որոնք տևականորեն անհնարին են դարձնում նրա լիազորությունների կատարումը, Սահմանադրական դատարանը կառավարության դիմումի հիման վրա որոշում է կայացնում Հանրապետության նախագահի լիազորությունների կատարման անհնարինության մասին:</p>
<p>79.</p>	<p>Հոդված 60. Հանրապետության Նախագահի պաշտոնը թափուր մնալու դեպքում, մինչև</p>	<p><i>Հոդված 143. Հանրապետության նախագահի լիազորությունների ժամանակավոր</i></p>

<p>նորընտիր Նախագահի կողմից պաշտոնի ստանձնումը, Հանրապետության Նախագահի պարտականությունները կատարում է Ազգային ժողովի նախագահը, իսկ եթե դա հնարավոր չէ, ապա վարչապետը: Ազգային ժողովի նախագահի կողմից Հանրապետության Նախագահի պարտականությունները կատարելիս Ազգային ժողովի նախագահի լիազորությունները կատարում է Ազգային ժողովի նախագահի այն տեղակալը, որը պաշտոնում ընտրվելիս ստացել էր առավել շատ ձայներ: Այդ ընթացքում արգելվում է նշանակել հանրաքվե, նշանակել վարչապետին, նշանակել և ազատել զինված ուժերի և այլ զորքերի բարձրագույն հրամանատարական կազմը (բացառությամբ ռազմական դրության ժամանակ), օրենքով նախատեսված դեպքերում նշանակումներ կատարել ոստիկանության և ազգային անվտանգության մարմինների պաշտոններում, ինչպես նաև իրականացնել Սահմանադրության 55-րդ հոդվածի 3, 8, 16, 17-րդ կետերում սահմանված լիազորությունները:</p>	<p><i>կատարումը</i></p> <p>Հանրապետության նախագահի պաշտոնանկության, լիազորությունների կատարման անհնարինության, հրաժարականի կամ մահվան դեպքերում, մինչև նորընտիր Հանրապետության նախագահի կողմից պաշտոնի ստանձնումը, Հանրապետության նախագահի լիազորությունները կատարում է Ազգային ժողովի նախագահը:</p>
<p>80. Հոդված 61. Հանրապետության Նախագահը օրենքով սահմանված կարգով ձևավորում է իր աշխատակազմը: Հանրապետության Նախագահի վարձատրության, սպասարկման և անվտանգության ապահովման կարգը սահմանվում է օրենքով:</p>	<p><i>Հոդված 144. Հանրապետության նախագահի աշխատակազմը, վարձատրության չափը, սպասարկման և անվտանգության ապահովման կարգը</i></p> <p>1. Հանրապետության նախագահի աշխատակազմի ձևավորման կարգը սահմանվում է օրենքով: Հանրապետության նախագահն օրենքով սահմանված դեպքերում և կարգով նշանակումներ է կատարում Հանրապետության նախագահի աշխատակազմի</p>

		<p>պաշտոններում:</p> <p>2. Հանրապետության նախագահի վարձատրության չափը, սպասարկման և անվտանգության ապահովման կարգը սահմանվում են օրենքով:</p>
<p>81.</p>	<p>Հոդված 62. Հայաստանի Հանրապետությունում օրենսդիր իշխանությունն իրականացնում է Ազգային ժողովը: Սահմանադրության 55-րդ հոդվածի 13-րդ և 14-րդ կետերով, 57, 59-րդ հոդվածներով, սույն հոդվածի երկրորդ մասով, 66, 67, 69, 73, 74, 74.1, 75, 77, 79-րդ հոդվածներով, 80-րդ հոդվածի երկրորդ մասով, 81, 83, 83.1, 83.2, 83.3, 83.4, 84, 94.1-րդ հոդվածներով, 101-րդ հոդվածի 2-րդ կետով, 103, 111-րդ և 112-րդ հոդվածներով նախատեսված դեպքերում, ինչպես նաև իր գործունեության կազմակերպման հարցերով Ազգային ժողովն ընդունում է որոշումներ, որոնք ստորագրում և հրապարակում է Ազգային ժողովի նախագահը:</p> <p>Ազգային ժողովն իր կանոնակարգ օրենքով նախատեսված կարգով կարող է ընդունել ուղերձներ և հայտարարություններ:</p> <p>Ազգային ժողովի լիազորությունները սահմանվում են Սահմանադրությամբ:</p> <p>Ազգային ժողովի գործունեության, նրա մարմինների ձևավորման և գործունեության կարգը սահմանվում է Սահմանադրությամբ և Ազգային ժողովի կանոնակարգով:</p>	<p><i>Հոդված 88. Ազգային ժողովի կարգավիճակը, գործառույթները և լիազորությունները</i></p> <p>1. Ազգային ժողովը ժողովրդի ներկայացուցչական մարմինն է:</p> <p>2. Ազգային ժողովն իրականացնում է օրենսդիր իշխանությունը:</p> <p>3. Ազգային ժողովը վերահսկողություն է իրականացնում գործադիր իշխանության նկատմամբ, ընդունում է պետական բյուջեն և իրականացնում է Սահմանադրությամբ նախատեսված այլ գործառույթներ:</p> <p><i>Հոդված 103. Օրենքների, Ազգային ժողովի որոշումների, հայտարարությունների և ուղերձների ընդունումը</i></p> <p>3. Սահմանադրությամբ նախատեսված դեպքերում, ինչպես նաև իր գործունեության կազմակերպման հարցերով Ազգային ժողովն ընդունում է որոշումներ:</p> <p>4. Ազգային ժողովի որոշումները, հայտարարությունները և ուղերձներն ստորագրում և հրապարակում է Ազգային ժողովի նախագահը:</p> <p><i>Հոդված 88. Ազգային ժողովի կարգավիճակը, գործառույթները և լիազորությունները</i></p> <p>4. Ազգային ժողովի լիազորությունները սահմանվում են Սահմանադրությամբ:</p> <p>5. Ազգային ժողովը գործում է իր կանոնակարգին համապատասխան: Ազգային ժողովի կանոնակարգն օրենք է:</p>

<p>82. Հողված 63. Ազգային ժողովը կազմված է հարյուր երեսունմեկ պատգամավորից:</p> <p>Ազգային ժողովն ընտրվում է հինգ տարի ժամկետով: Նրա լիազորությունների ժամկետը սկսվում է նորընտիր Ազգային ժողովի առաջին նիստի գումարման պահից: Ազգային ժողովի լիազորությունների ժամկետն ավարտվում է նորընտիր Ազգային ժողովի առաջին նիստի գումարման պահին:</p>	<p><i>Հողված 89. Ազգային ժողովի կազմը և ընտրության կարգը</i></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Ազգային ժողովը կազմված է առնվազն հարյուր մեկ պատգամավորից: 2. Ազգային ժողովում Ընտրական օրենսգրքով սահմանված կարգով տեղեր են հատկացվում ազգային փոքրամասնությունների ներկայացուցիչներին: 3. Ազգային ժողովն ընտրվում է համամասնական ընտրակարգով: Ազգային ժողովի ընտրակարգը պետք է երաշխավորի Ազգային ժողովում կայուն խորհրդարանական մեծամասնության ձևավորումը: 4. Եթե Ազգային ժողովի ընտրության առաջին փուլի արդյունքում կամ Ընտրական օրենսգրքով սահմանված ժամկետում և կարգով կայուն խորհրդարանական մեծամասնություն չի ձևավորվում, ապա անցկացվում է ընտրության երկրորդ փուլ, որին մասնակցում են առավելագույն ձայներ ստացած երկու կուսակցությունները (դաշինքները): Այդ կուսակցությունները (դաշինքները) առաջին փուլում ընտրական արգելապատնեշները հաղթահարած կուսակցությունների (դաշինքների) հետ կարող են ձևավորել նոր դաշինքներ: 5. Ընտրության երկրորդ փուլին մասնակցող կուսակցությունները (դաշինքները) պարտավոր են ներկայացնել վարչապետի թեկնածություն և կառավարության ծրագրի հիմնադրույթներ: 6. Բացառությամբ ընտրության երկրորդ փուլում հաղթած կուսակցության (դաշինքի), ընտրական արգելապատնեշները հաղթահարած կուսակցությունները (դաշինքները) պատգամավորական մանդատներ են ստանում առաջին փուլի արդյունքներով: 7. Մանրամասները սահմանվում են Ընտրական օրենսգրքով: <p><i>Հողված 90. Ազգային ժողովի լիազորությունների ժամկետը</i></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Ազգային ժողովն ընտրվում է հինգ տարի ժամկետով: 2. Նորընտիր Ազգային ժողովի լիազորությունների ժամկետն սկսվում է առաջին նիստի բացման պահից: Նախորդ գումարման Ազգային ժողովի լիազորությունների ժամկետն ավարտվում է նորընտիր Ազգային ժողովի առաջին նիստի բացման պահին:
--	---

	<p>Ազգային ժողովը չի կարող արձակվել ռազմական կամ արտակարգ դրության ժամանակ, ինչպես նաև, երբ Հանրապետության Նախագահին պաշտոնանկ անելու հարց է հարուցված:</p> <p>Ռազմական կամ արտակարգ դրության ժամանակ Ազգային ժողովի ընտրություն չի անցկացվում, իսկ Ազգային ժողովի լիազորությունների ժամկետը երկարաձգվում է մինչև ռազմական կամ արտակարգ դրության ավարտից հետո նորընտիր Ազգային ժողովի առաջին նստաշրջանի բացման օրը: Այս դեպքում ռազմական կամ արտակարգ դրության ավարտից հետո ոչ շուտ, քան հիսուն, և ոչ ուշ, քան վաթսուն օրվա ընթացքում անցկացվում է Ազգային ժողովի ընտրություն:</p>	<p><i>Հոդված 91. Ազգային ժողովի հերթական ընտրությունը</i></p> <p>2. Ռազմական կամ արտակարգ դրության ժամանակ Ազգային ժողովի ընտրություն չի անցկացվում, իսկ Ազգային ժողովի լիազորությունների ժամկետը երկարաձգվում է մինչև ռազմական կամ արտակարգ դրության ավարտից հետո նորընտիր Ազգային ժողովի առաջին նիստի բացման օրը: Այս դեպքում ռազմական կամ արտակարգ դրության ավարտից հետո ոչ շուտ, քան հիսուն, և ոչ ուշ, քան վաթսունհինգ օրվա ընթացքում անցկացվում է Ազգային ժողովի ընտրություն:</p>
83.	<p>Հոդված 64. Պատգամավոր կարող է ընտրվել քսանհինգ տարին լրացած, վերջին հինգ տարում Հայաստանի Հանրապետության քաղաքացի հանդիսացող, վերջին հինգ տարում Հանրապետությունում մշտապես բնակվող և ընտրական իրավունք ունեցող յուրաքանչյուր ոք:</p>	<p><i>Հոդված 47. Ընտրական իրավունքը և հանրաքվեին մասնակցելու իրավունքը</i></p> <p>2. Ազգային ժողովի պատգամավոր կարող է ընտրվել քսանհինգ տարին լրացած, վերջին հինգ տարում միայն Հայաստանի Հանրապետության քաղաքացի հանդիսացող, վերջին հինգ տարում Հանրապետությունում մշտապես բնակվող, ընտրական իրավունք ունեցող և պետական լեզվին տիրապետող յուրաքանչյուր ոք:</p>
84.	<p>Հոդված 65. Պատգամավորը չի կարող զբաղվել ձեռնարկատիրական գործունեությամբ, զբաղեցնել պաշտոն պետական կամ տեղական</p>	<p><i>Հոդված 95. Պատգամավորական մանդատի անհամատեղելիությունը</i></p> <p>1. Պատգամավորը չի կարող զբաղեցնել իր լիազորություններով չպայմանավորված որևէ պաշտոն այլ պետական կամ տեղական ինքնակառավարման մարմիններում,</p>

	<p>ինքնակառավարման մարմիններում կամ առևտրային կազմակերպություններում, կատարել այլ վճարովի աշխատանք, բացի գիտական, մանկավարժական և ստեղծագործական աշխատանքից:</p> <p>Պատգամավորն իր լիազորությունները կատարում է մշտական հիմունքներով:</p> <p>Պատգամավորի կարգավիճակը և գործունեության երաշխիքները սահմանվում են Սահմանադրությամբ և օրենքով:</p>	<p>պաշտոն՝ առևտրային կազմակերպություններում, կատարել այլ վճարովի աշխատանք, բացի գիտական, կրթական և ստեղծագործական աշխատանքից:</p> <p>2. Պատգամավորը չի կարող զբաղվել ձեռնարկատիրական գործունեությամբ:</p> <p><i>Հոդված 97. Պատգամավորի վարձատրության չափը և գործունեության այլ երաշխիքները</i></p> <p>Պատգամավորի վարձատրության չափը և գործունեության այլ երաշխիքները սահմանվում են օրենքով:</p>
85.	<p>Հոդված 66. Պատգամավորը կաշկանդված չէ հրամայական մանդատով, առաջնորդվում է իր խղճով և համոզմունքներով:</p> <p>Պատգամավորն իր պատգամավորական լիազորությունների ժամկետում և դրանից հետո չի կարող հետապնդվել և պատասխանատվության ենթարկվել պատգամավորի՝ իր կարգավիճակից բխող գործողությունների, այդ թվում՝ Ազգային ժողովում հայտնաձև կարծիքի համար, եթե այն զրպարտություն կամ վիրավորանք չի պարունակում:</p> <p>Պատգամավորին չի կարելի որպես մեղադրյալ ներգրավել, կալանավորել կամ նրան կատարմամբ դատական կարգով վարչական պատասխանատվության ենթարկելու հարց</p>	<p><i>Հոդված 94. Ներկայացուցչական մանդատ</i></p> <p>Պատգամավորը ներկայացնում է ամբողջ ժողովրդին և կաշկանդված չէ որևէ ցուցումով:</p> <p><i>Հոդված 96. Պատգամավորի անձեռնմխելիությունը</i></p> <p>1. Պատգամավորն իր լիազորությունների ժամկետում և դրանից հետո չի կարող հետապնդվել և պատասխանատվության ենթարկվել Ազգային ժողովում հայտնաձև կարծիքի կամ քվեարկության համար:</p> <p>2. Պատգամավորի նկատմամբ քրեական հետապնդում կարող է հարուցվել միայն Ազգային ժողովի համաձայնությամբ: Պատգամավորն առանց Ազգային ժողովի համաձայնության չի կարող զրկվել ազատությունից՝ բացառությամբ հանցանք կատարելու պահին կամ դրանից անմիջապես հետո: Նման դեպքի մասին անհապաղ տեղեկացվում է Ազգային ժողովի նախագահը:</p>

	<p>հարուցել՝ առանց Ազգային ժողովի համաձայնության:</p> <p>Պատգամավորին չի կարելի ձերբակալել առանց Ազգային ժողովի համաձայնության, բացառությամբ այն դեպքերի, երբ ձերբակալությունն իրագործվում է հանցագործության կատարման պահին: Այս դեպքում անհապաղ տեղեկացվում է Ազգային ժողովի նախագահը:</p>	
86.	<p>Հոդված 67. Պատգամավորի լիազորությունները դադարում են Ազգային ժողովի լիազորությունների ժամկետն ավարտվելու, Ազգային ժողովն արձակվելու, Սահմանադրության 65-րդ հոդվածի առաջին մասի պայմանները խախտելու, Հայաստանի Հանրապետության քաղաքացիությունը կորցնելու, մեկ հերթական նստաշրջանի ընթացքում քվեարկությունների ավելի քան կեսից անհարգելի բացակայելու, ազատագրկման դատապարտվելու, անգործունակ ճանաչվելու և հրաժարականի դեպքերում:</p> <p>Պատգամավորի լիազորությունների դադարման կարգը սահմանվում է Ազգային ժողովի կանոնակարգ օրենքով:</p>	<p><i>Հոդված 98. Պատգամավորի լիազորությունների դադարումը</i></p> <p>1. Պատգամավորի լիազորությունները դադարում են Ազգային ժողովի լիազորությունների ժամկետն ավարտվելու, Հայաստանի Հանրապետության քաղաքացիությունը կորցնելու կամ այլ պետության քաղաքացիություն ձեռք բերելու, օրինական ուժի մեջ մտած դատավճռով ազատագրկման դատապարտվելու, դատարանի օրինական ուժի մեջ մտած վճռով անգործունակ, սահմանափակ գործունակ, անհայտ բացակայող կամ մահացած ճանաչվելու, մահվան, նրա հրաժարականի, ինչպես նաև մեկ հերթական նստաշրջանի ժամանակահատվածում քվեարկությունների առնվազն կեսին անհարգելի չմասնակցելու և Սահմանադրության 95-րդ հոդվածի պայմանները խախտելու դեպքերում:</p> <p>2. Մեկ հերթական նստաշրջանի ընթացքում քվեարկությունների առնվազն կեսին անհարգելի չմասնակցելու կամ Սահմանադրության 95-րդ հոդվածի որևէ պայման խախտելու հանգամանքի վերաբերյալ Ազգային ժողովի խորհուրդը եզրակացություն է ներկայացնում Սահմանադրական դատարան:</p>
87.	<p>Հոդված 68. Ազգային ժողովի հերթական ընտրությունն անցկացվում է նրա լիազորությունների ավարտին նախորդող ոչ շուտ, քան քառասուն, և ոչ ուշ, քան երեսուն օր առաջ:</p>	<p><i>Հոդված 91. Ազգային ժողովի հերթական ընտրությունը</i></p> <p>1. Ազգային ժողովի հերթական ընտրությունն անցկացվում է Ազգային ժողովի լիազորությունների ժամկետի ավարտից ոչ շուտ, քան վաթսուն, և ոչ ուշ, քան հիսուն օր առաջ:</p>

	<p>Ազգային ժողովի արտահերթ ընտրությունն անցկացվում է Ազգային ժողովն արձակելուց հետո ոչ շուտ, քան երեսուն, և ոչ ուշ, քան քառասուն օրվա ընթացքում:</p> <p>Ազգային ժողովի ընտրությունը նշանակվում է Հանրապետության Նախագահի հրամանագրով:</p> <p>Նորընտիր Ազգային ժողովի առաջին նստաշրջանը գումարվում է պատգամավորների ընդհանուր թվի առնվազն երկու երրորդի ընտրությունից հետո՝ երրորդ հինգշաբթի օրը:</p> <p>Արտահերթ ընտրության դեպքում նորընտիր Ազգային ժողովի առաջին նստաշրջանը գումարվում է պատգամավորների ընդհանուր թվի առնվազն երկու երրորդի ընտրությունից հետո՝ երկրորդ հինգշաբթի օրը:</p>	<p><i>Հոդված 92. Ազգային ժողովի արտահերթ ընտրությունը</i></p> <p>1. Սահմանադրության 148-րդ հոդվածի 3-րդ մասով, 151-րդ հոդվածի 3-րդ և 4-րդ մասերով նախատեսված դեպքերում Ազգային ժողովի արձակվելուց հետո Ազգային ժողովը շարունակում է իր լիազորությունների իրականացումը մինչև նորընտիր Ազգային ժողովի առաջին նիստը:</p> <p>2. Ազգային ժողովի արտահերթ ընտրությունն անցկացվում է Ազգային ժողովն արձակվելուց հետո ոչ շուտ, քան երեսուն, և ոչ ուշ, քան քառասունհինգ օրվա ընթացքում:</p> <p><i>Հոդված 93. Ազգային ժողովի ընտրությունների նշանակումը</i></p> <p>Ազգային ժողովի հերթական և արտահերթ ընտրությունները նշանակվում են Հանրապետության նախագահի հրամանագրով:</p> <p><i>Հոդված 90. Ազգային ժողովի լիազորությունների ժամկետը</i></p> <p>3. Նորընտիր Ազգային ժողովի առաջին նիստը հրավիրվում է ընտրության արդյունքների պաշտոնական հրապարակումից հետո՝ երրորդ հինգշաբթի օրը:</p>
88.	<p>Հոդված 69. Ազգային ժողովի հերթական նստաշրջանները գումարվում են Ազգային ժողովի կանոնակարգ օրենքով սահմանված ժամկետներում ու կարգով:</p>	<p><i>Հոդված 99. Ազգային ժողովի հերթական նստաշրջանները</i></p> <p>Ազգային ժողովի հերթական նստաշրջանները գումարվում են տարեկան երկու անգամ՝ հունվարի երրորդ երկուշաբթիից մինչև հունիսի երրորդ հինգշաբթին և սեպտեմբերի երկրորդ երկուշաբթիից մինչև դեկտեմբերի երրորդ հինգշաբթին:</p>

	<p>Ազգային ժողովի նիստերը դռնբաց են: Դռնփակ նիստ կարող է գումարվել Ազգային ժողովի որոշմամբ:</p>	<p><i>Հոդված 101. Ազգային ժողովի նիստերի հրապարակայնությունը</i></p> <p>1. Ազգային ժողովի նիստերը հրապարակային են:</p> <p>2. Ազգային ժողովը պատգամավորների ընդհանուր թվի առնվազն մեկ հինգերորդի կամ կառավարության առաջարկությամբ պատգամավորների ընդհանուր թվի ձայների մեծամասնությամբ ընդունված որոշմամբ անցկացնում է փակ նիստ:</p>
<p>89.</p>	<p>Հոդված 70. Ազգային ժողովի արտահերթ նստաշրջան կամ նիստ գումարում է Ազգային ժողովի նախագահը՝ Հանրապետության Նախագահի, պատգամավորների ընդհանուր թվի առնվազն մեկ երրորդի կամ կառավարության նախաձեռնությամբ:</p> <p>Արտահերթ նստաշրջանը կամ նիստն անցկացվում է նախաձեռնողի սահմանած օրակարգով և ժամկետում:</p>	<p><i>Հոդված 100. Ազգային ժողովի արտահերթ նստաշրջանը և նիստը</i></p> <p>1. Ազգային ժողովի արտահերթ նստաշրջան կամ նիստ գումարում է Ազգային ժողովի նախագահը՝ պատգամավորների ընդհանուր թվի առնվազն մեկ քառորդի կամ կառավարության պահանջով:</p> <p>2. Արտահերթ նստաշրջանը կամ նիստն անցկացվում է նախաձեռնողի սահմանած օրակարգով և ժամկետում:</p>
<p>90.</p>	<p>Հոդված 71. Օրենքները և Ազգային ժողովի որոշումները, բացառությամբ Սահմանադրությամբ նախատեսված դեպքերի, ընդունվում են քվեարկությանը մասնակցած պատգամավորների ձայների մեծամասնությամբ, եթե քվեարկությանը մասնակցել է պատգամավորների ընդհանուր թվի կեսից ավելին:</p>	<p><i>Հոդված 103. Օրենքների, Ազգային ժողովի որոշումների, հայտարարությունների և ուղերձների ընդունումը</i></p> <p>1. Օրենքները, Ազգային ժողովի որոշումները, հայտարարությունները և ուղերձներն ընդունվում են քվեարկությանը մասնակցող պատգամավորների ձայների մեծամասնությամբ, բացառությամբ Սահմանադրությամբ նախատեսված դեպքերի:</p> <p>2. Ազգային ժողովի կանոնակարգը, Ընտրական և Դատական օրենսգրքերը, Սահմանադրական դատարանի, Հանրաքվեի, Կուսակցությունների և Մարդու իրավունքների պաշտպանի մասին սահմանադրական օրենքներն Ազգային ժողովն ընդունում է պատգամավորների ընդհանուր թվի ձայների առնվազն երեք հինգերորդով: Սահմանադրական օրենքի իրավակարգավորումը չպետք է դուրս գա իր առարկայի շրջանակներից:</p>

		<p><i>Հողված 102. Ազգային ժողովի նիստերի իրավագործությունը</i></p> <p>Ազգային ժողովի նիստն իրավագործ է, եթե նիստին մասնակցում է պատգամավորների ընդհանուր թվի կեսից ավելին, բացառությամբ Սահմանադրությամբ նախատեսված այն դեպքերի, երբ որոշման ընդունման համար անհրաժեշտ է որակյալ մեծամասնություն: Նման դեպքերում նիստն իրավագործ է, եթե նիստին մասնակցում են որոշման ընդունման համար անհրաժեշտ թվով պատգամավորներ:</p>
91.	<p>Հողված 72. Հանրապետության Նախագահի առարկությունները և առաջարկությունները չընդունելու դեպքում Ազգային ժողովը վերադարձված օրենքը վերստին ընդունում է պատգամավորների ընդհանուր թվի ձայների մեծամասնությամբ:</p> <p>Ազգային ժողովը Հանրապետության Նախագահի վերադարձրած օրենքը քննարկում է արտահերթ:</p>	<p><i>Հողված 129. Օրենքի ստորագրումը և հրապարակումը</i></p> <p>1. Ազգային ժողովի ընդունած օրենքը Հանրապետության նախագահին ստորագրում և հրապարակում է քսանմեկօրյա ժամկետում կամ նույն ժամկետում դիմում է Սահմանադրական դատարան՝ Սահմանադրությանն օրենքի համապատասխանությունը որոշելու նպատակով:</p> <p>2. Եթե Սահմանադրական դատարանը որոշում է, որ օրենքը համապատասխանում է Սահմանադրությանը, ապա Հանրապետության նախագահը հնգօրյա ժամկետում ստորագրում և հրապարակում է օրենքը:</p>
92.	<p>Հողված 73. Ազգային ժողովում կարող է ստեղծվել ոչ ավելի, քան տասներկու մշտական հանձնաժողով:</p> <p>Մշտական հանձնաժողովներն ստեղծվում են օրենսդրական ակտերի նախագծերի և այլ հարցերի նախնական քննարկման և դրանց վերաբերյալ Ազգային ժողովին եզրակացություններ ներկայացնելու համար:</p>	<p><i>Հողված 106. Ազգային ժողովի մշտական հանձնաժողովները</i></p> <p>1. Ազգային ժողովն օրենքների նախագծերի, իր իրավասության մեջ մտնող այլ հարցերի նախնական քննարկման և դրանց վերաբերյալ Ազգային ժողովին եզրակացություններ ներկայացնելու, ինչպես նաև խորհրդարանական վերահսկողություն իրականացնելու համար ստեղծում է մշտական հանձնաժողովներ: Ազգային ժողովում կարող է ստեղծվել ոչ ավելի, քան տասներկու մշտական հանձնաժողով:</p> <p>2. Մշտական հանձնաժողովներում տեղերը հատկացվում են խմբակցությունում ընդգրկված պատգամավորների թվաքանակի համամասնությամբ: Մշտական հանձնաժողովների նախագահների պաշտոնները խմբակցությունների միջև բաշխվում են խմբակցությունում ընդգրկված պատգամավորների թվաքանակի համամասնությամբ:</p>

	<p>Անհրաժեշտության դեպքում Ազգային ժողովի կանոնակարգ օրենքով սահմանված կարգով կարող են ստեղծվել ժամանակավոր հանձնաժողովներ՝ առանձին օրենքների նախագծերի նախնական քննարկման կամ որոշակի հարցերի, իրադարձությունների և փաստերի մասին Ազգային ժողովին եզրակացություններ, տեղեկանքներ ներկայացնելու համար:</p>	<p><i>Հոդված 107. Ազգային ժողովի ժամանակավոր հանձնաժողովները</i></p> <p>Առանձին օրենքների նախագծերի, ինչպես նաև Ազգային ժողովի այլ ակտերի նախագծերի նախնական քննարկման և դրանց վերաբերյալ Ազգային ժողովին եզրակացություններ կամ տեղեկանքներ ներկայացնելու համար Ազգային ժողովի որոշմամբ կարող են ստեղծվել ժամանակավոր հանձնաժողովներ:</p>
93.	<p><i>Նախատեսված չէ</i></p>	<p><i>Հոդված 108. Ազգային ժողովի քննիչ հանձնաժողովները</i></p> <p>1. Պատգամավորների ընդհանուր թվի առնվազն մեկ քառորդի պահանջով հասարակական հետաքրքրություն ներկայացնող փաստերը պարզելու և դրանք Ազգային ժողովին ներկայացնելու նպատակով իրավունքի ուժով ստեղծվում է Ազգային ժողովի քննիչ հանձնաժողով:</p> <p>2. Քննիչ հանձնաժողովում խմբակցություններին տեղեր են հատկացվում նրանց թվաքանակի համամասնությամբ: Քննիչ հանձնաժողովի անդամների թիվը որոշում է Ազգային ժողովը: Քննիչ հանձնաժողովում նախագահում է պահանջը ներկայացնող պատգամավորներից մեկը:</p> <p>3. Քննիչ հանձնաժողովի անդամների առնվազն մեկ քառորդի պահանջով պետական և տեղական ինքնակառավարման մարմիններն ու պաշտոնատար անձինք պարտավոր են հանձնաժողովին տրամադրել նրա իրավասության ոլորտին վերաբերող անհրաժեշտ տեղեկություններ, եթե դրանք օրենքով պահպանվող գաղտնիք չեն:</p>
94.	<p>Հոդված 74. Կառավարությունն իր կազմավորումից հետո՝ քսանօրյա ժամկետում, Ազգային ժողով է ներկայացնում իր ծրագիրը: Կառավարության ծրագրին Ազգային ժողովի կողմից հավանություն տալու հարցը քննարկվում է արտահերթ և քվեարկության</p>	<p><i>Հոդված 151. Կառավարության ծրագիրը</i></p> <p>1. Կառավարության կազմավորումից հետո՝ քսանօրյա ժամկետում վարչապետն Ազգային ժողով է ներկայացնում կառավարության ծրագիրը:</p> <p>2. Ազգային ժողովը կառավարության ծրագրին հավանություն է տալիս յոթնօրյա ժամկետում՝ պատգամավորների ընդհանուր թվի ձայների մեծամասնությամբ:</p>

	<p>դրվում այն ներկայացվելուց հետո՝ հնգօրյա ժամկետում: Կառավարության ծրագրին հավանություն տալու մասին որոշումն ընդունվում է Ազգային ժողովի պատգամավորների ընդհանուր թվի ձայների մեծամասնությամբ:</p>	
<p>95.</p>	<p>Հոդված 74.1. Հանրապետության Նախագահն արձակում է Ազգային ժողովը, եթե Ազգային ժողովը երկու անգամ անընդմեջ երկու ամսվա ընթացքում հավանություն չի տալիս կառավարության ծրագրին:</p> <p>Հանրապետության Նախագահը Ազգային ժողովի նախագահի կամ վարչապետի առաջարկությամբ կարող է արձակել Ազգային ժողովը, եթե</p> <p>ա) Ազգային ժողովը հերթական նստաշրջանի երեք ամսվա ընթացքում որոշում չի կայացնում կառավարության որոշմամբ անհետաձգելի համարվող օրենքի նախագծի վերաբերյալ.</p> <p>բ) հերթական նստաշրջանի ընթացքում Ազգային ժողովի նիստերը երեք ամսից ավելի չեն գումարվում.</p> <p>գ) հերթական նստաշրջանի ընթացքում Ազգային ժողովը երեք ամսից ավելի իր կողմից քննարկվող հարցերի վերաբերյալ որևէ որոշում չի կայացնում:</p>	<p><i>Հոդված 148. Վարչապետի ընտրությունը և նշանակումը</i></p> <p>2. Վարչապետի կողմից հրաժարական ներկայացվելու կամ վարչապետի պաշտոնը թափուր մնալու դեպքերում կառավարության հրաժարականն ընդունվելուց հետո՝ յոթնօրյա ժամկետում Ազգային ժողովի նախագահը պատգամավորական տեղերի բաշխման և պատգամավորական խմբակցությունների հետ խորհրդակցությունների հիման վրա առաջադրում է պատգամավորների մեծամասնության վստահությունը վայելող վարչապետի թեկնածուին: Ազգային ժողովը վարչապետին ընտրում է պատգամավորների ընդհանուր թվի ձայների մեծամասնությամբ:</p> <p>3. Վարչապետ չընտրվելու դեպքում քվեարկությունից յոթ օր հետո անցկացվում է քվեարկության երկրորդ փուլ, որին մասնակցելու իրավունք ունեն խմբակցությունների կողմից առաջարկված վարչապետի թեկնածուները: Եթե պատգամավորների ընդհանուր թվի ձայների մեծամասնությամբ վարչապետ չի ընտրվում, ապա Ազգային ժողովն արձակվում է իրավունքի ուժով:</p> <p><i>Հոդված 151. Կառավարության ծրագիրը</i></p> <p>3. Եթե Ազգային ժողովը հավանություն չի տալիս կառավարության ծրագրին և Սահմանադրության 148-րդ հոդվածի 2-րդ և 3-րդ մասերին համապատասխան չի ընտրում նոր վարչապետ, ապա Ազգային ժողովն արձակվում է իրավունքի ուժով: Եթե Ազգային ժողովն ընտրում է վարչապետին, սակայն կրկին հավանություն չի տալիս կառավարության ծրագրին, ապա Ազգային ժողովն արձակվում է իրավունքի ուժով:</p> <p>4. Սույն հոդվածի 3-րդ մասը չի կիրառվում Սահմանադրության 115-րդ հոդվածին</p>

		<p>համապատասխան ընտրված վարչապետի կողմից ձևավորված կառավարության ծրագրի վրա: Եթե այդ կառավարության ծրագիրը հավանության չի արժանանում, ապա Ազգային ժողովն արձակվում է իրավունքի ուժով:</p>
<p>96.</p>	<p>Հոդված 75. Ազգային ժողովում օրենսդրական նախաձեռնության իրավունքը պատկանում է պատգամավորներին և կառավարությանը:</p> <p>Կառավարությունը կարող է սահմանել իր ներկայացրած օրենքների նախագծերի քննարկման հաջորդականությունը և պահանջել, որ դրանք քվեարկության դրվեն միայն իր համար ընդունելի ուղղումներով:</p> <p>Կառավարության եզրակացության համաձայն՝ պետական բյուջեի եկամուտները նվազեցնող կամ ծախսերն ավելացնող օրենքների նախագծերն Ազգային ժողովն ընդունում է պատգամավորների ընդհանուր թվի ձայների մեծամասնությամբ:</p> <p>Կառավարությունն իր կողմից ներկայացված օրենքի նախագծի ընդունման առնչությամբ կարող է դնել իր վստահության հարցը: Եթե կառավարության կողմից իր վստահության հարցը դնելուց հետո՝ քանչորս ժամվա ընթացքում, Ազգային ժողովի պատգամավորների ընդհանուր թվի առնվազն մեկ երրորդը չի ներկայացնում կառավարությանն անվստահություն հայտնելու մասին որոշման նախագիծ կամ նման նախագիծ ներկայացվելու դեպքում</p>	<p><i>Հոդված 109. Օրենսդրական նախաձեռնությունը</i></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Օրենսդրական նախաձեռնության իրավունք ունեն պատգամավորը, Ազգային ժողովի խմբակցությունը և կառավարությունը: 2. Եթե կառավարության եզրակացության համաձայն օրենքի նախագիծն էականորեն նվազեցնում է պետական բյուջեի եկամուտները կամ ավելացնում պետության ծախսերը, ապա Ազգային ժողովն այդ օրենքը, կառավարության պահանջով, կարող է ընդունել միայն պատգամավորների ընդհանուր թվի ձայների մեծամասնությամբ: 3. Կառավարության որոշմամբ անհետաձգելի համարվող օրենքի նախագիծն Ազգային ժողովն ընդունում կամ մերժում է երկամսյա ժամկետում: 4. Քաղաքացիական նախաձեռնության կարգով Ազգային ժողովին օրենքի նախագիծ առաջարկելու իրավունք ունի ընտրական իրավունք ունեցող առնվազն հիսուն հազար քաղաքացի: <p><i>Հոդված 156. Կառավարության վստահության հարցը</i></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Կառավարությունն իր ներկայացրած օրենքի նախագծի ընդունման առնչությամբ կարող է դնել իր վստահության հարցը: Կառավարությանը վստահություն հայտնելու մասին որոշման նախագիծը քվեարկության է դրվում այն ներկայացվելուց ոչ ուշ, քան յոթանասուններկու ժամվա ընթացքում: Որոշումն ընդունվում է պատգամավորների ընդհանուր թվի ձայների մեծամասնությամբ՝ անվանական քվեարկությամբ: 2. Կառավարությանը վստահություն հայտնելու մասին որոշման նախագիծն ընդունվելու դեպքում կառավարության ներկայացրած օրենքի նախագիծը համարվում է ընդունված: 3. Կառավարությունն օրենքի նախագծի առնչությամբ իր վստահության հարցը նույն

	<p>Ազգային ժողովի պատգամավորների ընդհանուր թվի ձայների մեծամասնությամբ 84-րդ հոդվածի երրորդ մասով սահմանված ժամկետում որոշում չի ընդունում կառավարությանն անվստահություն հայտնելու մասին, ապա վերջինիս ներկայացրած օրենքի նախագիծը համարվում է ընդունված:</p> <p>Կառավարությունն օրենքի նախագծի առնչությամբ իր վստահության հարցը նույն նստաշրջանի ընթացքում կարող է դնել ոչ ավելի, քան երկու անգամ:</p>	<p>նստաշրջանի ընթացքում կարող է դնել ոչ ավելի, քան երկու անգամ:</p> <p>4. Ռազմական կամ արտակարգ դրության ժամանակ կառավարությունը չի կարող դնել իր վստահության հարցը:</p>
97.	<p>Հոդված 76. Ազգային ժողովը կառավարության ներկայացմամբ հաստատում է պետական բյուջեն: Մինչև բյուջետային տարվա սկիզբը պետական բյուջեն չհաստատվելու դեպքում ծախսերը կատարվում են նախորդ տարվա բյուջեի համամասնություններով:</p> <p>Պետական բյուջեի քննարկման և հաստատման կարգը սահմանվում է Ազգային ժողովի կանոնակարգ օրենքով:</p>	<p><i>Հոդված 110. Պետական բյուջեի ընդունումը</i></p> <p>1. Ազգային ժողովը պետական բյուջեն ընդունում է կառավարության ներկայացմամբ: Պետական բյուջեն օրենքով սահմանված կարգով ներառում է պետության բոլոր եկամուտները և ծախսերը:</p> <p>2. Կառավարությունը պետական բյուջեի նախագիծն Ազգային ժողով է ներկայացնում բյուջետային տարին սկսվելուց առնվազն հարյուր քսան օր առաջ:</p> <p>3. Պետական բյուջեն ընդունվում է բյուջետային տարին սկսվելուց առնվազն երեսուն օր առաջ: Մինչև այդ ժամկետը պետական բյուջեի չընդունվելու դեպքում առաջիկա բյուջետային տարվա ծախսերը կատարվում են նախորդ տարվա բյուջեի համամասնություններով:</p>
98.	<p>Հոդված 77. Ազգային ժողովը վերահսկողություն է իրականացնում պետական բյուջեի կատարման, ինչպես նաև օտարերկրյա պետություններից և միջազգային կազմակերպություններից ստացված փոխառությունների և վարկերի օգտագործման</p>	<p><i>Հոդված 111. Պետական բյուջեի կատարման նկատմամբ վերահսկողությունը</i></p> <p>1. Ազգային ժողովը վերահսկողություն է իրականացնում պետական բյուջեի կատարման, ինչպես նաև օտարերկրյա պետություններից և միջազգային կազմակերպություններից ստացված փոխառությունների և վարկերի օգտագործման նկատմամբ:</p>

	<p>նկատմամբ: Ազգային ժողովը վերահսկիչ պալատի եզրակացության առկայությամբ քննարկում և հաստատում է պետական բյուջեի կատարման մասին տարեկան հաշվետվությունը:</p>	<p>2. Ազգային ժողովը, Վերահսկիչ պալատի եզրակացության առկայությամբ, քննարկում և որոշում է ընդունում պետական բյուջեի կատարման մասին տարեկան հաշվետվության վերաբերյալ:</p>
99.	<p><i>Հոդված 78. (հանված է)</i></p>	
100.	<p>Հոդված 79. Ազգային ժողովը պատգամավորների ընդհանուր թվի ձայների մեծամասնությամբ ընտրում է Ազգային ժողովի նախագահ:</p> <p>Ազգային ժողովի նախագահը վարում է նիստերը, տնօրինում է Ազգային ժողովի նյութական միջոցները, ապահովում նրա բնականոն գործունեությունը:</p> <p>Ազգային ժողովն ընտրում է Ազգային ժողովի նախագահի երկու տեղակալ:</p>	<p><i>Հոդված 104. Ազգային ժողովի նախագահը, նրա տեղակալները և Ազգային ժողովի խորհուրդը</i></p> <p>1. Ազգային ժողովն իր լիազորությունների ամբողջ ժամկետով իր կազմից ընտրում է Ազգային ժողովի նախագահ և նրա երեք տեղակալներ: Ազգային ժողովի նախագահն ընտրվում է պատգամավորների ընդհանուր թվի ձայների մեծամասնությամբ: Ազգային ժողովի նախագահի տեղակալներն ընտրվում են Ազգային ժողովի կանոնակարգով սահմանված կարգով: Տեղակալներից մեկն ընտրվում է ընդդիմադիր խմբակցությունների կազմից:</p> <p>2. Ազգային ժողովի նախագահը ներկայացնում է Ազգային ժողովը և ապահովում նրա բնականոն գործունեությունը:</p> <p>3. Ազգային ժողովում ձևավորվում է Ազգային ժողովի խորհուրդ, որը կազմված է Ազգային ժողովի նախագահից, նրա տեղակալներից, խմբակցությունների մեկական ներկայացուցիչներից և մշտական հանձնաժողովների նախագահներից:</p>
101.	<p><i>Նախատեսված չէ</i></p>	<p><i>Հոդված 105. Ազգային ժողովի խմբակցությունները</i></p> <p>1. Խմբակցությունները նպաստում են Ազգային ժողովի քաղաքական կամքի ձևավորմանը:</p> <p>2. Խմբակցության մեջ ընդգրկվում են միևնույն կուսակցության կամ կուսակցությունների նախընտրական դաշինքի պատգամավորները: Ազգային ժողովում նոր խմբակցություններ չեն կարող ձևավորվել:</p>

<p>102.</p>	<p>Հողված 80. Պատգամավորներն իրավունք ունեն գրավոր և բանավոր հարցերով, իսկ խմբակցությունները և խմբերը նաև հարցապնդումներով դիմելու կառավարությանը: Հերթական նստաշրջանի նիստերի գումարման շաբաթվա մեկ նիստում վարչապետը և կառավարության անդամները պատասխանում են պատգամավորների հարցերին: Պատգամավորների հարցերի կապակցությամբ Ազգային ժողովը որոշումներ չի ընդունում:</p> <p>Հարցապնդումները ներկայացվում են գրավոր և քննարկումից առնվազն տասն օր առաջ: Հարցապնդումներով դիմելու, քննարկում կազմակերպելու և դրանց վերաբերյալ որոշումներ կայացնելու կարգը սահմանվում է Ազգային ժողովի կանոնակարգ օրենքով:</p>	<p><i>Հողված 112. Պատգամավորների բանավոր և գրավոր հարցերը</i></p> <p>1. Հերթական նստաշրջանի՝ տվյալ շաբաթվա ընթացքում գումարվող նիստերից մեկում կառավարության անդամները պատասխանում են պատգամավորների բանավոր հարցերին: Պատգամավորների հարցերի կապակցությամբ Ազգային ժողովը որոշումներ չի ընդունում:</p> <p>2. Պատգամավորներն իրավունք ունեն գրավոր հարցեր ուղղելու կառավարության անդամներին: Կառավարության անդամներն այդ հարցերին պատասխանում են քսանմեկ օրվա ընթացքում: Գրավոր հարցերի պատասխաններն Ազգային ժողովի նիստում չեն ներկայացվում:</p> <p><i>Հողված 113. Հարցապնդումները</i></p> <p>1. Ազգային ժողովի խմբակցություններն իրավունք ունեն գրավոր հարցապնդումներով դիմելու կառավարության անդամներին: Կառավարության անդամները հարցապնդմանը պատասխանում են հերթական նստաշրջանի ընթացքում՝ հարցապնդումն ստանալուց ոչ ուշ, քան երեսուն օրվա ընթացքում, իսկ եթե ավարտվել է հերթական նստաշրջանը՝ հաջորդ նստաշրջանի սկզբում:</p> <p>2. Հարցապնդումների պատասխանը ներկայացվում է Ազգային ժողովի նիստում: Պատգամավորների ընդհանուր թվի առնվազն մեկ հինգերորդի առաջարկությամբ հարցապնդումը քննարկվում է: Եթե քննարկման արդյունքում ներկայացվում է վարչապետին անվստահություն հայտնելու առաջարկ, ապա կիրառվում են 115-րդ հոդվածի կանոնները: Հարցապնդման արդյունքներով Ազգային ժողովը կարող է առաջարկել վարչապետին քննարկել կառավարության առանձին անդամի հետագա պաշտոնավարման հարցը:</p>
<p>103.</p>	<p><i>Նախատեսված չէ</i></p>	<p><i>Հողված 114. Հրատապ թեմայով քննարկումները</i></p> <p>Հերթական նստաշրջանի՝ տվյալ շաբաթվա ընթացքում գումարվող նիստերից մեկում, պատգամավորների ընդհանուր թվի առնվազն մեկ քառորդի պահանջով, կարող են անցկացվել հասարակական հետաքրքրություն ներկայացնող հրատապ թեմայով</p>

		քննարկումներ:
104.	<p>Հոդված 81. Ազգային ժողովը Հանրապետության Նախագահի առաջարկությամբ՝</p> <p>1) հայտարարում է համաներում.</p> <p>2) վավերացնում, կասեցնում կամ չեղյալ է հայտարարում Հայաստանի Հանրապետության միջազգային պայմանագրերը:</p> <p>Ազգային ժողովի վավերացմանը ենթակա են այն միջազգային պայմանագրերը՝</p> <p>ա) որոնք ունեն քաղաքական կամ ռազմական բնույթ կամ նախատեսում են պետական սահմանի փոփոխություն, բ) որոնք վերաբերում են մարդու իրավունքներին, ազատություններին և պարտականություններին, գ) որոնք ֆինանսական պարտավորություններ են նախատեսում Հայաստանի Հանրապետության համար, դ) որոնց կիրառումը նախատեսում է օրենքների փոփոխություն կամ նոր օրենքի ընդունում կամ սահմանում է օրենքներին հակասող նորմեր, ե) որոնցով նախատեսված է վավերացում, զ) օրենքով սահմանված այլ դեպքերում.</p> <p>3) որոշում է ընդունում պատերազմ</p>	<p><i>Հոդված 117. Համաներում</i></p> <p>Ազգային ժողովը՝ կառավարության առաջարկությամբ, պատգամավորների ընդհանուր թվի ձայների մեծամասնությամբ կարող է ընդունել համաներման մասին օրենք:</p> <p><i>Հոդված 116. Միջազգային պայմանագրեր վավերացնելը, կասեցնելը և չեղյալ հայտարարելը</i></p> <p>1. Ազգային ժողովը վավերացնում, կասեցնում և չեղյալ է հայտարարում այն միջազգային պայմանագրերը՝</p> <p>1) որոնք վերաբերում են մարդու և քաղաքացու հիմնական իրավունքներին, ազատություններին և պարտականություններին.</p> <p>2) որոնք ունեն քաղաքական կամ ռազմական բնույթ.</p> <p>3) որոնք նախատեսում են Հայաստանի Հանրապետության անդամակցություն միջազգային կազմակերպությանը.</p> <p>4) որոնք նախատեսում են էական ֆինանսական կամ գույքային պարտավորություններ.</p> <p>5) որոնց կիրառումը նախատեսում է օրենքի փոփոխություն կամ նոր օրենքի ընդունում, կամ որոնք պարունակում են օրենքին հակասող նորմեր.</p> <p>6) որոնք ուղղակիորեն նախատեսում են վավերացում.</p> <p>7) որոնք պարունակում են օրենքի կարգավորմանը ենթակա հարցեր:</p> <p>2. Ազգային ժողովը կառավարության առաջարկությամբ միջազգային պայմանագրերը վավերացնում, կասեցնում և չեղյալ է հայտարարում օրենքով՝ պատգամավորների ընդհանուր թվի ձայների մեծամասնությամբ:</p> <p><i>Հոդված 118. Պատերազմի հայտարարումը և խաղաղության հաստատումը</i></p> <p>1. Ազգային ժողովը՝ կառավարության առաջարկությամբ, պատգամավորների</p>

	<p>հայտարարելու և խաղաղություն հաստատելու մասին: Ազգային ժողովի նիստ գումարելու անհնարինության դեպքում պատերազմ հայտարարելու հարցը լուծում է Հանրապետության Նախագահը:</p> <p>Ազգային ժողովը կարող է չեղյալ հայտարարել Սահմանադրության 55-րդ հոդվածի 13-րդ և 14-րդ կետերով նախատեսված միջոցառումների իրականացումը:</p>	<p>ընդհանուր թվի ձայների մեծամասնությամբ կարող է որոշում ընդունել պատերազմ հայտարարելու կամ խաղաղություն հաստատելու մասին:</p> <p>2. Ազգային ժողովի նիստ գումարելու անհնարինության դեպքում պատերազմ հայտարարելու հարցը լուծում է կառավարությունը:</p> <p><i>Հոդված 119. Ռազմական դրությունը</i></p> <p>3. Ազգային ժողովը պատգամավորների ընդհանուր թվի ձայների մեծամասնությամբ կարող է վերացնել ռազմական դրությունը:</p> <p><i>Հոդված 120. Արտակարգ դրությունը</i></p> <p>3. Ազգային ժողովը կարող է պատգամավորների ընդհանուր թվի ձայների մեծամասնությամբ վերացնել արտակարգ դրությունը կամ չեղյալ հայտարարել միջոցառումների իրականացումը:</p>
105.	<p>Հոդված 82. Ազգային ժողովը կառավարության առաջարկությամբ սահմանում է Հանրապետության վարչատարածքային բաժանումը:</p>	<p><i>Հոդված 121. Վարչատարածքային բաժանումը</i></p> <p>Ազգային ժողովը, կառավարության առաջարկությամբ օրենքով սահմանում է վարչատարածքային բաժանումը:</p>
106.	<p><i>Նախատեսված չէ</i></p>	<p><i>Հոդված 122. Կարգավորող հանձնաժողովները</i></p> <p>1. Մարդու և քաղաքացու հիմնական իրավունքների և ազատությունների իրականացումն ապահովելու, ինչպես նաև Սահմանադրությամբ սահմանված հիմնարար նշանակություն ունեցող հանրային շահերի պաշտպանության նպատակով պատգամավորների ընդհանուր թվի ձայների մեծամասնությամբ ընդունված օրենքով կարող են ստեղծվել կարգավորող հանձնաժողովներ:</p>

		<p>2. Կարգավորող հանձնաժողովների անդամները նշանակվում են պատգամավորների ընդհանուր թվի ձայների մեծամասնությամբ:</p> <p>3. Կարգավորող հանձնաժողովներին օրենքով կարող է վերապահվել ենթաօրենսդրական իրավական ակտեր ընդունելու իրավասություն:</p> <p>4. Կարգավորող հանձնաժողովների լիազորությունները, անկախության երաշխիքները, անդամներին ներկայացվող պահանջները և գործունեության կարգը սահմանվում են օրենքով:</p>
107.	<p>Հոդված 83. Ազգային ժողովը՝</p> <p>1) Ազգային ժողովի նախագահի առաջարկությամբ նշանակում է սահմանադրական դատարանի հինգ անդամ.</p> <p>2) սահմանադրական դատարանի նախագահի պաշտոնը թափուր մնալուց հետո՝ երեսնօրյա ժամկետում, Ազգային ժողովի նախագահի առաջարկությամբ սահմանադրական դատարանի կազմից նշանակում է սահմանադրական դատարանի նախագահ.</p> <p>3) սահմանադրական դատարանի եզրակացության հիման վրա կարող է պատգամավորների ընդհանուր թվի ձայների մեծամասնությամբ դադարեցնել սահմանադրական դատարանի՝ իր նշանակած անդամի լիազորությունները, համաձայնություն տալ նրան որպես մեղադրյալ ներգրավելու, կալանավորելու կամ նրա նկատմամբ դատական կարգով վարչական պատասխանատվության ենթարկելու հարց հարուցելու վերաբերյալ.</p>	<p><i>Հոդված 166. Սահմանադրական դատարանի կազմը և կազմավորման կարգը</i></p> <p>2. Սահմանադրական դատարանի դատավորներին ընտրում է Ազգային ժողովը՝ պատգամավորների ընդհանուր թվի ձայների առնվազն երեք հինգերորդով, ընդ որում, դատավորներից երեքին՝ Հանրապետության նախագահի առաջարկությամբ, երեքին՝ կառավարության առաջարկությամբ և երեքին՝ դատավորների ընդհանուր ժողովի առաջարկությամբ:</p> <p>6. Սահմանադրական դատարանն իր կազմից՝ վեց տարի ժամկետով, ընտրում է Սահմանադրական դատարանի նախագահ և փոխնախագահ՝ առանց վերընտրվելու իրավունքի:</p> <p><i>Հոդված 167. Սահմանադրական դատարանի լիազորությունները</i></p> <p>Սահմանադրական դատարանը Սահմանադրությամբ և Սահմանադրական դատարանի մասին օրենքով սահմանված կարգով՝</p> <p>9) որոշում է կայացնում Սահմանադրական դատարանի դատավորի լիազորությունները դադարեցնելու վերաբերյալ.</p> <p>10) լուծում է իր լիազորությունների իրականացման կապակցությամբ Սահմանադրական դատարանի դատավորի նկատմամբ քրեական հետապնդում հարուցելու կամ ազատությունից զրկելու վերաբերյալ հարցը.</p>

	Նախատեսված չէ	<p><i>Հոդված 168. Սահմանադրական դատարանն ղեկավարում է</i></p> <p>1. Սահմանադրական դատարանն ղեկավարում է ղեկավարը՝</p> <p>1) Ազգային ժողովը՝ Սահմանադրության 167-րդ հոդվածի 10-րդ և 11-րդ կետերով նախատեսված դեպքերում՝ Սահմանադրության 103-րդ հոդվածի 1-ին մասով սահմանված կարգով ընդունված որոշմամբ, Սահմանադրության 167-րդ հոդվածի 7-րդ կետով նախատեսված դեպքում՝ պատգամավորների ձայների ընդհանուր թվի մեծամասնությամբ ընդունված որոշմամբ, իսկ Սահմանադրության 167-րդ հոդվածի 9-րդ կետով նախատեսված դեպքում՝ պատգամավորների ընդհանուր թվի ձայների առնվազն երեք հինգերորդով ընդունված որոշմամբ:</p> <p><i>Հոդված 169. Սահմանադրական դատարանի ակտերը</i></p> <p>5. Սահմանադրության 167-րդ հոդվածի 9-րդ և 11-րդ կետերով նախատեսված հարցերով որոշումները, ինչպես նաև եզրակացություններն ընդունվում են Սահմանադրական դատարանի դատավորների ընդհանուր թվի ձայների առնվազն երկու երրորդով, մնացած որոշումները՝ ընդհանուր թվի ձայների մեծամասնությամբ:</p> <p><i>Հոդված 164. Դատավորների և դատարանների (Վճռաբեկ դատարանի պալատների) նախագահների նշանակման կարգը, պաշտոնավարման ժամկետները</i></p> <p>3. Վճռաբեկ դատարանի դատավորների ընտրությունն իրականացվում է մրցութային կարգով: Բարձրագույն դատական խորհուրդը մրցութի արդյունքներով Ազգային ժողովին ներկայացնում է Վճռաբեկ դատարանի դատավորների՝ յուրաքանչյուր տեղի համար երեք թեկնածու: Ազգային ժողովի կողմից՝ պատգամավորների ընդհանուր թվի ձայների առնվազն երեք հինգերորդով ընտրված թեկնածուին պաշտոնի է նշանակում Հանրապետության նախագահը:</p> <p>5. Վճռաբեկ դատարանի նախագահին Վճռաբեկ դատարանի կազմից՝ վեց տարի ժամկետով, առանց վերանշանակման իրավունքի, նշանակում է Ազգային ժողովը՝</p>
--	---------------	--

	<p>4) ընտրում է արդարադատության խորհրդի երկու իրավաբան-գիտնականների:</p>	<p>Բարձրագույն դատական խորհրդի առաջարկությամբ, պատգամավորների ընդհանուր թվի ձայների մեծամասնությամբ:</p> <p><i>Հոդված 173. Բարձրագույն դատական խորհրդի կազմը և կազմավորման կարգը</i></p> <p>1. Բարձրագույն դատական խորհուրդը կազմված է տասը անդամից, որոնցից հինգին ընտրում է Ազգային ժողովը՝ իրավաբան գիտնականների և այլ հեղինակավոր իրավաբանների թվից, պատգամավորների ընդհանուր թվի ձայների առնվազն երեք հինգերորդով, հինգին՝ դատավորների ընդհանուր ժողովը՝ դատավորների թվից:</p>
<p>108.</p>	<p>Հոդված 83.1. Ազգային ժողովը մարդու իրավունքների պաշտպանին ընտրում է պատգամավորների ընդհանուր թվի ձայների առնվազն երեք հինգերորդով՝ վեց տարի ժամկետով:</p> <p>Մարդու իրավունքների պաշտպան կարող է ընտրվել հասարակության մեջ բարձր հեղինակություն վայելող անձը, որը համապատասխանում է պատգամավորին ներկայացվող պահանջներին:</p> <p>Մարդու իրավունքների պաշտպանն անփոփոխելի է:</p> <p>Մարդու իրավունքների պաշտպանն անկախ պաշտոնատար անձ է, որն</p>	<p><i>Հոդված 192. Մարդու իրավունքների պաշտպանի ընտրությունը և նրան ներկայացվող պահանջները</i></p> <p>1. Ազգային ժողովը պատգամավորների ընդհանուր թվի ձայների առնվազն երեք հինգերորդով վեց տարի ժամկետով ընտրում է Մարդու իրավունքների պաշտպան:</p> <p>Մարդու իրավունքների պաշտպանն անփոփոխելի է:</p> <p>2. Մարդու իրավունքների պաշտպան կարող է ընտրվել բարձրագույն կրթություն ունեցող և պատգամավորին ներկայացվող պահանջներին համապատասխանող յուրաքանչյուր քաղաքացի, ով հասարակության մեջ բարձր հեղինակություն է վայելում:</p> <p>3. Մարդու իրավունքների պաշտպանի վրա տարածվում են Սահմանադրությամբ պատգամավորի համար սահմանված անհամատեղելիության դրույթները:</p> <p>4. Մարդու իրավունքների պաշտպանն իր լիազորությունների իրականացման ժամանակահատվածում չի կարող լինել որևէ կուսակցության անդամ կամ ցանկացած այլ ձևով զբաղվել քաղաքական գործունեությամբ: Հրապարակային ելույթներում նա պետք է քաղաքական զսպվածություն ցուցաբերի:</p> <p><i>Հոդված 190. Մարդու իրավունքների պաշտպանի գործառույթները և լիազորությունները</i></p>

<p>իրականացնում է պետական և տեղական ինքնակառավարման մարմինների ու պաշտոնատար անձանց կողմից մարդու խախտված իրավունքների և ազատությունների պաշտպանությունը:</p> <p>Պետական և տեղական ինքնակառավարման մարմիններն ու պաշտոնատար անձինք համագործակցում են մարդու իրավունքների պաշտպանի հետ:</p> <p>Մարդու իրավունքների պաշտպանն օժտված է պատգամավորի համար սահմանված անձեռնմխելիությամբ:</p>	<p>1. Մարդու իրավունքների պաշտպանն անկախ պաշտոնատար անձ է, ով հետևում է պետական և տեղական ինքնակառավարման մարմինների ու պաշտոնատար անձանց կողմից մարդու իրավունքների և ազատությունների պահպանմանը, նպաստում է խախտված իրավունքների վերականգնմանը, մարդու իրավունքներին ու ազատություններին առնչվող օրենսդրության կատարելագործմանը:</p> <p>2. Մարդու իրավունքների պաշտպանին օրենքով կարող են վերապահվել լիազորություններ նաև այլ ոլորտներում մարդու իրավունքների ու ազատությունների պահպանման վերաբերյալ:</p> <p>3. Պետական և տեղական ինքնակառավարման մարմիններն ու պաշտոնատար անձինք պարտավոր են օրենքով սահմանված կարգով Մարդու իրավունքների պաշտպանին տրամադրել անհրաժեշտ փաստաթղթեր, տեղեկություններ ու պարզաբանումներ և աջակցել նրա աշխատանքներին:</p> <p><i>Հոդված 191. Մարդու իրավունքների պաշտպանի անկախությունը</i></p> <p>3. Մարդու իրավունքների պաշտպանն օժտված է պատգամավորի համար սահմանված անձեռնմխելիությամբ: Ազգային ժողովն օրենքով սահմանված կարգով Մարդու իրավունքների պաշտպանին կարող է անձեռնմխելիությունից զրկել պատգամավորների ընդհանուր թվի ձայների առնվազն երեք հինգերորդով:</p> <p><i>Հոդված 190. Մարդու իրավունքների պաշտպանի գործառույթները և լիազորությունները</i></p> <p>4. Մարդու իրավունքների պաշտպանն Ազգային ժողովին տարեկան զեկույց է ներկայացնում իր գործունեության, ինչպես նաև մարդու իրավունքների և ազատությունների պաշտպանության վիճակի մասին: Զեկույցը կարող է առաջարկներ</p>
---	---

	<p>Մարդու իրավունքների պաշտպանի գործունեության այլ երաշխիքները սահմանվում են օրենքով:</p>	<p>պարունակել օրենսդրական փոփոխությունների կամ այլ բնույթի միջոցառումների վերաբերյալ:</p> <p>5. Մարդու իրավունքների պաշտպանի լիազորությունները, գործունեության կարգը և երաշխիքները սահմանվում են Մարդու իրավունքների պաշտպանի մասին օրենքով:</p> <p><i>Հոդված 191. Մարդու իրավունքների պաշտպանի անկախությունը</i></p> <p>1. Իր լիազորություններն իրականացնելիս Մարդու իրավունքների պաշտպանն անկախ է:</p> <p>2. Պետությունն ապահովում է Մարդու իրավունքների պաշտպանի գործունեության պատշաճ ֆինանսավորումը:</p> <p>3. Մարդու իրավունքների պաշտպանն օժտված է պատգամավորի համար սահմանված անձեռնմխելիությամբ: Ազգային ժողովն օրենքով սահմանված կարգով Մարդու իրավունքների պաշտպանին կարող է անձեռնմխելիությունից զրկել պատգամավորների ընդհանուր թվի ձայների առնվազն երեք հինգերորդով:</p>
109.	Նախատեսված չէ	<p><i>Հոդված 193. Կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովի գործառույթները, լիազորությունները և ընտրական հանձնաժողովների համակարգը</i></p> <p>1. Կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովն անկախ պետական մարմին է, որը կազմակերպում է Ազգային ժողովի, Հանրապետության նախագահի և տեղական ինքնակառավարման մարմինների ընտրությունները, հանրաքվեները, ինչպես նաև վերահսկողություն է իրականացնում դրանց օրինականության նկատմամբ:</p> <p>2. Օրենքով սահմանված դեպքերում և կարգով Կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովն ընդունում է ենթաօրենսդրական նորմատիվ իրավական ակտեր:</p> <p>3. Կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովն Ազգային ժողովին հաղորդում է ներկայացնում իր գործունեության մասին:</p> <p>4. Ընտրական հանձնաժողովների համակարգը, ընտրական հանձնաժողովների</p>

		<p>լիազորությունները, կազմավորման և գործունեության կարգը, գործունեության երաշխիքները սահմանվում են Ընտրական օրենսգրքով:</p> <p><i>Հոդված 194. Կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովի կազմը և կազմավորման կարգը</i></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովը կազմված է յոթ անդամից: 2. Կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովի նախագահը և մյուս անդամներն ընտրվում են Ազգային ժողովի կողմից՝ պատգամավորների ընդհանուր թվի ձայների առնվազն երեք հինգերորդով, վեց տարի ժամկետով: Նույն անձը չի կարող ավելի քան երկու անգամ անընդմեջ ընտրվել Կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովի անդամ, այդ թվում՝ Կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովի նախագահ: 3. Կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովի անդամ կարող է ընտրվել բարձրագույն կրթություն ունեցող յուրաքանչյուր քաղաքացի, ով համապատասխանում է պատգամավորին ներկայացվող պահանջներին: 4. Կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովի անդամների վրա տարածվում են պատգամավորի համար Սահմանադրությամբ սահմանված անհամատեղելիության դրույթները: 5. Կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովի անդամներն իրենց լիազորությունների իրականացման ժամանակահատվածում չեն կարող լինել որևէ կուսակցության անդամ կամ ցանկացած այլ ձևով զբաղվել քաղաքական գործունեությամբ: Հրապարակային ելույթներում նրանք պետք է քաղաքական զսպվածություն ցուցաբերեն: 6. Սույն հոդվածի 4-րդ և 5-րդ մասերի պայմաններից որևէ մեկը խախտելու դեպքում Կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովի անդամի լիազորությունները դադարեցնում է Ազգային ժողովը՝ պատգամավորների ընդհանուր թվի ձայների առնվազն երեք հինգերորդով:
110.	<p>Հոդված 83.2. Հեռարձակվող լրատվության միջոցների ազատության, անկախության և</p>	<p><i>Հոդված 196. Հեռուստատեսության և ռադիոյի հանձնաժողովի կազմը և կազմավորման կարգը</i></p>

<p>բազմազանության ապահովման նպատակներից էլնելով՝ օրենքով ստեղծվում է անկախ կարգավորող մարմին, որի անդամների կեսը վեց տարի ժամկետով ընտրվում է Ազգային ժողովի կողմից, իսկ մյուս կեսը նշանակվում է Հանրապետության Նախագահի կողմից՝ վեց տարի ժամկետով: Ազգային ժողովն այդ մարմնի անդամներին ընտրում է պատգամավորների ընդհանուր թվի ձայների մեծամասնությամբ:</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Հեռուստատեսության և ռադիոյի հանձնաժողովը կազմված է յոթ անդամից: 2. Հեռուստատեսության և ռադիոյի հանձնաժողովի անդամներն ընտրվում են Ազգային ժողովի կողմից՝ պատգամավորների ընդհանուր թվի ձայների առնվազն երեք հինգերորդով, վեց տարի ժամկետով: Հեռուստատեսության և ռադիոյի հանձնաժողովն իր կազմից ընտրում է հանձնաժողովի նախագահ: Նույն անձը չի կարող ավելի քան երկու անգամ անընդմեջ ընտրվել Հեռուստատեսության և ռադիոյի հանձնաժողովի անդամ, այդ թվում՝ Հեռուստատեսության և ռադիոյի հանձնաժողովի նախագահ: 3. Հեռուստատեսության և ռադիոյի հանձնաժողովի նախագահ և անդամ կարող է ընտրվել բարձրագույն կրթություն ունեցող, պատգամավորին ներկայացվող պահանջներին համապատասխանող յուրաքանչյուր քաղաքացի, ով զանգվածային լրատվության բնագավառում հեղինակավոր մասնագետ է: Հանձնաժողովի անդամների նկատմամբ օրենքով կարող են սահմանվել լրացուցիչ պահանջներ: 4. Հեռուստատեսության և ռադիոյի հանձնաժողովի անդամների վրա տարածվում են պատգամավորի համար Սահմանադրությամբ սահմանված անհամատեղելիության դրույթները: 5. Հեռուստատեսության և ռադիոյի հանձնաժողովի անդամներն իրենց լիազորությունների իրականացման ժամանակահատվածում չեն կարող լինել որևէ կուսակցության անդամ կամ ցանկացած այլ ձևով զբաղվել քաղաքական գործունեությամբ: Հրապարակային ելույթներում նրանք պետք է քաղաքական գույլաձույթներին ցուցաբերեն: 6. Սույն հոդվածի 4-րդ և 5-րդ մասերի պայմաններից որևէ մեկը խախտելու դեպքում Հեռուստատեսության և ռադիոյի հանձնաժողովի անդամի լիազորությունները դադարեցնում է Ազգային ժողովը՝ պատգամավորների ընդհանուր թվի ձայների առնվազն երեք հինգերորդով: <p><i>Հոդված 195. Հեռուստատեսության և ռադիոյի հանձնաժողովի գործառույթները և լիազորությունները</i></p>
--	---

		<p>1. Հեռուստատեսության և ռադիոյի հանձնաժողովն անկախ պետական մարմին է, որը հետևում է հեռուստատեսությունում և ռադիոյում կարծիք արտահայտելու և տեղեկատվության ազատության պահպանմանը և պաշտպանում է այդ լրատվամիջոցները ոչ իրավաչափ միջամտությունից:</p> <p>2. Հեռուստատեսության և ռադիոյի հանձնաժողովը հրապարակային և մրցութային կարգով հատկացնում է եթերային հաճախություններ:</p> <p>3. Հեռուստատեսության և ռադիոյի հանձնաժողովը վերահսկողություն է իրականացնում հանրային ռադիոյում և հեռուստատեսությունում հասարակությունում առկա տարբեր կարծիքների արտահայտման, տեղեկատվական, կրթական, մշակութային և ժամանցային բնույթի հաղորդումների բազմազանության ապահովման նկատմամբ:</p> <p>4. Հեռուստատեսության և ռադիոյի հանձնաժողովն Ազգային ժողովին տարեկան հաղորդում է ներկայացնում իր գործունեության, ինչպես նաև հեռուստատեսությունում և ռադիոյում տեղեկատվության ազատության վիճակի մասին:</p> <p>5. Օրենքով սահմանված դեպքերում և կարգով Հեռուստատեսության և ռադիոյի հանձնաժողովն ընդունում է ենթաօրենսդրական նորմատիվ իրավական ակտեր:</p> <p>6. Հեռուստատեսության և ռադիոյի հանձնաժողովի լիազորությունները, գործունեության կարգը և երաշխիքները սահմանվում են օրենքով:</p>
111.	<p>Հոդված 83.3. Հայաստանի Հանրապետության կենտրոնական բանկի հիմնական խնդիրը Հայաստանի Հանրապետությունում գների կայունությունն ապահովելն է: Կենտրոնական բանկը մշակում, հաստատում և իրականացնում է դրամավարկային քաղաքականության ծրագրերը:</p>	<p><i>Հոդված 199. Կենտրոնական բանկի հիմնական խնդիրները և գործառույթները</i></p> <p>1. Հայաստանի Հանրապետության ազգային բանկը Կենտրոնական բանկն է: Կենտրոնական բանկը Սահմանադրությամբ և օրենքով իրեն վերապահված գործառույթներն իրականացնելիս անկախ է:</p> <p>2. Կենտրոնական բանկի հիմնական խնդիրներն են գների ու ֆինանսական կայունության ապահովումը:</p> <p>3. Կենտրոնական բանկը մշակում, հաստատում և իրականացնում է դրամավարկային</p>

<p>Կենտրոնական բանկը թողարկում է Հայաստանի Հանրապետության արժույթը՝ հայկական դրամը:</p> <p>Կենտրոնական բանկը Մահմանադրությամբ և օրենքով իրեն վերապահված խնդիրները և գործառույթներն իրականացնելիս անկախ է:</p> <p>Կենտրոնական բանկի նախագահը նշանակվում է Հանրապետության Նախագահի առաջարկությամբ՝ Ազգային ժողովի կողմից՝ վեց տարի ժամկետով: Նույն անձը չի կարող ավելի քան երկու անգամ անընդմեջ նշանակվել կենտրոնական բանկի նախագահ:</p> <p>Օրենքով սահմանված դեպքերում Ազգային ժողովը պատգամավորների ընդհանուր թվի ձայների մեծամասնությամբ Հանրապետության Նախագահի առաջարկությամբ կարող է պաշտոնանկ անել կենտրոնական բանկի նախագահին:</p>	<p>քաղաքականության ծրագրերը:</p> <p>Կենտրոնական բանկը թողարկում է Հայաստանի Հանրապետության արժույթը՝ հայկական դրամը:</p> <p>4. Օրենքով սահմանված դեպքերում և կարգով Կենտրոնական բանկն ընդունում է ենթաօրենսդրական նորմատիվ իրավական ակտեր:</p> <p>5. Կենտրոնական բանկն Ազգային ժողովին տարեկան հաղորդում է ներկայացնում իր հիմնական խնդիրների իրականացման վերաբերյալ:</p> <p>6. Կենտրոնական բանկի այլ խնդիրները, կառավարման մարմինները, նրանց և նախագահի լիազորությունները և գործունեության կարգը, գործունեության երաշխիքները սահմանվում են օրենքով:</p> <p><i>Հոդված 200. Կենտրոնական բանկի նախագահը</i></p> <p>1. Կենտրոնական բանկի նախագահն ընտրվում է Ազգային ժողովի կողմից՝ պատգամավորների ընդհանուր թվի ձայների առնվազն երեք հինգերորդով, վեց տարի ժամկետով: Նույն անձը չի կարող ավելի քան երկու անգամ անընդմեջ ընտրվել Կենտրոնական բանկի նախագահ:</p> <p>2. Կենտրոնական բանկի նախագահ կարող է ընտրվել բարձրագույն կրթություն ունեցող և պատգամավորին ներկայացվող պահանջներին համապատասխանող յուրաքանչյուր քաղաքացի: Կենտրոնական բանկի նախագահի վրա տարածվում են պատգամավորի համար Մահմանադրությամբ սահմանված անհամատեղելիության դրույթները: Կենտրոնական բանկի նախագահի նկատմամբ օրենքով կարող են սահմանվել լրացուցիչ պահանջներ:</p> <p>3. Կենտրոնական բանկի նախագահն իր լիազորությունների իրականացման ժամանակահատվածում չի կարող լինել որևէ կուսակցության անդամ կամ ցանկացած այլ ձևով զբաղվել քաղաքական գործունեությամբ: Հրապարակային ելույթներում նա պետք է քաղաքական զսպվածություն ցուցաբերի:</p> <p>4. Սույն հոդվածի 2-րդ և 3-րդ մասերի պայմաններից որևէ մեկը խախտելու դեպքում Կենտրոնական բանկի նախագահի լիազորությունները դադարեցնում է Ազգային</p>
--	--

		<p>ժողովը՝ պատգամավորների ընդհանուր թվի ձայների առնվազն երեք հինգերորդով:</p>
<p>112.</p>	<p>Հոդված 83.4. Հայաստանի Հանրապետության վերահսկիչ պալատն անկախ մարմին է, որը վերահսկողություն է իրականացնում բյուջետային միջոցների և պետական ու համայնքային սեփականության օգտագործման նկատմամբ:</p> <p>Վերահսկիչ պալատի գործունեության ծրագիրը հաստատում է Ազգային ժողովը:</p> <p>Վերահսկիչ պալատը տարեկան ոչ պակաս, քան մեկ անգամ Ազգային ժողով է ներկայացնում վերահսկիչ պալատի վերահսկողական աշխատանքների արդյունքների հաշվետվությունը:</p> <p>Վերահսկիչ պալատի գործունեության կարգը և իրավասությունը սահմանվում են օրենքով:</p> <p>Վերահսկիչ պալատի նախագահը նշանակվում է Հանրապետության Նախագահի առաջարկությամբ՝ Ազգային ժողովի կողմից՝</p>	<p><i>Հոդված 197. Վերահսկիչ պալատի գործառույթները և լիազորությունները</i></p> <p>1. Վերահսկիչ պալատն անկախ պետական մարմին է, որը հանրային ֆինանսների և սեփականության ոլորտում վերահսկողություն է իրականացնում պետական բյուջեի և համայնքային բյուջեների միջոցների, ստացած փոխառությունների ու վարկերի, ինչպես նաև պետական և համայնքային սեփականության օգտագործման օրինականության և արդյունավետության նկատմամբ: Վերահսկիչ պալատն իրավունք ունի իրավաբանական անձանց մոտ ստուգումներ կատարել միայն այն դեպքերում, երբ պետությունը դրանցում ունի էական մասնակցություն, կամ այն ֆինանսական միջոցների մասով, որոնք նրանք ստացել են պետության կողմից, կամ երբ նրանց պարտավորությունների համար պետությունը երաշխիքներ է տվել:</p> <p>2. Վերահսկիչ պալատը գործում է իր կողմից հաստատված գործունեության ծրագրի հիման վրա:</p> <p>3. Վերահսկիչ պալատն Ազգային ժողովին ներկայացնում է՝</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) տարեկան հաղորդում իր գործունեության վերաբերյալ. 2) պետական բյուջեի կատարման վերաբերյալ եզրակացությունը. 3) օրենքով սահմանված դեպքերում՝ ընթացիկ եզրակացություններ: <p>4. Վերահսկիչ պալատի լիազորությունները, գործունեության կարգը և երաշխիքները սահմանվում են օրենքով:</p> <p><i>Հոդված 198. Վերահսկիչ պալատի կազմը և կազմավորման կարգը</i></p> <p>1. Վերահսկիչ պալատը կազմված է յոթ անդամից:</p>

	<p>վեց տարի ժամկետով: Վերահսկիչ պալատի նախագահ կարող է նշանակվել պատգամավորին ներկայացվող պահանջներին համապատասխանող անձը: Նույն անձը չի կարող ավելի քան երկու անգամ անընդմեջ նշանակվել վերահսկիչ պալատի նախագահ:</p>	<p>2. Վերահսկիչ պալատի նախագահը և մյուս անդամներն ընտրվում են Ազգային ժողովի կողմից՝ պատգամավորների ընդհանուր թվի ձայների առնվազն երեք հինգերորդով, վեց տարի ժամկետով: Նույն անձը չի կարող ավելի քան երկու անգամ անընդմեջ ընտրվել Վերահսկիչ պալատի անդամ, այդ թվում՝ Վերահսկիչ պալատի նախագահ:</p> <p>3. Վերահսկիչ պալատի անդամ կարող է ընտրվել բարձրագույն կրթություն ունեցող և պատգամավորին ներկայացվող պահանջներին համապատասխանող յուրաքանչյուր քաղաքացի: Պալատի անդամների նկատմամբ օրենքով կարող են սահմանվել լրացուցիչ պահանջներ:</p> <p>4. Վերահսկիչ պալատի անդամների վրա տարածվում են պատգամավորի համար Սահմանադրությամբ սահմանված անհամատեղելիության դրույթները:</p> <p>5. Վերահսկիչ պալատի անդամներն իրենց լիազորությունների իրականացման ժամանակահատվածում չեն կարող լինել որևէ կուսակցության անդամ կամ ցանկացած այլ ձևով զբաղվել քաղաքական գործունեությամբ: Հրապարակային ելույթներում նրանք պետք է քաղաքական զսպվածություն ցուցաբերեն:</p> <p>6. Սույն հոդվածի 4-րդ և 5-րդ մասերի պայմաններից որևէ մեկը խախտելու դեպքում Վերահսկիչ պալատի անդամի լիազորությունները դադարեցնում է Ազգային ժողովը՝ պատգամավորների ընդհանուր թվի ձայների առնվազն երեք հինգերորդով:</p>
113.	<p>Հոդված 83.5. Բացառապես Հայաստանի Հանրապետության օրենքներով են սահմանվում՝</p> <p>1) ֆիզիկական և իրավաբանական անձանց իրավունքներն իրականացնելու և պաշտպանելու պայմանները և կարգը.</p> <p>2) ֆիզիկական և իրավաբանական անձանց իրավունքների և ազատությունների սահմանափակումները, նրանց պարտականությունները, ինչպես նաև</p>	<p><i>Հոդված 79. Որոշակիության սկզբունքը</i></p> <p>Հիմնական իրավունքները և ազատությունները սահմանափակելիս օրենքները պետք է սահմանեն այդ սահմանափակումների նախադրյալները և ծավալը, լինեն բավարար չափով որոշակի, որպեսզի հիմնական իրավունքի կրողները և հասցեատերերն ի վիճակի լինեն դրսևորելու համապատասխան վարքագիծ:</p>

<p>պատասխանատվության տեսակները, չափերը, պատասխանատվության ենթարկելու կարգը, հարկադրանքի միջոցներն ու դրանք կիրառելու կարգը, ֆիզիկական և իրավաբանական անձանց կողմից վճարվող հարկերի, տուրքերի և այլ պարտադիր վճարների տեսակները, չափը, վճարման կարգը.</p> <p>3) իրավաբանական անձանց, ձեռնարկատիրական գործունեությամբ զբաղվող ֆիզիկական անձանց գործունեության նկատմամբ հսկողություն ու վերահսկողություն (այդ թվում՝ ստուգում, ուսումնասիրություն, տեսչական ստուգում) իրականացնելու դեպքերը, պայմանները և կարգը.</p> <p>4) իրավաբանական անձինք ստեղծելու, դրանց գործունեությունը կասեցնելու կամ դադարեցնելու կարգը և պայմանները.</p> <p>5) ֆիզիկական անձանց անձնական և ընտանեկան, ինչպես նաև իրավաբանական անձանց՝ առևտրային գաղտնիք չհամարվող տեղեկությունների ցանկը.</p> <p>6) քրեական, վարչական, տնտեսական (գույքային), կարգապահական պատասխանատվության ենթարկելու դեպքերը, կարգը, պայմանները, քրեական պատիժների իրականացման կարգը, դատական և վարչական ակտերի հարկադիր կատարման կարգը, փաստաբանների կարգավիճակը և լիազորությունները.</p> <p>7) հանրաքվեների, Հանրապետության</p>	
---	--

	<p>Նախագահի, Հայաստանի Հանրապետության Ազգային ժողովի և տեղական ինքնակառավարման մարմինների ընտրությունների կարգը.</p> <p>8) պետական բյուջեի ձևավորման և դրա ծախսման կարգը.</p> <p>9) Հայաստանի Հանրապետության միջազգային պայմանագրերի կնքման, չեղյալ համարելու կարգը և պայմանները.</p> <p>10) կուսակցությունների և այլ հասարակական միավորումների, զանգվածային լրատվության միջոցների իրավական կարգավիճակը.</p> <p>11) Հայաստանի Հանրապետության վարչատարածքային միավորները և դրանց սահմանները:</p>	
114.	<p>Հոդված 84. Ազգային ժողովը պատգամավորների ընդհանուր թվի ձայների մեծամասնությամբ կարող է անվստահություն հայտնել կառավարությանը:</p> <p>Կառավարությանն անվստահություն հայտնելու մասին որոշման նախագիծը կարող է ներկայացվել Հանրապետության Նախագահի կամ պատգամավորների ընդհանուր թվի առնվազն մեկ երրորդի կողմից: Ռազմական կամ արտակարգ դրության ժամանակ նման որոշման նախագիծ չի կարող ներկայացվել:</p> <p>Կառավարությանն անվստահություն հայտնելու մասին որոշման նախագիծը քվեարկության է դրվում այն ներկայացվելուց ոչ շուտ, քան քառասունութ, և ոչ ուշ, քան</p>	<p><i>Հոդված 115. Վարչապետին անվստահություն հայտնելը</i></p> <p>1. Վարչապետին անվստահություն հայտնելու մասին որոշման նախագիծ կարող է ներկայացվել պատգամավորների ընդհանուր թվի առնվազն մեկ երրորդի կողմից միայն այն դեպքում, եթե որոշման նախագիծով միաժամանակ առաջարկվում է նոր վարչապետի թեկնածություն:</p> <p>2. Վարչապետին անվստահություն հայտնելու մասին որոշման նախագիծը քվեարկության է դրվում այն ներկայացվելուց ոչ շուտ, քան քառասունութ, և ոչ ուշ, քան յոթանասուներկու ժամվա ընթացքում: Որոշումն ընդունվում է պատգամավորների ընդհանուր թվի ձայների մեծամասնությամբ՝ անվանական քվեարկությամբ: Որոշման ընդունման դեպքում վարչապետը ներկայացնում է իր հրաժարականը: Սահմանադրության 148-րդ հոդվածի 2-4-րդ մասերի դրույթներն այս դեպքում կիրառելի չեն:</p> <p>3. Եթե վարչապետին անվստահություն հայտնելու մասին որոշման նախագիծը չի</p>

	<p>յոթանասուներկու ժամվա ընթացքում:</p>	<p>ընդունվում, ապա նման նախագիծ կարող է ներկայացվել առնվազն վեց ամիս հետո: 4. Արտակարգ կամ ռազմական դրության ժամանակ վարչապետին անվստահություն հայտնելու մասին որոշման նախագիծ չի կարող ներկայացվել կամ քննարկվել:</p>
<p>115.</p>	<p>Հոդված 85. Կառավարությունը մշակում և իրականացնում է Հայաստանի Հանրապետության ներքին քաղաքականությունը: Հայաստանի Հանրապետության արտաքին քաղաքականությունը կառավարությունը մշակում և իրականացնում է Հանրապետության Նախագահի հետ համատեղ: Կառավարության իրավասությանն են ենթակա պետական կառավարման բոլոր այն հարցերը, որոնք օրենքով վերապահված չեն այլ պետական կամ տեղական ինքնակառավարման մարմինների:</p> <p>Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրության, միջազգային պայմանագրերի, օրենքների կամ Հանրապետության Նախագահի նորմատիվ ակտերի հիման վրա և դրանց կատարումն ապահովելու նպատակով կառավարությունն ընդունում է որոշումներ, որոնք ենթակա են կատարման Հանրապետության ամբողջ տարածքում:</p> <p>Կառավարությունը կազմված է վարչապետից և նախարարներից: Նախարարներից մեկը կարող է վարչապետի</p>	<p><i>Հոդված 145. Կառավարության կարգավիճակը և գործառույթները</i></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Կառավարությունը գործադիր իշխանության բարձրագույն մարմինն է: 2. Կառավարությունն իր ծրագրի հիման վրա մշակում և իրականացնում է պետության ներքին և արտաքին քաղաքականությունը: 3. Կառավարությունն իրականացնում է պետական կառավարման համակարգի մարմինների ընդհանուր ղեկավարումը: 4. Կառավարության լիազորությունները սահմանվում են Սահմանադրությամբ և օրենքներով: Կառավարության իրավասությանն են ենթակա գործադիր իշխանությանը վերաբերող բոլոր այն հարցերը, որոնք վերապահված չեն այլ պետական կառավարման կամ տեղական ինքնակառավարման մարմինների: <p><i>Հոդված 153. Կառավարության նիստերը և որոշումները</i></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Կառավարության նիստերը հրավիրում և վարում է վարչապետը: 2. Կառավարության որոշումներն ընդունվում են անդամների ձայների մեծամասնությամբ: 3. Կառավարության որոշումներն ստորագրում է վարչապետը: 4. Կառավարությունն իրավասու է ընդունել ենթաօրենսդրական նորմատիվ իրավական ակտ: <p><i>Հոդված 146. Կառավարության կազմը և կառուցվածքը</i></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Կառավարությունը կազմված է վարչապետից, փոխվարչապետներից և նախարարներից:

<p>առաջարկությամբ Հանրապետության Նախագահի կողմից նշանակվել փոխվարչապետ և փոխարինել վարչապետին վերջինիս բացակայության ժամանակ:</p> <p>Վարչապետը և նախարարները պետք է լինեն Հայաստանի Հանրապետության քաղաքացի:</p>	<p><i>Հոդված 147. Կառավարության անդամին ներկայացվող պահանջները</i></p> <p>1. Կառավարության անդամ կարող է նշանակվել միայն Հայաստանի Հանրապետության քաղաքացի հանդիսացող և ընտրական իրավունք ունեցող յուրաքանչյուր ոք: Վարչապետ կարող է նշանակվել վերջին յոթ տարում Հայաստանի Հանրապետությունում մշտապես բնակվող քաղաքացին:</p> <p><i>Հոդված 148. Վարչապետի ընտրությունը և նշանակումը</i></p> <p>1. Հանրապետության նախագահը նորընտիր Ազգային ժողովի լիազորությունների ժամկետն սկսվելուց հետո եռօրյա ժամկետում վարչապետ է նշանակում Սահմանադրության 89-րդ հոդվածով սահմանված կարգով ձևավորված խորհրդարանական մեծամասնության ներկայացրած վարչապետի թեկնածուին:</p> <p>2. Վարչապետի կողմից հրաժարական ներկայացվելու կամ վարչապետի պաշտոնը թափուր մնալու դեպքերում կառավարության հրաժարականն ընդունվելուց հետո՝ յոթնօրյա ժամկետում Ազգային ժողովի նախագահը պատգամավորական տեղերի բաշխման և պատգամավորական խմբակցությունների հետ խորհրդակցությունների հիման վրա առաջադրում է պատգամավորների մեծամասնության վստահությունը վայելող վարչապետի թեկնածուին: Ազգային ժողովը վարչապետին ընտրում է պատգամավորների ընդհանուր թվի ձայների մեծամասնությամբ:</p> <p>3. Վարչապետ չընտրվելու դեպքում քվեարկությունից յոթ օր հետո անցկացվում է քվեարկության երկրորդ փուլ, որին մասնակցելու իրավունք ունեն խմբակցությունների կողմից առաջարկված վարչապետի թեկնածուները: Եթե պատգամավորների ընդհանուր թվի ձայների մեծամասնությամբ վարչապետ չի ընտրվում, ապա Ազգային ժողովն արձակվում է իրավունքի ուժով:</p> <p>4. Վարչապետի ընտրությունն անցկացվում է անվանական քվեարկությամբ:</p>
--	--

	<p>Կառավարության լիազորությունները սահմանվում են Սահմանադրությամբ և օրենքներով:</p> <p>Կառավարության կառուցվածքը կառավարության առաջարկությամբ սահմանվում է օրենքով: Կառավարության և նրան ենթակա պետական կառավարման այլ մարմինների գործունեության կազմակերպման կարգը վարչապետի ներկայացմամբ սահմանվում է Հանրապետության Նախագահի հրամանագրով:</p>	<p>5. Հանրապետության նախագահին Ազգային ժողովի կողմից ընտրված թեկնածուին նշանակում է վարչապետ:</p> <p><i>Հոդված 145. Կառավարության կարգավիճակը և գործառնությունները</i></p> <p>4. Կառավարության լիազորությունները սահմանվում են Սահմանադրությամբ և օրենքներով:</p> <p><i>Հոդված 146. Կառավարության կազմը և կառուցվածքը</i></p> <p>2. Նախարարությունների ցանկը և կառավարության գործունեության կարգը կառավարության ներկայացմամբ սահմանվում են օրենքով: Նախարարությունների թիվը չի կարող գերազանցել 18-ը:</p> <p><i>Հոդված 158. Պետական կառավարման համակարգի մարմինները</i></p> <p>Պետական կառավարման համակարգի մարմիններն են նախարարությունները, ինչպես նաև կառավարությանը, վարչապետին և նախարարություններին ենթակա այլ մարմինները, որոնց կազմավորման կարգը և լիազորությունները սահմանվում են օրենքով:</p>
116.	<p>Հոդված 86. Կառավարության նիստերը հրավիրում և վարում է վարչապետը:</p> <p>Արտաքին քաղաքականության, պաշտպանության և ազգային անվտանգության հարցերով կառավարության նիստ կարող է հրավիրել և վարել Հանրապետության Նախագահը:</p> <p>Կառավարության որոշումներն ստորագրում է վարչապետը:</p> <p>Հանրապետության Նախագահը կարող է</p>	<p><i>Հոդված 153. Կառավարության նիստերը և որոշումները</i></p> <p>1. Կառավարության նիստերը հրավիրում և վարում է վարչապետը:</p> <p>2. Կառավարության որոշումներն ընդունվում են անդամների ձայների մեծամասնությամբ:</p> <p>3. Կառավարության որոշումներն ստորագրում է վարչապետը:</p> <p>4. Կառավարությունն իրավասու է ընդունել ենթաօրենսդրական նորմատիվ իրավական ակտ:</p>

	<p>կասեցնել կառավարության որոշումների գործողությունը մեկ ամիս ժամկետով և դիմել սահմանադրական դատարան՝ Սահմանադրությանը դրանց համապատասխանության հարցը պարզելու համար:</p>	
<p>117.</p>	<p>Հոդված 87. Վարչապետը ղեկավարում է կառավարության գործունեությունը և համակարգում նախարարների աշխատանքը: Վարչապետն ընդունում է որոշումներ՝ կառավարության գործունեության կազմակերպմանն առնչվող հարցերով:</p>	<p><i>Հոդված 152. Վարչապետի և կառավարության մյուս անդամների իրավասությունները</i></p> <p>1. Վարչապետը կառավարության ծրագրի շրջանակներում որոշում է կառավարության քաղաքականության հիմնական ուղղությունները, ղեկավարում է կառավարության գործունեությունը և համակարգում է կառավարության անդամների աշխատանքը: Վարչապետը կարող է կառավարության անդամներին կոնկրետ հարցերով հանձնարարականներ տալ: Վարչապետը գլխավորում է Անվտանգության խորհուրդը, որի կազմավորման և գործունեության կարգը սահմանվում է օրենքով:</p> <p>2. Յուրաքանչյուր նախարար ինքնուրույն ղեկավարում է նախարարությանը վերապահված գործունեության ոլորտը:</p> <p>3. Կառավարության անդամներն իրավասու են ընդունել ենթաօրենսդրական նորմատիվ իրավական ակտ:</p>
<p>118.</p>	<p>Հոդված 88. Կառավարության անդամը չի կարող զբաղվել ձեռնարկատիրական գործունեությամբ, զբաղեցնել իր պարտականությունների հետ չկապված պաշտոն պետական կամ տեղական ինքնակառավարման մարմիններում կամ առևտրային կազմակերպություններում, կատարել այլ վճարովի աշխատանք, բացի գիտական, մանկավարժական և ստեղծագործական աշխատանքից:</p>	<p><i>Հոդված 147. Կառավարության անդամին ներկայացվող պահանջները</i></p> <p>1. Կառավարության անդամ կարող է նշանակվել միայն Հայաստանի Հանրապետության քաղաքացի հանդիսացող և ընտրական իրավունք ունեցող յուրաքանչյուր ոք: Վարչապետ կարող է նշանակվել վերջին յոթ տարում Հայաստանի Հանրապետությունում մշտապես բնակվող քաղաքացին:</p> <p>2. Կառավարության անդամի վրա տարածվում են Սահմանադրության 95-րդ հոդվածում սահմանված սահմանափակումները:</p>

119.	Նախատեսված չէ	<p><i>Հոդված 150. Կառավարության անդամների երդումը</i></p> <p>Վարչապետը և կառավարության մյուս անդամներն Ազգային ժողովի հերթական նիստում երդվում են ժողովրդի առջև. «Երդվում եմ հավատարիմ լինել Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրությանը և օրենքներին և իմ բոլոր ուժերը ներդնել Հայաստանի Հանրապետության զարգացման և բարօրության գործում»:</p>
120.	<p>Հոդված 88.1. Մարզպետները նշանակվում և ազատվում են կառավարության որոշմամբ: Կառավարության այդ որոշումները վավերացվում են Հանրապետության Նախագահի կողմից:</p> <p>Մարզպետներն իրագործում են կառավարության տարածքային քաղաքականությունը, համակարգում են գործադիր մարմինների տարածքային ծառայությունների գործունեությունը, բացառությամբ օրենքով նախատեսված դեպքերի:</p> <p>Երևան քաղաքում տարածքային կառավարման առանձնահատկությունները սահմանվում են օրենքով:</p>	<p><i>Հոդված 159. Կառավարության տարածքային քաղաքականության իրականացումը</i></p> <p>Կառավարությունն իր տարածքային քաղաքականությունը մարզերում իրագործում է մարզպետների միջոցով: Մարզպետները նշանակվում և ազատվում են կառավարության կողմից: Մարզպետները համակարգում են կառավարությանը և նախարարություններին ենթակա պետական կառավարման մարմինների տարածքային ստորաբաժանումների գործունեությունը:</p>
121.	<p>Հոդված 89. Կառավարությունը՝</p> <p>1) Սահմանադրության 74-րդ հոդվածով նախատեսված կարգով Ազգային ժողովի հավանությանն է ներկայացնում իր ծրագիրը.</p> <p>2) Ազգային ժողովի հաստատմանն է</p>	<p><i>Հոդված 145. Կառավարության կարգավիճակը և գործառույթները</i></p> <p>2. Կառավարությունն իր ծրագրի հիման վրա մշակում և իրականացնում է պետության ներքին և արտաքին քաղաքականությունը:</p> <p><i>Հոդված 151. Կառավարության ծրագիրը</i></p> <p>1. Կառավարության կազմավորումից հետո՝ քսանօրյա ժամկետում վարչապետն Ազգային ժողով է ներկայացնում կառավարության ծրագիրը:</p>

<p>ներկայացնում պետական բյուջեի նախագիծը, ապահովում բյուջեի կատարումը, որի վերաբերյալ հաշվետվություն է ներկայացնում Ազգային ժողով.</p> <p>3) կառավարում է պետական սեփականությունը.</p> <p>4) իրականացնում է ֆինանսատնտեսական, վարկային և հարկային միասնական պետական քաղաքականությունը.</p> <p>4.1) իրականացնում է տարածքային զարգացման պետական քաղաքականությունը.</p> <p>5) իրականացնում է պետական քաղաքականությունը գիտության, կրթության, մշակույթի, առողջապահության, սոցիալական ապահովության և բնության պահպանության բնագավառներում.</p> <p>6) ապահովում է Հանրապետության պաշտպանության, ազգային անվտանգության և արտաքին քաղաքականության իրականացումը.</p> <p>7) ապահովում է հասարակական կարգի պահպանությունը, միջոցներ է ձեռնարկում օրինականության ամրապնդման, քաղաքացիների իրավունքների և ազատությունների ապահովման ուղղությամբ.</p> <p>8) իրականացնում է Սահմանադրությամբ և օրենքներով սահմանված այլ գործառույթներ և լիազորություններ:</p>	<p><i>Հոդված 110. Պետական բյուջեի ընդունումը</i></p> <p>2. Կառավարությունը պետական բյուջեի նախագիծն Ազգային ժողով է ներկայացնում բյուջետային տարին սկսվելուց առնվազն հարյուր քսան օր առաջ:</p> <p><i>Հոդված 155. Կառավարության տարեկան զեկույցն Ազգային ժողովին</i></p> <p>Յուրաքանչյուր տարվա համար կառավարությունն Ազգային ժողովին զեկույց է ներկայացնում իր ծրագրի կատարման ընթացքի և արդյունքների մասին:</p> <p><i>Հոդված 119. Ռազմական դրությունը</i></p> <p>1. Հայաստանի Հանրապետության վրա զինված հարձակման, դրա անմիջական վտանգի առկայության կամ պատերազմ հայտարարվելու դեպքերում կառավարությունը հայտարարում է ռազմական դրություն և կարող է հայտարարել ընդհանուր կամ մասնակի զորահավաք:</p> <p>2. Ռազմական դրություն հայտարարվելու դեպքում իրավունքի ուժով անհապաղ գումարվում է Ազգային ժողովի հատուկ նիստ:</p> <p>3. Ազգային ժողովը պատգամավորների ընդհանուր թվի ձայների մեծամասնությամբ կարող է վերացնել ռազմական դրությունը:</p> <p>4. Ռազմական դրության իրավական ռեժիմը սահմանվում է օրենքով, որն ընդունվում է պատգամավորների ընդհանուր թվի ձայների մեծամասնությամբ:</p> <p><i>Հոդված 120. Արտակարգ դրությունը</i></p> <p>1. Կառավարությունը սահմանադրական կարգին սպառնացող անմիջական վտանգի դեպքում հայտարարում է արտակարգ դրություն, ձեռնարկում է իրավիճակից բխող միջոցառումներ և այդ մասին ուղերձով դիմում է ժողովրդին:</p> <p>2. Արտակարգ դրություն հայտարարվելու դեպքում իրավունքի ուժով անհապաղ գումարվում է Ազգային ժողովի հատուկ նիստ:</p> <p>3. Ազգային ժողովը կարող է պատգամավորների ընդհանուր թվի ձայների մեծամասնությամբ վերացնել արտակարգ դրությունը կամ չեղյալ հայտարարել</p>
---	--

		<p>միջոցառումների իրականացումը:</p> <p>4. Արտակարգ դրության իրավական ռեժիմը սահմանվում է օրենքով, որն ընդունվում է պատգամավորների ընդհանուր թվի ձայների մեծամասնությամբ:</p> <p><i>Հոդված 154. Զինված ուժերը</i></p> <p>1. Զինված ուժերը գտնվում են կառավարության ենթակայության ներքո: Զինված ուժերի օգտագործման մասին որոշումն ընդունում է կառավարությունը: Անհետաձգելի անհրաժեշտության դեպքում զինված ուժերի օգտագործման մասին որոշումը, պաշտպանության նախարարի առաջարկությամբ, կայացնում է վարչապետը և այդ մասին անհապաղ տեղեկացնում կառավարությանը:</p> <p>2. Անվտանգության խորհրդի կողմից սահմանվող պաշտպանության ոլորտի քաղաքականության հիմնական ուղղությունների շրջանակներում պաշտպանության նախարարն իրականացնում է զինված ուժերի ղեկավարումը:</p> <p>3. Զինված ուժերի զինվորական ամենաբարձր պաշտոնատար անձը գլխավոր շտաբի պետն է, որը, վարչապետի առաջարկությամբ, նշանակվում է Հանրապետության նախագահի կողմից՝ օրենքով սահմանված ժամկետով: Ոչ պատերազմական ժամանակ գլխավոր շտաբի պետը ենթակա է պաշտպանության նախարարին:</p> <p>4. Պատերազմի ժամանակ զինված ուժերի գերագույն հրամանատարը վարչապետն է:</p> <p>5. Զինված ուժերի ենթակայության, ղեկավարման, ինչպես նաև այլ մանրամասները, սահմանվում են օրենքով:</p> <p><i>Հոդված 145. Կառավարության կարգավիճակը և գործառույթները</i></p> <p>4. Կառավարության լիազորությունները սահմանվում են Սահմանադրությամբ և օրենքներով:</p>
122.	<i>Նախատեսված չէ</i>	<p><i>Հոդված 160. Հանրային խորհուրդը</i></p> <p>Հանրային խորհուրդը կառավարության խորհրդատվական մարմին է: Հանրային</p>

		խորհրդի կազմավորման և գործունեության կարգը սահմանվում է օրենքով:
123.	<p>Հոդված 90. Կառավարությունը պետական բյուջեի նախագիծն Ազգային ժողովի քննարկմանն է ներկայացնում բյուջետային տարին սկսվելուց առնվազն իննսուն օր առաջ և կարող է պահանջել, որ այն իր կողմից ընդունված ուղղումներով քվեարկության դրվի մինչև այդ ժամկետի ավարտը: Բյուջեի հաստատման առնչությամբ կառավարությունը կարող է դնել իր վստահության հարցը: Եթե Ազգային ժողովը Սահմանադրության 75-րդ հոդվածով նախատեսված կարգով կառավարությանն անվստահություն չի հայտնում, ապա պետական բյուջեն՝ կառավարության կողմից ընդունված ուղղումներով, համարվում է հաստատված:</p> <p>Բյուջեի հաստատման առնչությամբ Ազգային ժողովի կողմից կառավարությանն անվստահություն հայտնելու դեպքում նոր կառավարությունը բյուջեի նախագիծն Ազգային ժողով է ներկայացնում իր ծրագիրը հավանության արժանանալուց հետո՝ տասն օրվա ընթացքում, որը քննարկվում և հաստատվում է սույն հոդվածով նախատեսված կարգով՝ երեսուն օրվա ընթացքում:</p>	<p><i>Հոդված 110. Պետական բյուջեի ընդունումը</i></p> <p>2. Կառավարությունը պետական բյուջեի նախագիծն Ազգային ժողով է ներկայացնում բյուջետային տարին սկսվելուց առնվազն հարյուր քսան օր առաջ:</p> <p>3. Պետական բյուջեն ընդունվում է բյուջետային տարին սկսվելուց առնվազն երեսուն օր առաջ: Մինչև այդ ժամկետը պետական բյուջեի չընդունվելու դեպքում առաջիկա բյուջետային տարվա ծախսերը կատարվում են նախորդ տարվա բյուջեի համամասնություններով:</p>
124.	<p>Հոդված 91. Հայաստանի Հանրապետությունում արդարադատությունն իրականացնում են միայն դատարանները՝ Սահմանադրությանը և</p>	<p><i>Հոդված 161. Արդարադատության իրականացումը</i></p> <p>1. Հայաստանի Հանրապետությունում արդարադատությունն իրականացնում են միայն դատարանները՝ Սահմանադրությանը և օրենքներին համապատասխան:</p>

	<p>օրենքներին համապատասխան: Դատարանի վերջնական ակտերն ընդունվում են Հայաստանի Հանրապետության անունից:</p>	<p>2. Արդարադատության իրականացմանը որևէ միջամտություն արգելվում է: 3. Դատարանի վերջնական ակտերն ընդունվում են Հայաստանի Հանրապետության անունից:</p>
<p>125.</p>	<p>Հոդված 92. Հայաստանի Հանրապետությունում գործում են ընդհանուր իրավասության առաջին ատյանի, վերաքննիչ դատարանները և վճռաբեկ դատարանը, իսկ օրենքով նախատեսված դեպքերում՝ նաև մասնագիտացված դատարաններ:</p> <p>Հայաստանի Հանրապետության Բարձրագույն դատական ատյանը, Բացի սահմանադրական արդարադատության հարցերից, վճռաբեկ դատարանն է, որը կոչված է ապահովելու օրենքի միատեսակ կիրառությունը: Վճռաբեկ դատարանի լիազորությունները սահմանվում են Սահմանադրությամբ և օրենքով:</p> <p>Արտակարգ դատարանների ստեղծումն արգելվում է:</p>	<p><i>Հոդված 162. Դատարանները</i></p> <p>1. Հայաստանի Հանրապետությունում գործում են Սահմանադրական դատարանը, Վճռաբեկ դատարանը, վերաքննիչ դատարանները, առաջին ատյանի ընդհանուր իրավասության դատարանները, ինչպես նաև վարչական դատարանը: Օրենքով նախատեսված դեպքերում կարող են ստեղծվել մասնագիտացված դատարաններ:</p> <p><i>Հոդված 170. Վճռաբեկ դատարանը</i></p> <p>1. Հայաստանի Հանրապետությունում, բացառությամբ սահմանադրական արդարադատության ոլորտի, Բարձրագույն դատական ատյանը Վճռաբեկ դատարանն է:</p> <p>2. Վճռաբեկ դատարանն առաջին ատյանի և վերաքննիչ դատարանների դատական ակտերն օրենքով սահմանված լիազորությունների շրջանակներում վերանայելու միջոցով՝</p> <p>1) իրավակիրառ պրակտիկայում ապահովում է օրենքի կամ այլ նորմատիվ իրավական ակտի միատեսակ կիրառությունը.</p> <p>2) վերացնում է դատական ակտերում առկա հիմնարար խախտումները:</p> <p><i>Հոդված 162. Դատարանները</i></p> <p>2. Արտակարգ դատարանների ստեղծումն արգելվում է:</p>
<p>126.</p>	<p>Նախատեսված չէ</p>	<p><i>Հոդված 171. Վերաքննիչ դատարանները</i></p> <p>Վերաքննիչ դատարաններն առաջին ատյանի դատարանների դատական ակտերն օրենքով սահմանված լիազորությունների շրջանակներում վերանայող հիմնական</p>

		ատյանն են:
127.	<p>Հոդված 93. Հայաստանի Հանրապետությունում սահմանադրական արդարադատությունն իրականացնում է սահմանադրական դատարանը:</p>	<p><i>Հոդված 165. Սահմանադրական դատարանը</i> 1. Սահմանադրական արդարադատությունն իրականացնում է Սահմանադրական դատարանը՝ ապահովելով Սահմանադրության գերակայությունը:</p>
128.	<p>Հոդված 94. Դատարանների անկախությունը երաշխավորվում է Սահմանադրությամբ և օրենքներով:</p> <p>Դատարանների լիազորությունները, կազմավորման ու գործունեության կարգը սահմանվում են Սահմանադրությամբ և օրենքներով:</p>	<p><i>Հոդված 161. Արդարադատության իրականացումը</i> 2. Արդարադատության իրականացմանը որևէ միջամտություն արգելվում է:</p> <p><i>Հոդված 165. Սահմանադրական դատարանը</i> 2. Արդարադատություն իրականացնելիս Սահմանադրական դատարանն անկախ է և ենթարկվում է միայն Սահմանադրությանը:</p> <p><i>Հոդված 164. Դատավորների և դատարանների (Վճռաբեկ դատարանի պալատների) նախագահների նշանակման կարգը, պաշտոնավարման ժամկետները</i> 1. Առաջին ատյանի և վերաքննիչ դատարանների դատավորները նշանակվում են Հանրապետության նախագահի կողմից՝ Բարձրագույն դատական խորհրդի ներկայացմամբ: 2. Առաջին ատյանի և վերաքննիչ դատարանների նախագահները նշանակվում են սույն հոդվածի 1-ին մասով սահմանված կարգով՝ երեք տարի ժամկետով, և չեն կարող վերստին նշանակվել այդ պաշտոնում իրենց պաշտոնավարման ժամկետի ավարտից անմիջապես հետո: 3. Վճռաբեկ դատարանի դատավորներին ընտրությունն իրականացվում է մրցութային կարգով: Բարձրագույն դատական խորհուրդը մրցութի արդյունքներով Ազգային ժողովին ներկայացնում է Վճռաբեկ դատարանի դատավորների՝ յուրաքանչյուր տեղի համար երեք թեկնածու: Ազգային ժողովի կողմից՝ պատգամավորների ընդհանուր թվի ձայների առավելագույնը երեք հինգերորդով ընտրված թեկնածուին պաշտոնի է նշանակում Հանրապետության նախագահը:</p>

4. Վճռաբեկ դատարանի պալատների նախագահները նշանակվում են սույն հոդվածի 1-ին մասով սահմանված կարգով, վեց տարի ժամկետով՝ առանց վերանշանակման իրավունքի:
5. Վճռաբեկ դատարանի նախագահին Վճռաբեկ դատարանի կազմից՝ վեց տարի ժամկետով, առանց վերանշանակման իրավունքի, նշանակում է Ազգային ժողովը՝ Բարձրագույն դատական խորհրդի առաջարկությամբ, պատգամավորների ընդհանուր թվի ձայների մեծամասնությամբ:
6. Վճռաբեկ դատարանի դատավորներն ընտրվում են միայն Հայաստանի Հանրապետության քաղաքացի հանդիսացող, Հայաստանի Հանրապետության ընտրական իրավունք ունեցող իրավաբանների թվից, ում քառասուն տարին լրացել է և ովքեր ունեն բարձր մասնագիտական որակներ և մասնագիտական աշխատանքի առնվազն տասը տարվա փորձ:
7. Առաջին ատյանի և վերաքննիչ դատարանների դատավորները նշանակվում են միայն Հայաստանի Հանրապետության քաղաքացի հանդիսացող, Հայաստանի Հանրապետության ընտրական իրավունք ունեցող իրավաբանների թվից՝ Դատական օրենսգրքով սահմանված կարգով:
8. Դատավորների թեկնածուների նկատմամբ Դատական օրենսգրքով կարող են սահմանվել լրացուցիչ պահանջներ:
9. Դատավորներն անփոփոխելի են և պաշտոնավարում են մինչև վաթսուհինգ տարին լրանալը:
10. Դատավորների նշանակմանը և ընտրությանը վերաբերող մանրամասները սահմանվում են Դատական օրենսգրքով:

Հոդված 166. Սահմանադրական դատարանի կազմը և կազմավորման կարգը

2. Սահմանադրական դատարանի դատավորներին ընտրում է Ազգային ժողովը՝ պատգամավորների ընդհանուր թվի ձայների առնվազն երեք հինգերորդով, ընդ որում, դատավորներից երեքին՝ Հանրապետության նախագահի առաջարկությամբ, երեքին՝ կառավարության առաջարկությամբ և երեքին՝ դատավորների ընդհանուր ժողովի

	<p>Սահմանադրական դատարանի լիազորություններն ու կազմավորման կարգը սահմանվում են Սահմանադրությամբ, իսկ գործունեության կարգը սահմանվում է Սահմանադրությամբ և սահմանադրական դատարանի մասին օրենքով:</p>	<p>առաջարկությամբ:</p> <p>3. Սահմանադրական դատարանի դատավորներն ընտրվում են միայն Հայաստանի Հանրապետության քաղաքացի հանդիսացող, Հայաստանի Հանրապետության ընտրական իրավունք ունեցող իրավաբանների թվից, ում քառասուն տարին լրացել է և ովքեր ունեն բարձր մասնագիտական որակներ և մասնագիտական աշխատանքի առնվազն տասնհինգ տարվա փորձ:</p> <p>4. Սահմանադրական դատարանի մասին օրենքով Սահմանադրական դատարանի դատավորների թեկնածուների նկատմամբ կարող են սահմանվել լրացուցիչ պահանջներ:</p> <p>5. Սահմանադրական դատարանի դատավորները պաշտոնավարում են տասներկու տարի՝ մինչև յոթանասուն տարին լրանալը, և չեն կարող վերստին ընտրվել Սահմանադրական դատարանի դատավորի պաշտոնում:</p> <p>6. Սահմանադրական դատարանն իր կազմից՝ վեց տարի ժամկետով, ընտրում է Սահմանադրական դատարանի նախագահ և փոխնախագահ՝ առանց վերընտրվելու իրավունքի:</p> <p><i>Հոդված 165. Սահմանադրական դատարանը</i></p> <p>3. Սահմանադրական դատարանի լիազորությունները սահմանվում են Սահմանադրությամբ, իսկ կազմավորման և գործունեության կարգը՝ Սահմանադրությամբ և Սահմանադրական դատարանի մասին օրենքով:</p>
129.	<p>Հոդված 94.1. Սահմանադրությամբ և օրենքով սահմանված կարգով ձևավորվում և գործում է արդարադատության խորհուրդը:</p>	<p><i>Հոդված 172. Բարձրագույն դատական խորհուրդը</i></p> <p>Բարձրագույն դատական խորհուրդն անկախ պետական մարմին է, որը երաշխավորում է դատարանների և դատավորների անկախությունը:</p>

<p>Արդարադատության խորհրդի կազմի մեջ մտնում են Հայաստանի Հանրապետության դատավորների ընդհանուր ժողովի կողմից գաղտնի քվեարկությամբ հինգ տարի ժամկետով օրենքով սահմանված կարգով ընտրված ինը դատավորներ, Հանրապետության Նախագահի և Ազգային ժողովի կողմից նշանակված երկուական իրավաբան-գիտնականներ:</p>	<p>Արդարադատության խորհրդի նիստերը վարում է վճռաբեկ դատարանի նախագահը՝ առանց քվեարկության իրավունքի:</p>	<p><i>Հոդված 173. Բարձրագույն դատական խորհրդի կազմը և կազմավորման կարգը</i></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Բարձրագույն դատական խորհուրդը կազմված է տասը անդամից, որոնցից հինգին ընտրում է Ազգային ժողովը՝ իրավաբան գիտնականների և այլ հեղինակավոր իրավաբանների թվից, պատգամավորների ընդհանուր թվի ճայների առնվազն երեք հինգերորդով, հինգին՝ դատավորների ընդհանուր ժողովը՝ դատավորների թվից: 2. Ազգային ժողովի կողմից ընտրվող Բարձրագույն դատական խորհրդի անդամները պետք է լինեն միայն Հայաստանի Հանրապետության քաղաքացի, ունենան բարձր մասնագիտական որակներ և մասնագիտական աշխատանքի առնվազն տասնհինգ տարվա փորձ: 3. Դատավորների ընդհանուր ժողովի կողմից ընտրվող Բարձրագույն դատական խորհրդի անդամները պետք է համամասնորեն ներկայացնեն բոլոր ատյանների դատավորներին և ունենան դատավորի պաշտոնում առնվազն տասը տարվա պաշտոնավարման փորձ: 4. Բարձրագույն դատական խորհրդի անդամները պաշտոնավարում են հինգ տարի և չեն կարող վերստին ընտրվել այդ պաշտոնում: 5. Դատարանների նախագահները չեն կարող ընդգրկվել Բարձրագույն դատական խորհրդի կազմում: 6. Բարձրագույն դատական խորհրդի դատավոր անդամների լիազորությունները կասեցվում են մինչև Բարձրագույն դատական խորհրդում նրանց պաշտոնավարման ժամկետի ավարտը: 7. Բարձրագույն դատական խորհրդի անդամների վրա տարածվում են դատավորների համար Սահմանադրությամբ նախատեսված անհամատեղելիության պահանջները: 8. Բարձրագույն դատական խորհուրդը նախագահում է խորհրդի նախագահը, որն ընտրվում է հաջորդաբար՝ խորհրդի դատավոր և իրավաբան անդամների թվից, խորհրդի անդամների կողմից՝ Դատական օրենսգրքով սահմանված կարգով:
<p>130.</p>	<p>Հոդված 95. Արդարադատության</p>	<p><i>Հոդված 174. Բարձրագույն դատական խորհրդի լիազորությունները</i></p>

<p>խորհուրդն օրենքով սահմանված կարգով՝</p> <p>1) կազմում և Հանրապետության Նախագահի հաստատմանն է ներկայացնում դատավորների թեկնածությունների ցուցակը և դատավորների ծառայողական առաջխաղացման ցուցակները, որոնց հիման վրա կատարվում են նշանակումները.</p> <p>2) եզրակացություն է տալիս ներկայացված դատավորների թեկնածությունների վերաբերյալ.</p> <p>3) առաջարկում է վճռաբեկ դատարանի, նրա պալատների նախագահների և դատավորների, վերաքննիչ, առաջին ատյանի և մասնագիտացված դատարանների նախագահների թեկնածությունները.</p> <p>4) Հանրապետության Նախագահի հարցմամբ կարծիք է հայտնում ներման հարցերի վերաբերյալ.</p> <p>5) դատավորներին ենթարկում է կարգապահական պատասխանատվության, առաջարկ է ներկայացնում Հանրապետության Նախագահին դատավորի լիազորությունները դադարեցնելու մասին, դատավորին կալանավորելու, նրան որպես մեղադրյալ ներգրավելու կամ նրա նկատմամբ դատական կարգով վարչական պատասխանատվության ենթարկելու համաձայնություն տալու մասին:</p>	<p>1. Բարձրագույն դատական խորհուրդը՝</p> <p>1) կազմում է դատավորների թեկնածությունների և առաջխաղացման ցուցակները.</p> <p>2) Հանրապետության նախագահին ներկայացնում է նշանակման ենթակա դատավորների թեկնածությունները.</p> <p>3) Հանրապետության նախագահին ներկայացնում է առաջխաղացման կարգով նշանակման ենթակա դատավորների թեկնածությունները.</p> <p>4) համապատասխան դատարանների դատավորների թվից ընտրում և Հանրապետության նախագահին ներկայացնում է նշանակման ենթակա դատարանների նախագահների թեկնածությունները, ինչպես նաև Վճռաբեկ դատարանի պալատների կազմից՝ նշանակման ենթակա պալատների նախագահների թեկնածությունները.</p> <p>5) Ազգային ժողովին առաջարկում է Վճռաբեկ դատարանի նախագահի և դատավորների թեկնածությունները.</p> <p>6) օրենքով սահմանված դեպքերում լուծում է դատավորներին մեկ այլ դատարան գործուղելու կամ փոխադրելու հարցը.</p> <p>7) համաձայնություն է տալիս իր լիազորությունների իրականացման կապակցությամբ դատավորի նկատմամբ քրեական հետապնդում հարուցելու կամ նրան ազատությունից զրկելու վերաբերյալ.</p> <p>8) դատավորներին ենթարկում է կարգապահական պատասխանատվության.</p> <p>9) դադարեցնում է դատավորների լիազորությունները.</p> <p>10) հաստատում է իր, ինչպես նաև դատարանների ծախսերի նախահաշիվները և ներկայացնում կառավարությանը՝ պետական բյուջեի նախագծում ընդգրկելու համար, ընդհանուր վերահսկողություն է իրականացնում դատարանների բյուջետային միջոցների օգտագործման նկատմամբ:</p> <p>2. Բարձրագույն դատական խորհրդին օրենքով կարող են վերապահվել նաև իր սահմանադրական կարգավիճակով պայմանավորված այլ լիազորություններ:</p> <p>3. Բարձրագույն դատական խորհուրդն ընդունում է որոշումներ՝ խորհրդի անդամների ընդհանուր թվի ձայների մեծամասնությամբ, եթե օրենքով այլ բան</p>
---	---

		<p>սահմանված չէ: Ձայների հավասարության դեպքում Բարձրագույն դատական խորհրդի նախագահի ձայնը վճռորոշ է, բացառությամբ սույն հոդվածի 4-րդ մասով սահմանված դեպքի:</p> <p>4. Դատավորներին կարգապահական պատասխանատվության ենթարկելիս Բարձրագույն դատական խորհուրդը հանդես է գալիս որպես դատարան:</p> <p>5. Բարձրագույն դատական խորհուրդն օրենքով սահմանված կարգով ձևավորում է իր աշխատակազմը:</p> <p>6. Բարձրագույն դատական խորհրդի կազմավորման և գործունեության կարգը սահմանվում է Սահմանադրությամբ և Դատական օրենսգրքով:</p>
131.	<p>Հոդված 96. Դատավորը և սահմանադրական դատարանի անդամն անփոփոխելի են: Դատավորը և սահմանադրական դատարանի անդամը պաշտոնավարում են մինչև 65 տարին լրանալը: Նրանց լիազորությունները դադարեցվում են միայն Սահմանադրությամբ և օրենքով նախատեսված դեպքերում ու կարգով:</p>	<p><i>Հոդված 164. Դատավորների և դատարանների (Վճռաբեկ դատարանի պալատների) նախագահների նշանակման կարգը, պաշտոնավարման ժամկետները</i></p> <p>9. Դատավորներն անփոփոխելի են և պաշտոնավարում են մինչև վաթսունհինգ տարին լրանալը:</p> <p><i>Հոդված 166. Սահմանադրական դատարանի կազմը և կազմավորման կարգը</i></p> <p>5. Սահմանադրական դատարանի դատավորները պաշտոնավարում են տասներկու տարի՝ մինչև յոթանասուն տարին լրանալը, և չեն կարող վերստին ընտրվել Սահմանադրական դատարանի դատավորի պաշտոնում:</p> <p><i>Հոդված 163. Դատավորի կարգավիճակը</i></p> <p>8. Դատավորի լիազորությունները դադարում են լիազորությունների ժամկետն ավարտվելու, Հայաստանի Հանրապետության քաղաքացիությունը կորցնելու կամ այլ պետության քաղաքացիություն ձեռք բերելու, նրա նկատմամբ օրինական ուժի մեջ մտած մեղադրական դատավճիռ կայացվելու, դատարանի օրինական ուժի մեջ մտած վճռով նրան անգործունակ, սահմանափակ գործունակ, անհայտ բացակայող կամ</p>

		<p>մահացած ճանաչելու, մահվան, նրա հրաժարականի դեպքերում:</p> <p>9. Սահմանադրական դատարանի դատավորի լիազորությունները՝ Սահմանադրական դատարանի որոշմամբ, իսկ դատավորի լիազորությունները՝ Բարձրագույն դատական խորհրդի որոշմամբ դադարեցվում են անհամատեղելիության պահանջները խախտելու, տևական հիվանդության պատճառով պաշտոնավարման անհնարինության դեպքերում, ինչպես նաև էական կարգապահական խախտում կատարելու դեպքերում:</p>
132.	<p>Հոդված 97. Արդարադատություն իրականացնելիս դատավորը և սահմանադրական դատարանի անդամն անկախ են, ենթարկվում են միայն Սահմանադրությանը և օրենքին:</p> <p>Դատավորի և սահմանադրական դատարանի անդամի գործունեության երաշխիքները և պատասխանատվության հիմքերն ու կարգը սահմանվում են Սահմանադրությամբ և օրենքով:</p> <p>Դատավորը և սահմանադրական դատարանի անդամը չեն կարող կալանավորվել, ներգրավվել որպես մեղադրյալ, ինչպես նաև նրանց նկատմամբ չի կարող դատական կարգով վարչական պատասխանատվության ենթարկելու հարց հարուցվել՝ առանց համապատասխանաբար արդարադատության խորհրդի կամ սահմանադրական դատարանի համաձայնության: Դատավորը և</p>	<p><i>Հոդված 163. Դատավորի կարգավիճակը</i></p> <p>1. Արդարադատություն իրականացնելիս դատավորը անկախ է, անաչառ և գործում է միայն Սահմանադրությանը և օրենքներին համապատասխան:</p> <p>2. Դատավորը չի կարող ենթարկվել պատասխանատվության արդարադատություն իրականացնելիս կայացրած դատական ակտի, գործողության կամ անգործության համար, եթե դրանք հանցագործության կամ վարչական իրավախախտման՝ օրենքով սահմանված հատկանիշներ չեն պարունակում:</p> <p>3. Իր լիազորությունների իրականացման կապակցությամբ Սահմանադրական դատարանի դատավորի նկատմամբ քրեական հետապնդում կարող է հարուցվել միայն Սահմանադրական դատարանի համաձայնությամբ: Սահմանադրական դատարանի դատավորն իր լիազորությունների իրականացման կապակցությամբ առանց Սահմանադրական դատարանի համաձայնության չի կարող զրկվել ազատությունից, բացառությամբ հանցանքի կատարման պահին կամ դրանից անմիջապես հետո: Նման դեպքի մասին անհապաղ տեղեկացվում է Սահմանադրական դատարանի նախագահը:</p> <p>4. Իր լիազորությունների իրականացման կապակցությամբ դատավորի նկատմամբ քրեական հետապնդում կարող է հարուցվել միայն Բարձրագույն դատական խորհրդի</p>

	<p>սահմանադրական դատարանի անդամը չեն կարող ձերբակալվել, բացառությամբ այն դեպքերի, երբ ձերբակալումն իրականացվում է հանցագործության կատարման պահին կամ անմիջապես դրանից հետո: Նման դեպքերում ձերբակալման մասին անմիջապես տեղեկացվում են Հանրապետության Նախագահը և համապատասխանաբար վճռաբեկ դատարանի նախագահը կամ սահմանադրական դատարանի նախագահը:</p>	<p>համաձայնությամբ: Դատավորն իր լիազորությունների իրականացման կապակցությամբ առանց Բարձրագույն դատական խորհրդի համաձայնության չի կարող գրկվել ազատությունից, բացառությամբ՝ հանցանքի կատարման պահին կամ դրանից անմիջապես հետո: Նման դեպքի մասին անհապաղ տեղեկացվում է Բարձրագույն դատական խորհրդի նախագահը:</p> <p>5. Դատավորին կարգապահական պատասխանատվության ենթարկելու հիմքերը սահմանվում են Դատական օրենսգրքով, իսկ կարգը՝ Սահմանադրությամբ և Դատական օրենսգրքով:</p> <p>10. Դատավորների կարգավիճակին վերաբերող մանրամասները սահմանվում են Սահմանադրական դատարանի մասին օրենքով և Դատական օրենսգրքով:</p>
133.	<p>Հոդված 98. Դատավորը և սահմանադրական դատարանի անդամը չեն կարող զբաղվել ձեռնարկատիրական գործունեությամբ, զբաղեցնել իրենց պարտականությունների հետ չկապված պաշտոն պետական կամ տեղական ինքնակառավարման մարմիններում, պաշտոն առևտրային կազմակերպություններում, կատարել այլ վճարովի աշխատանք, բացի գիտական, մանկավարժական և ստեղծագործական աշխատանքից:</p> <p>Դատավորը և սահմանադրական դատարանի անդամը չեն կարող լինել որևէ կուսակցության անդամ կամ զբաղվել քաղաքական գործունեությամբ:</p>	<p><i>Հոդված 163. Դատավորի կարգավիճակը</i></p> <p>6. Դատավորը չի կարող զբաղեցնել իր լիազորություններով չպայմանավորված որևէ պաշտոն այլ պետական կամ տեղական ինքնակառավարման մարմիններում, պաշտոն՝ առևտրային կազմակերպություններում, զբաղվել ձեռնարկատիրական գործունեությամբ, կատարել այլ վճարովի աշխատանք, բացի գիտական, կրթական և ստեղծագործական աշխատանքից: Սահմանադրական դատարանի մասին օրենքով և Դատական օրենսգրքով կարող են սահմանվել համատեղելիության այլ սահմանափակումներ:</p> <p><i>Հոդված 45. Կուսակցություն ստեղծելու և կուսակցությանն անդամագրվելու իրավունքը</i></p> <p>2. Դատավորները, դատախազները և քննիչները չեն կարող լինել կուսակցության անդամ: Զինված ուժերում, ազգային անվտանգության, ոստիկանության և այլ ռազմականացված մարմիններում ծառայողների՝ կուսակցություն ստեղծելու և որևէ</p>

		<p>կուսակցության անդամագրվելու իրավունքը կարող է սահմանափակվել օրենքով:</p> <p><i>Հոդված 163. Դատավորի կարգավիճակը</i></p> <p>7. Դատավորը չի կարող զբաղվել քաղաքական գործունեությամբ:</p>
134.	<p>Հոդված 99. Սահմանադրական դատարանը կազմված է ինն անդամից:</p>	<p><i>Հոդված 166. Սահմանադրական դատարանի կազմը և կազմավորման կարգը</i></p> <p>1. Սահմանադրական դատարանը կազմված է ինը դատավորից...</p>
135.	<p>Հոդված 100. Սահմանադրական դատարանն օրենքով սահմանված կարգով՝</p> <p>1) որոշում է օրենքների, Ազգային ժողովի որոշումների, Հանրապետության Նախագահի հրամանագրերի, կառավարության, վարչապետի, տեղական ինքնակառավարման մարմինների որոշումների համապատասխանությունը Սահմանադրությանը.</p> <p>Նախատեսված չէ</p> <p>2) մինչև միջազգային պայմանագրի վավերացումը որոշում է նրանում ամրագրված պարտավորությունների համապատասխանությունը Սահմանադրությանը.</p> <p>Նախատեսված չէ</p>	<p><i>Հոդված 167. Սահմանադրական դատարանի լիազորությունները</i></p> <p>Սահմանադրական դատարանը Սահմանադրությամբ և Սահմանադրական դատարանի մասին օրենքով սահմանված կարգով՝</p> <p>1) որոշում է օրենքների, Ազգային ժողովի որոշումների, կառավարության և վարչապետի որոշումների, ենթաօրենսդրական նորմատիվ իրավական ակտերի, տեղական ինքնակառավարման մարմինների որոշումների համապատասխանությունը Սահմանադրությանը.</p> <p>2) մինչև Սահմանադրության փոփոխությունների նախագծի, ինչպես նաև հանրաքվեի դրվող իրավական ակտերի նախագծերի ընդունումը որոշում է դրանց համապատասխանությունը Սահմանադրությանը.</p> <p>3) մինչև միջազգային պայմանագրի վավերացումը որոշում է դրանում ամրագրված պարտավորությունների համապատասխանությունը Սահմանադրությանը.</p> <p>4) լուծում է սահմանադրական մարմինների միջև նրանց սահմանադրական</p>

<p>3) լուծում է հանրաքվեների արդյունքների հետ կապված վեճերը.</p> <p>3.1) լուծում է Հանրապետության Նախագահի և պատգամավորների ընտրությունների արդյունքներով ընդունված որոշումների հետ կապված վեճերը.</p> <p>4) անհաղթահարելի կամ վերացած է ճանաչում Հանրապետության Նախագահի թեկնածուի համար առաջացած խոչընդոտները.</p> <p>Նախատեսված չէ</p> <p>5) եզրակացություն է տալիս Հանրապետության Նախագահին պաշտոնանկ անելու հիմքերի առկայության մասին.</p> <p>6) եզրակացություն է տալիս Հանրապետության Նախագահի՝ իր լիազորությունների կատարման անհնարինության մասին.</p> <p>7) եզրակացություն է տալիս սահմանադրական դատարանի անդամի լիազորությունները դադարեցնելու,</p>	<p>լիազորությունների առնչությամբ առաջացող վեճերը.</p> <p>5) լուծում է հանրաքվեի, Ազգային ժողովի և Հանրապետության նախագահի ընտրությունների արդյունքներով ընդունված որոշումների հետ կապված վեճերը.</p> <p>Հանվել է</p> <p>6) որոշում է կայացնում պատգամավորի լիազորությունները դադարեցնելու հարցի վերաբերյալ.</p> <p>7) եզրակացություն է տալիս Հանրապետության նախագահին պաշտոնանկ անելու հիմքերի առկայության մասին.</p> <p>8) որոշում է կայացնում Հանրապետության նախագահի լիազորությունների կատարման անհնարինության մասին.</p> <p>9) որոշում է կայացնում Սահմանադրական դատարանի դատավորի լիազորու-</p>
--	--

	<p>նրան կալանավորելու, որպես մեղադրյալ ներգրավելու, ինչպես նաև նրա նկատմամբ դատական կարգով վարչական պատասխանատվության ենթարկելու հարց հարուցելու վերաբերյալ.</p> <p>8) եզրակացություն է տալիս համայնքի ղեկավարին պաշտոնանկ անելու հիմքերի մասին.</p> <p>9) օրենքով նախատեսված դեպքերում որոշում է կայացնում կուսակցության գործունեությունը կասեցնելու կամ արգելելու մասին:</p>	<p>թյունները դադարեցնելու վերաբերյալ.</p> <p>10) լուծում է իր լիազորությունների իրականացման կապակցությամբ Սահմանադրական դատարանի դատավորի նկատմամբ քրեական հետապնդում հարուցելու կամ ազատությունից զրկելու վերաբերյալ հարցը.</p> <p>Հանվել է</p> <p>11) օրենքով սահմանված դեպքերում որոշում է կայացնում կուսակցության գործունեությունը կասեցնելու կամ արգելելու վերաբերյալ:</p>
136.	<p>Հոդված 101. Սահմանադրությամբ և սահմանադրական դատարանի մասին օրենքով սահմանված կարգով սահմանադրական դատարան կարող են դիմել՝</p> <p>1) Հանրապետության Նախագահը՝ Սահմանադրության 100-րդ հոդվածի 1, 2, 3, 7-րդ և 9-րդ կետերով նախատեսված դեպքերում.</p> <p>2) Ազգային ժողովը՝ Սահմանադրության 100-րդ հոդվածի 3, 5, 7-րդ և 9-րդ կետերով նախատեսված դեպքերում.</p>	<p><i>Հոդված 168. Սահմանադրական դատարան դիմելը</i></p> <p>6. Սահմանադրական դատարան դիմելու կարգը սահմանվում է Սահմանադրությամբ և Սահմանադրական դատարանի մասին օրենքով:</p> <p>1. Սահմանադրական դատարան կարող են դիմել՝</p> <p>4) Հանրապետության Նախագահը՝ Սահմանադրության 129-րդ հոդվածի 1-ին մասով, ինչպես նաև 167-րդ հոդվածի 1-ին և 4-րդ կետերով նախատեսված դեպքերում.</p> <p>1) Ազգային ժողովը՝ Սահմանադրության 167-րդ հոդվածի 10-րդ և 11-րդ կետերով նախատեսված դեպքերում՝ Սահմանադրության 103-րդ հոդվածի 1-ին մասով սահմանված կարգով ընդունված որոշմամբ, Սահմանադրության 167-րդ հոդվածի 7-րդ</p>

<p>3) պատգամավորների առնվազն մեկ հինգերորդը՝ Սահմանադրության 100-րդ հոդվածի 1-ին և 3-րդ կետերով նախատեսված դեպքերում.</p> <p>Նախատեսված չէ</p> <p>4) կառավարությունը՝ Սահմանադրության 100-րդ հոդվածի 1, 6, 8-րդ և 9-րդ կետերով նախատեսված դեպքերում.</p> <p>Նախատեսված չէ</p> <p>5) տեղական ինքնակառավարման մարմինները՝ իրենց սահմանադրական իրավունքները խախտող պետական մարմինների՝ նորմատիվ ակտերի Սահմանադրությանը համապատասխանության հարցով.</p> <p>6) յուրաքանչյուր ոք՝ կոնկրետ գործով, երբ</p>	<p>կետով նախատեսված դեպքում՝ պատգամավորների ձայների ընդհանուր թվի մեծամասնությամբ ընդունված որոշմամբ, իսկ Սահմանադրության 167-րդ հոդվածի 9-րդ կետով նախատեսված դեպքում՝ պատգամավորների ընդհանուր թվի ձայների առնվազն երեք հինգերորդով ընդունված որոշմամբ.</p> <p>2) պատգամավորների ընդհանուր թվի առնվազն մեկ հինգերորդը՝ Սահմանադրության 167-րդ հոդվածի 1-ին և 4-րդ կետերով նախատեսված դեպքերում.</p> <p>3) Ազգային ժողովի խմբակցությունը՝ հանրաքվեի և Հանրապետության նախագահի ընտրությունների արդյունքներով ընդունված որոշումների հետ կապված վեճերով.</p> <p>5) կառավարությունը՝ Սահմանադրության 167-րդ հոդվածի 1-ին, 4-րդ, 8-րդ և 11-րդ կետերով նախատեսված դեպքերում.</p> <p>6) Բարձրագույն դատական խորհուրդը՝ Սահմանադրության 167-րդ հոդվածի 4-րդ կետով նախատեսված դեպքերում.</p> <p>7) տեղական ինքնակառավարման մարմինները՝ Սահմանադրության 167-րդ հոդվածի 1-ին կետում թվարկված՝ իրենց սահմանադրական իրավունքները խախտող նորմատիվ իրավական ակտերի՝ Սահմանադրությանը համապատասխանության հարցով, ինչպես նաև Սահմանադրության 167-րդ հոդվածի 4-րդ կետով նախատեսված դեպքերում.</p> <p>8) յուրաքանչյուր ոք՝ կոնկրետ գործով, երբ առկա է դատարանի վերջնական ակտը,</p>
---	--

<p>առկա է դատարանի վերջնական ակտը, սպառվել են դատական պաշտպանության բոլոր միջոցները և վիճարկում է այդ ակտով իր նկատմամբ կիրառված օրենքի դրույթի սահմանադրականությունը.</p> <p>7) դատարանները և գլխավոր դատախազը՝ իրենց վարույթում գտնվող կոնկրետ գործին առնչվող նորմատիվ ակտերի դրույթների սահմանադրականության հարցերով.</p> <p>8) մարդու իրավունքների պաշտպանը՝ Սահմանադրության 100-րդ հոդվածի 1-ին կետում թվարկված նորմատիվ ակտերի՝ Սահմանադրության 2-րդ գլխի դրույթներին համապատասխանության հարցերով.</p> <p>9) Հանրապետության Նախագահի և պատգամավորության թեկնածուները՝ Սահմանադրության 100-րդ հոդվածի 3.1-րդ և 4-րդ կետերի</p>	<p>սպառվել են դատական պաշտպանության բոլոր միջոցները և վիճարկում է այդ ակտով իր նկատմամբ կիրառված նորմատիվ իրավական ակտի դրույթի սահմանադրականությունը, ինչը հանգեցրել է Սահմանադրության 2-րդ գլխում ամրագրված իր հիմնական իրավունքների և ազատությունների խախտման՝ հաշվի առնելով նաև համապատասխան դրույթին իրավակիրառ պրակտիկայում տրված մեկնաբանությունը.</p> <p>9) Գլխավոր դատախազը՝ դատախազության կողմից իրականացվող կոնկրետ վարույթին առնչվող նորմատիվ իրավական ակտերի դրույթների սահմանադրականության հարցերով.</p> <p><i>Հոդված 168. Սահմանադրական դատարան դիմելը</i></p> <p>4. Իրենց վարույթում գտնվող կոնկրետ գործով կիրառման ենթակա օրենքի սահմանադրականության հարցով Սահմանադրական դատարան դիմում են դատարանները, եթե ողջամիտ կասկածներ ունեն դրա սահմանադրականության վերաբերյալ և գտնում են, որ տվյալ գործի լուծումը հնարավոր է միայն այդ օրենքի կիրառման միջոցով:</p> <p>10) Մարդու իրավունքների պաշտպանը՝ Սահմանադրության 167-րդ հոդվածի 1-ին կետում թվարկված նորմատիվ իրավական ակտերի՝ Սահմանադրության 2-րդ գլխի դրույթներին համապատասխանության հարցերով.</p> <p>11) Ազգային ժողովի ընտրություններին մասնակցած կուսակցությունները կամ կուսակցությունների դաշինքները՝ Ազգային ժողովի ընտրությունների արդյունքներով ընդունված որոշումների հետ կապված վեճերով.</p> <p>12) Հանրապետության նախագահի թեկնածուները՝ Հանրապետության նախագահի</p>
---	--

	<p>շրջանակներում իրենց առնչվող հարցերով:</p> <p>Նախատեսված չէ</p> <p>Նախատեսված չէ</p> <p>Նախատեսված չէ</p> <p>Սահմանադրական դատարանը գործը քննում է միայն համապատասխան դիմումի առկայության դեպքում:</p>	<p>ընտրությունների արդյունքներով ընդունված որոշումների հետ կապված վեճերով:</p> <p>2. Սահմանադրության 167-րդ հոդվածի 2-րդ կետով նախատեսված դեպքերում Սահմանադրական դատարան դիմում է Ազգային ժողովը:</p> <p>3. Սահմանադրության 167-րդ հոդվածի 3-րդ կետով նախատեսված դեպքում Սահմանադրական դատարան դիմում է կառավարությունը:</p> <p>5. Սահմանադրության 167-րդ հոդվածի 6-րդ կետով նախատեսված դեպքում Սահմանադրական դատարան դիմում է Ազգային ժողովի խորհուրդը:</p> <p>7. Սահմանադրական դատարանը գործը քննում է միայն համապատասխան դիմումի առկայության դեպքում:</p>
137.	<p>Հոդված 102. Սահմանադրական դատարանն ընդունում է որոշումներ և եզրակացություններ՝ Սահմանադրությամբ և սահմանադրական դատարանի մասին օրենքով սահմանված ժամկետներում և կարգով:</p> <p>Սահմանադրական դատարանի որոշումները և եզրակացությունները վերջնական են և ուժի մեջ են մտնում հրապարակման պահից:</p> <p>Սահմանադրական դատարանն իր</p>	<p><i>Հոդված 169. Սահմանադրական դատարանի ակտերը</i></p> <p>1. Սահմանադրական դատարանն ընդունում է որոշումներ և եզրակացություններ:</p> <p>2. Սահմանադրական դատարանի որոշումները և եզրակացությունները վերջնական են և ուժի մեջ են մտնում հրապարակման պահից:</p> <p>3. Սահմանադրական դատարանն իր որոշմամբ կարող է սահմանել</p>

<p>որոշմամբ կարող է սահմանել Սահմանադրությանը չհամապատասխանող նորմատիվ ակտի կամ դրա մի մասի իրավական ուժը կորցնելու ավելի ուշ ժամկետ:</p> <p>Սահմանադրական դատարանը Սահմանադրության 100-րդ հոդվածի 1-4-րդ և 9-րդ կետերով նախատեսված հարցերի վերաբերյալ ընդունում է որոշումներ, իսկ 5-8-րդ կետերով նախատեսված հարցերով՝ եզրակացություններ: Եզրակացությունները և 9-րդ կետով նախատեսված հարցերով որոշումներն ընդունվում են անդամների ընդհանուր թվի ձայների առնվազն երկու երրորդով, մնացած որոշումները՝ անդամների ընդհանուր թվի ձայների մեծամասնությամբ:</p> <p>Եթե սահմանադրական դատարանի եզրակացությունը բացասական է, ապա հարցը դուրս է գալիս իրավասու մարմնի քննությունից:</p>	<p>Սահմանադրությանը չհամապատասխանող նորմատիվ իրավական ակտի կամ դրա մի մասի իրավական ուժը կորցնելու ավելի ուշ ժամկետ:</p> <p>4. Սահմանադրական դատարանը Սահմանադրության 167-րդ հոդվածով նախատեսված հարցերի վերաբերյալ, բացառությամբ 7-րդ կետով նախատեսված հարցի, ընդունում է որոշումներ, իսկ 167-րդ հոդվածի 7-րդ կետով նախատեսված հարցով՝ եզրակացություն:</p> <p>5. Սահմանադրության 167-րդ հոդվածի 9-րդ և 11-րդ կետերով նախատեսված հարցերով որոշումները, ինչպես նաև եզրակացություններն ընդունվում են Սահմանադրական դատարանի դատավորների ընդհանուր թվի ձայների առնվազն երկու երրորդով, մնացած որոշումները՝ ընդհանուր թվի ձայների մեծամասնությամբ:</p> <p>6. Եթե Սահմանադրական դատարանի եզրակացությունը բացասական է, ապա հարցը դուրս է գալիս իրավասու մարմնի քննությունից:</p>
<p>138. Հոդված 103. Հայաստանի Հանրապետության դատախազությունը միասնական համակարգ է, որը ղեկավարում է գլխավոր դատախազը:</p> <p>Գլխավոր դատախազին Հանրապետության Նախագահի առաջարկությամբ նշանակում է Ազգային ժողովը՝ 6 տարի ժամկետով: Նույն</p>	<p><i>Հոդված 175. Դատախազությունը</i></p> <p>1. Դատախազությունը միասնական համակարգ է, որը ղեկավարում է գլխավոր դատախազը:</p> <p><i>Հոդված 176. Գլխավոր դատախազը</i></p> <p>1. Գլխավոր դատախազին օրենքով սահմանված կարգով նշանակում է Ազգային</p>

<p>անձը չի կարող ավելի քան երկու անգամ անընդմեջ նշանակվել գլխավոր դատախազ:</p> <p>Օրենքով սահմանված դեպքերում Հանրապետության Նախագահի առաջարկությամբ Ազգային ժողովը պատգամավորների ընդհանուր թվի ձայների մեծամասնությամբ կարող է պաշտոնանկ անել գլխավոր դատախազին:</p> <p>Դատախազությունն օրենքով նախատեսված դեպքերում և կարգով՝</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) հարուցում է քրեական հետապնդում. 2) հսկողություն է իրականացնում հետաքննության և նախաքննության օրինականության նկատմամբ. 3) դատարանում պաշտպանում է մեղադրանքը. 4) պետական շահերի պաշտպանության հայց է հարուցում դատարան. 5) բողոքարկում է դատարանների վճիռները, դատավճիռները և որոշումները. 6) հսկողություն է իրականացնում պատիժների և հարկադրանքի այլ միջոցների կիրառման օրինականության նկատմամբ: <p>Դատախազությունը գործում է Սահմանադրությամբ իրեն վերապահված լիազորությունների շրջանակում՝ օրենքի հիման վրա:</p>	<p>Ժողովը՝ 6 տարի ժամկետով՝ պատգամավորների ընդհանուր թվի ձայների առնվազն երեք հինգերորդով: Նույն անձը չի կարող ավելի քան երկու անգամ անընդմեջ նշանակվել գլխավոր դատախազ:</p> <p>2. Օրենքով սահմանված դեպքերում Ազգային ժողովը պատգամավորների ընդհանուր թվի ձայների առնվազն երեք հինգերորդով կարող է պաշտոնանկ անել Գլխավոր դատախազին:</p> <p><i>Հոդված 175. Դատախազությունը</i></p> <p>2. Դատախազությունն օրենքով սահմանված դեպքերում և կարգով՝</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) հարուցում է քրեական հետապնդում. 2) հսկողություն է իրականացնում մինչդատական վարույթի օրինականության նկատմամբ. 3) դատարանում պաշտպանում է մեղադրանքը. 4) պետական շահերի պաշտպանության հայց է հարուցում դատարան. 5) բողոքարկում է դատարանների վճիռները, դատավճիռները և որոշումները. 6) հսկողություն է իրականացնում պատիժների և հարկադրանքի այլ միջոցների կիրառման օրինականության նկատմամբ: <p>3. Դատախազությունը գործում է Սահմանադրությամբ իրեն վերապահված լիազորությունների շրջանակում՝ օրենքի հիման վրա:</p> <p>4. Դատախազության կազմակերպման և գործունեության կարգը սահմանվում է</p>
---	---

		օրենքով:
139.	<i>Նախատեսված չէ</i>	<i>Հոդված 177. Քննչական մարմինները</i> 1. Քննչական մարմինները մինչդատական վարույթի շրջանակներում կազմակերպում են նախաքննության իրականացումը: 2. Քննչական մարմինների լիազորությունները, դրանց կազմակերպման և գործունեության կարգը սահմանվում են օրենքով:
140.	Հոդված 104. Տեղական ինքնակառավարումն իրականացվում է համայնքներում: Տեղական ինքնակառավարումը համայնքի իրավունքն ու կարողությունն է՝ սեփական պատասխանատվությամբ բնակիչների բարօրության նպատակով Սահմանադրությանը և օրենքներին համապատասխան լուծելու տեղական նշանակության հարցերը:	<i>Հոդված 178. Տեղական ինքնակառավարումը</i> 1. Տեղական ինքնակառավարումը տեղական ինքնակառավարման մարմինների իրավունքն ու կարողությունն է՝ համայնքի բնակիչների շահերից ելնելով սեփական պատասխանատվությամբ Սահմանադրությանը և օրենքներին համապատասխան՝ լուծելու համայնքային նշանակության հանրային հարցերը: 2. Տեղական ինքնակառավարումն իրականացվում է համայնքներում:
141.	Հոդված 104.1. Համայնքը մեկ կամ մի քանի բնակավայրերի բնակչության հանրությունն է: Համայնքն իրավաբանական անձ է, ունի սեփականության իրավունք և գույքային այլ իրավունքներ:	<i>Հոդված 179. Համայնքը</i> 1. Համայնքը մեկ կամ մի քանի բնակավայրերի բնակիչների հանրություն և վարչատարածքային միավոր է: 2. Համայնքը հանրային իրավունքի իրավաբանական անձ է: <i>Հոդված 183. Համայնքի սեփականությունը</i> 1. Համայնքն ունի հողի, ինչպես նաև այլ գույքի նկատմամբ սեփականության իրավունք:
142.	Հոդված 105. Համայնքի սեփականությունը	<i>Հոդված 181. Տեղական ինքնակառավարման մարմինների լիազորությունները</i>

	<p>կառավարելու և տնօրինելու, համայնքային նշանակության հարցեր լուծելու և համայնքի պահանջմունքների բավարարմանն ուղղված այլ լիազորությունները համայնքն իրականացնում է որպես սեփական լիազորություններ: Համայնքի սեփական լիազորությունների մի մասն օրենքով կարող է սահմանվել որպես պարտադիր:</p> <p>Պետական իշխանության մարմինների լիազորությունների առավել արդյունավետ իրականացման նպատակով դրանք օրենքով կարող են պատվիրակվել տեղական ինքնակառավարման մարմիններին:</p>	<p>1. Տեղական ինքնակառավարման մարմինների լիազորությունները լինում են սեփական՝ պարտադիր և կամավոր խնդիրների լուծման նպատակով, ինչպես նաև պետության կողմից պատվիրակված: Տեղական ինքնակառավարման մարմինների պարտադիր խնդիրները սահմանվում են օրենքով, իսկ կամավոր խնդիրները՝ ավագանու որոշումներով:</p> <p>2. Պետական մարմինների լիազորությունների առավել արդյունավետ իրականացման նպատակով դրանք օրենքով կարող են պատվիրակվել տեղական ինքնակառավարման մարմիններին:</p>
143.	<p>Հոդված 105.1. Համայնքի վարչական սահմաններում գտնվող հողը, բացառությամբ պետական կարիքների համար անհրաժեշտ, ինչպես նաև ֆիզիկական ու իրավաբանական անձանց պատկանող հողերի, համայնքի սեփականությունն է:</p>	<p><i>Հոդված 183. Համայնքի սեփականությունը</i></p> <p>2. Համայնքի վարչական սահմաններում գտնվող հողը, բացառությամբ պետությանը, ինչպես նաև ֆիզիկական ու իրավաբանական անձանց պատկանող հողերի, համայնքի սեփականությունն է:</p>
144.	<p>Հոդված 106. Համայնքներն իրենց բյուջեն ձևավորում են ինքնուրույն:</p> <p>Համայնքների եկամուտների աղբյուրները սահմանվում են օրենքով:</p> <p>Օրենքով սահմանվում են համայնքների</p>	<p><i>Հոդված 184. Համայնքի բյուջեն, տեղական հարկերը, տուրքերը և վճարները</i></p> <p>1. Համայնքն ունի իր բյուջեն, որը համայնքի ղեկավարի ներկայացմամբ ընդունում է համայնքի ավագանին:</p> <p>2. Համայնքի բյուջեի եկամուտների ձևավորման և ծախսերի իրականացման կարգը սահմանվում է օրենքով:</p> <p><i>Հոդված 185. Տեղական ինքնակառավարման մարմինների լիազորությունների ֆինանսական ապահովումը</i></p>

	<p>Ֆինանսավորման այնպիսի աղբյուրներ, որոնք ապահովում են նրանց լիազորությունների իրականացումը:</p> <p>Համայնքներին պատվիրակված լիազորությունները ենթակա են պետական բյուջեից պարտադիր ֆինանսավորման:</p> <p>Համայնքները սահմանում են տեղական հարկեր և տուրքեր՝ օրենքով նախատեսված սահմաններում: Համայնքներն իրենց կողմից մատուցվող ծառայությունների դիմաց կարող են սահմանել վճարներ:</p>	<p>1. Համայնքի պարտադիր խնդիրների լուծման նպատակով օրենքով սահմանվում են այնպիսի աղբյուրներ, որոնք անհրաժեշտ են այդ խնդիրների իրականացումն ապահովելու համար:</p> <p>2. Համայնքներին պետության կողմից պատվիրակված լիազորությունները ենթակա են պետական բյուջեից պարտադիր ֆինանսավորման:</p> <p>3. Պետությունն իր հնարավորությունների շրջանակներում միջոցներ է հատկացնում համայնքների համաչափ զարգացումն ապահովելու համար:</p> <p><i>Հոդված 184. Համայնքի բյուջեն, տեղական հարկերը, տուրքերը և վճարները</i></p> <p>3. Օրենքով սահմանված դրույքաչափերի սահմաններում համայնքի ավագանին սահմանում է տեղական հարկեր և տուրքեր:</p> <p>4. Համայնքը կարող է իր կողմից մատուցվող ծառայությունների դիմաց սահմանել համայնքի բյուջե մուտքագրվող վճարներ:</p>
145.	<p>Հոդված 107. Համայնքն իր ինքնակառավարման իրավունքն իրականացնում է տեղական ինքնակառավարման մարմինների՝ համայնքի ավագանու և համայնքի ղեկավարի միջոցով, որոնք օրենքով սահմանված կարգով ընտրվում են չորս տարի ժամկետով:</p> <p>Համայնքի ավագանին օրենքով սահմանված կարգով տնօրինում է համայնքի սեփականությունը, համայնքի ղեկավարի</p>	<p><i>Հոդված 180. Տեղական ինքնակառավարման մարմինները</i></p> <p>1. Տեղական ինքնակառավարման մարմիններն են համայնքի ավագանին և համայնքի ղեկավարը, որոնք ընտրվում են հինգ տարի ժամկետով: Օրենքով կարող է սահմանվել համայնքի ղեկավարի ուղղակի կամ անուղղակի ընտրություն:</p> <p><i>Հոդված 183. Համայնքի սեփականությունը</i></p> <p>3. Համայնքի ավագանին օրենքով սահմանված կարգով տնօրինում է համայնքի</p>

<p>ներկայացմամբ հաստատում է համայնքի բյուջեն, վերահսկում բյուջեի կատարումը, օրենքով սահմանված կարգով սահմանում տեղական հարկեր, տուրքեր և վճարներ, ընդունում է համայնքի տարածքում պարտադիր կատարման ենթակա իրավական ակտեր: Համայնքի ավագանու կողմից ընդունվող ակտերը չեն կարող հակասել օրենսդրությանը, դրանց հրապարակման և ուժի մեջ մտնելու կարգը սահմանվում է օրենքով:</p> <p>Համայնքի ղեկավարի լիազորությունները և դրանց իրականացման կարգը սահմանվում են օրենքով:</p> <p>Համայնքի անդամները կարող են ուղղակիորեն մասնակցել համայնքի գործերի կառավարմանը՝ համայնքային նշանակության հարցերը տեղական հանրաքվեով լուծելու միջոցով: Տեղական հանրաքվեի անցկացման կարգը սահմանվում է օրենքով:</p>	<p>սեփականությունը:</p> <p><i>Հոդված 184. Համայնքի բյուջեն, տեղական հարկերը, տուրքերը և վճարները</i></p> <p>1. Համայնքն ունի իր բյուջեն, որը համայնքի ղեկավարի ներկայացմամբ ընդունում է համայնքի ավագանին:</p> <p>3. Օրենքով սահմանված դրույքաչափերի սահմաններում համայնքի ավագանին սահմանում է տեղական հարկեր և տուրքեր:</p> <p>4. Համայնքը կարող է իր կողմից մատուցվող ծառայությունների դիմաց սահմանել համայնքի բյուջե մուտքագրվող վճարներ:</p> <p><i>Հոդված 180. Տեղական ինքնակառավարման մարմինները</i></p> <p>2. Համայնքի ավագանին օրենքով սահմանված կարգով ընդունում է իրավական ակտեր, որոնք ենթակա են կատարման համայնքի տարածքում:</p> <p><i>Հոդված 180. Տեղական ինքնակառավարման մարմինները</i></p> <p>3. Համայնքի ղեկավարը կատարում է ավագանու որոշումները, իրականացնում է համայնքի աշխատակազմի և համայնքային կազմակերպությունների կառավարումը: Համայնքի ղեկավարը պատասխանատու է ավագանու առջև:</p> <p>4. Տեղական ինքնակառավարման մարմինների ընտրության կարգը և լիազորությունները սահմանվում են օրենքով:</p> <p><i>Հոդված 182. Համայնքի գործերի կառավարման անմիջական մասնակցությունը</i></p> <p>1. Համայնքի բնակիչները կարող են անմիջականորեն մասնակցել համայնքի գործերի կառավարմանը՝ համայնքային նշանակության հանրային հարցերը տեղական հանրաքվեով լուծելու միջոցով:</p>
---	---

		2. Տեղական հանրաքվեների անցկացման կարգը, ինչպես նաև համայնքի բնակիչների կողմից համայնքի գործերի կառավարմանն անմիջականորեն մասնակցելու այլ եղանակները սահմանվում են օրենքով:
146.	Հոդված 108. Երևանը համայնք է: Երևան քաղաքում տեղական ինքնակառավարման և տեղական ինքնակառավարման մարմինների ձևավորման առանձնահատկությունները սահմանվում են օրենքով: Օրենքով կարող է սահմանվել Երևանի քաղաքապետի ուղղակի կամ անուղղակի ընտրություն:	<i>Հոդված 186. Տեղական ինքնակառավարումը Երևան քաղաքում</i> Երևանը համայնք է: Երևան քաղաքում տեղական ինքնակառավարման առանձնահատկությունները սահմանվում են օրենքով:
147.	Հոդված 108.1. Տեղական ինքնակառավարման մարմինների գործունեության օրինականությունն ապահովելու նպատակով օրենքով սահմանված կարգով իրականացվում է իրավական հսկողություն: Համայնքին պատվիրակված լիազորությունների իրականացման նկատմամբ պետական վերահսկողության կարգը սահմանվում է օրենքով:	<i>Հոդված 187. Իրավական և մասնագիտական հսկողությունը</i> 1. Համայնքի սեփական լիազորությունների իրականացման նկատմամբ կառավարությունը և նրան ենթակա լիազորված մարմիններն օրենքով սահմանված դեպքերում և կարգով իրականացնում են իրավական հսկողություն: 2. Պետության կողմից պատվիրակված լիազորությունների իրականացման նկատմամբ կառավարությունը և նրան ենթակա լիազորված մարմիններն օրենքով սահմանված դեպքերում և կարգով իրականացնում են իրավական և մասնագիտական հսկողություն:
148.	Հոդված 109. Կառավարությունը օրենքով նախատեսված դեպքերում սահմանադրական դատարանի եզրակացության հիման վրա կարող է պաշտոնանկ անել համայնքի ղեկավարին:	<i>Հանվել է</i>
149.	Հոդված 110. Համայնքները, հանրության շահերից ելնելով, կարող են օրենքով միացվել	<i>Հոդված 189. Համայնքների միավորումը</i>

	<p>միմյանց կամ առանձնացվել: Ազգային ժողովը համապատասխան օրենքն ընդունում է կառավարության առաջարկով: Մինչև օրենսդրական նախաձեռնության ներկայացումը կառավարությունը համապատասխան համայնքներում նշանակում է տեղական հանրաքվեներ: Տեղական հանրաքվեների արդյունքները կցվում են օրենսդրական նախաձեռնությանը: Համայնքները կարող են միավորվել կամ բաժանվել՝ անկախ տեղական հանրաքվեների արդյունքից:</p> <p>Համայնքների միավորման կամ բաժանման սկզբունքները, կարգը, ինչպես նաև նոր ձևավորված համայնքներում տեղական ինքնակառավարման մարմինների ընտրության ժամկետները սահմանվում են օրենքով:</p> <p>Օրենքով սահմանված կարգով կարող են ստեղծվել միջհամայնքային միավորումներ:</p>	<p>Հանրային շահերից ելնելով՝ համայնքները կարող են միավորվել օրենքով: Ազգային ժողովը համապատասխան օրենք ընդունելիս պարտավոր է լսել այդ համայնքների կարծիքը:</p> <p><i>Հոդված 188. Միջհամայնքային միավորումները</i></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Տեղական ինքնակառավարման արդյունավետությունը բարձրացնելու նպատակով համայնքները կարող են միավորվել միջհամայնքային միավորումում: Հանրային շահերից ելնելով՝ միջհամայնքային միավորումներ կարող են ստեղծվել նաև օրենքով: 2. Միջհամայնքային միավորումը կարող է իրականացնել միայն այնպիսի լիազորություններ, որոնք նրան վերապահված են օրենքով կամ համայնքների որոշումներով: 3. Միջհամայնքային միավորումը հանրային իրավունքի իրավաբանական անձ է:
150.	<p>Հոդված 111. Սահմանադրությունն ընդունվում կամ դրանում փոփոխություններ</p>	<p><i>Հոդված 201. Սահմանադրության ընդունումը և փոփոխությունը</i></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Սահմանադրությունն ընդունվում, Սահմանադրության 1–3-րդ, 7-րդ, 10-րդ և 15-րդ

<p>կատարվում են հանրաքվեի միջոցով՝ Հանրապետության Նախագահի կամ Ազգային ժողովի նախաձեռնությամբ:</p> <p>Հանրաքվեն նշանակում է Հանրապետության Նախագահը՝ Ազգային ժողովի առաջարկով կամ համաձայնությամբ: Համապատասխան որոշումը Ազգային ժողովն ընդունում է պատգամավորների ընդհանուր թվի ձայների մեծամասնությամբ:</p> <p>Հանրապետության Նախագահը Սահմանադրության կամ դրանում փոփոխություններ կատարելու նախագիծն ստանալուց հետո՝ քսանմեկօրյա ժամկետում, կարող է այն առարկություններով, առաջարկություններով վերադարձնել Ազգային ժողով՝ պահանջելով նոր քննարկում:</p> <p>Ազգային ժողովի կողմից պատգամավորների ընդհանուր թվի ձայների առնվազն երկու երրորդով վերստին առաջարկված Սահմանադրության կամ դրանում փոփոխություններ կատարելու նախագիծը Հանրապետության Նախագահը հանրաքվեի է դնում Ազգային ժողովի սահմանած ժամկետում:</p> <p>Եթե նախաձեռնությամբ հանդես է գալիս Հանրապետության Նախագահը, ապա Ազգային ժողովը Սահմանադրության կամ դրանում փոփոխություններ կատարելու նախագիծն ստանալուց հետո՝ եռամսյա ժամկետում, նախագիծը հանրաքվեի դնելու հարցը ներկայացնում է քվեարկության: Եթե Ազգային ժողովի պատգամավորների</p>	<p>գլուխներում, ինչպես նաև Սահմանադրության 88-89-րդ հոդվածներում, 90-րդ հոդվածի 1-ին մասում, 103-րդ հոդվածի 2-րդ մասում, 108-րդ, 115-րդ, 119-120-րդ, 123-125-րդ, 145-րդ, 148-րդ և 154-րդ հոդվածներում փոփոխություններ կատարվում են միայն հանրաքվեի միջոցով: Համապատասխան նախաձեռնության իրավունք ունեն պատգամավորների ընդհանուր թվի առնվազն մեկ երրորդը, կառավարությունը կամ ընտրական իրավունք ունեցող երկու հարյուր հազար քաղաքացի: Ազգային ժողովը նախագիծը հանրաքվեի դնելու վերաբերյալ որոշումն ընդունում է պատգամավորների ընդհանուր թվի ձայների առնվազն երկու երրորդով:</p> <p>2. Բացառությամբ սույն հոդվածի 1-ին մասում նշված հոդվածների, Սահմանադրության մյուս հոդվածներում փոփոխություններն ընդունվում են Ազգային ժողովի կողմից՝ պատգամավորների ընդհանուր թվի ձայների առնվազն երկու երրորդով: Համապատասխան նախաձեռնության իրավունք ունեն պատգամավորների ընդհանուր թվի առնվազն մեկ քառորդը, կառավարությունը կամ ընտրական իրավունք ունեցող հարյուր հիսուն հազար քաղաքացի:</p> <p>3. Եթե սույն հոդվածի 2-րդ մասով նախատեսված Սահմանադրության փոփոխությունների նախագիծն Ազգային ժողովի կողմից չի ընդունվում, ապա պատգամավորների ընդհանուր թվի ձայների առնվազն երեք հինգերորդով ընդունված որոշմամբ այն կարող է դրվել հանրաքվեի:</p> <p><i>Հոդված 205. Հանրապետության նախագահի կողմից հանրաքվեի նշանակումը</i></p> <p>Հանրապետության նախագահը հանրաքվեն նշանակում է համապատասխան որոշման ընդունվելուց հետո՝ ոչ շուտ, քան հիսուն, և ոչ ուշ, քան վաթսուներեք օրվա ընթացքում:</p>
---	--

	<p>ընդհանուր թվի մեծամասնությունը կողմ է քվեարկում նախագծին, ապա վերջինս համարվում է ընդունված, և այն Հանրապետության Նախագահը հանրաքվեի է դնում իր սահմանած ժամկետում:</p>	
<p>151.</p>	<p>Հոդված 112. Օրենքները հանրաքվեի են դրվում Ազգային ժողովի կամ կառավարության առաջարկով՝ Սահմանադրության 111-րդ հոդվածով սահմանված կարգով:</p>	<p><i>Հոդված 203. Քաղաքացիական նախաձեռնության կարգով ներկայացված օրենքի նախագծի վերաբերյալ հանրաքվեն</i></p> <p>1. Եթե Ազգային ժողովը մերժում է քաղաքացիական նախաձեռնության կարգով ներկայացված օրենքի նախագծի ընդունումը, ապա մերժումից հետո վաթսուհին օրվա ընթացքում օրենքի նախագծի ընդունման նախաձեռնությանը ևս երեք հարյուր հազար քաղաքացի միանալու դեպքում նշանակվում է հանրաքվե, եթե Սահմանադրական դատարանը որոշում է, որ այդ նախագիծը համապատասխանում է Սահմանադրությանը:</p> <p>2. Քաղաքացիական նախաձեռնության մասնակիցների ստորագրությունների վավերականությունը հաստատում է Կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովը:</p> <p>4. Հանրաքվեի չեն կարող դրվել այն օրենքների նախագծերը, որոնք վերաբերում են</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) սահմանադրական օրենքներին. 2) պետական բյուջեին, հարկերին, տուրքերին, այլ պարտադիր վճարներին, ինչպես նաև էական ֆինանսական պարտավորություններ առաջացնող այլ օրենքներին. 3) համաներմանը. 4) պետության պաշտպանությանը և անվտանգությանը. 5) միջազգային պայմանագրերի վավերացմանը, կասեցմանը և չեղյալ հայտարարելուն:

	<p>Հանրաքվեի միջոցով ընդունված օրենքները փոփոխվում են միայն հանրաքվեով:</p>	<p><i>Հոդված 203. Քաղաքացիական նախաձեռնության կարգով ներկայացված օրենքի նախագծի վերաբերյալ հանրաքվեն</i></p> <p>3. Հանրաքվեի միջոցով ընդունված օրենքները կարող են փոփոխվել միայն հանրաքվեով: Նման փոփոխություն կարող է կատարվել համապատասխան օրենքի ընդունումից առնվազն մեկ տարի հետո:</p>
152.	<p>Հոդված 113. Հանրաքվեի դրված նախագիծը համարվում է ընդունված, եթե կողմ է քվեարկել քվեարկության մասնակիցների կեսից ավելին, բայց ոչ պակաս, քան ընտրական ցուցակներում ընդգրկված քաղաքացիների մեկ քառորդը:</p>	<p><i>Հոդված 206. Հանրաքվեի դրված նախագծի ընդունումը</i></p> <p>Հանրաքվեի դրված նախագիծն ընդունվում է, եթե դրան կողմ է քվեարկել հանրաքվեի մասնակիցների կեսից ավելին, բայց ոչ պակաս, քան հանրաքվեներին մասնակցելու իրավունք ունեցող քաղաքացիների մեկ քառորդը:</p>
153.	<p><i>Նախատեսված չէ</i></p>	<p><i>Հոդված 204. Վերալետական միջազգային կազմակերպություններին Հայաստանի Հանրապետության անդամակցության վերաբերյալ և տարածքային ամբողջականության հարցով հանրաքվեն</i></p> <p>Վերալետական միջազգային կազմակերպություններին Հայաստանի Հանրապետության անդամակցության, ինչպես նաև Հայաստանի Հանրապետության տարածքային ամբողջականությանը վերաբերող հարցը լուծվում է հանրաքվեի միջոցով:</p>
154.	<p>Հոդված 114. Սահմանադրության 1-ին, 2-րդ և 114-րդ հոդվածները փոփոխման ենթակա չեն:</p>	<p><i>Հոդված 202. Սահմանադրության անփոփոխելի հոդվածները</i></p> <p>Սահմանադրության 1-ին, 2-րդ, 3-րդ և 202-րդ հոդվածները փոփոխման ենթակա չեն:</p>
155.	<p><i>Նախատեսված չէ</i></p>	<p><i>Հոդված 207. Հանրաքվե անցկացնելու արգելքը</i></p> <p>Ռազմական կամ արտակարգ դրության ժամանակ հանրաքվե չի անցկացվում:</p>

<p>156.</p>	<p>Հոդված 115. Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրության փոփոխությունները, բացառությամբ 55-րդ հոդվածի 9-րդ կետի առաջին նախադասության՝ վերահսկիչ պալատի նախագահին և գլխավոր դատախազին վերաբերող դրույթների, 63-րդ հոդվածի երկրորդ մասի առաջին նախադասությամբ սահմանված դրույթի, 74.1-րդ հոդվածի առաջին մասի, 83.4-րդ հոդվածի, 85-րդ հոդվածի վեցերորդ մասի առաջին նախադասությամբ սահմանված դրույթի, 86-րդ հոդվածի, 88.1-րդ հոդվածի առաջին մասի, 101-րդ հոդվածի 6-րդ կետի, 107-րդ հոդվածի առաջին մասում նշված ժամկետի, ուժի մեջ են մտնում «Հայաստանի Հանրապետության պաշտոնական տեղեկագրում» հրապարակվելու հաջորդ օրվանից:</p> <p>Հոդված 116. Սահմանադրության փոփոխությունների 55-րդ հոդվածի 9-րդ կետի առաջին նախադասության՝ վերահսկիչ պալատի նախագահին և գլխավոր դատախազին վերաբերող դրույթները, 74.1-րդ հոդվածի առաջին մասը, 83.4-րդ հոդվածով սահմանված դրույթը, 86-րդ հոդվածը, 88.1-րդ հոդվածի առաջին մասն ուժի մեջ են մտնում Ազգային ժողովի հաջորդ գումարման առաջին նստաշրջանի բացման օրվանից:</p> <p>63-րդ հոդվածի երկրորդ մասի առաջին նախադասությամբ սահմանված դրույթը</p>	<p><i>Հոդված 208. Սահմանադրության առանձին դրույթների ուժի մեջ մտնելը</i></p> <p>1. Սահմանադրության 1-3-րդ գլուխները, 103-րդ հոդվածի 2-րդ մասը, 9-րդ գլուխը, բացառությամբ 180-րդ հոդվածի 1-ին մասի 1-ին նախադասության դրույթով սահմանված ժամկետի և 180-րդ հոդվածի 3-րդ մասի վերջին նախադասության դրույթի, ինչպես նաև 10-րդ գլուխը, ուժի մեջ են մտնում «Հայաստանի Հանրապետության պաշտոնական տեղեկագրում» հրապարակվելու հաջորդ օրվանից:</p> <p>2. 2005 թ. փոփոխություններով Սահմանադրության 4-րդ գլխի դրույթները, բացառությամբ 83.5-րդ հոդվածի, գործում են մինչև Ազգային ժողովի հաջորդ գումարման առաջին նստաշրջանի բացման օրը:</p> <p>3. Սահմանադրության 88-րդ հոդվածի, 90-102-րդ, 103-րդ հոդվածի 1-ին և 3-4-րդ մասերի, 104-107-րդ, 108-112-րդ հոդվածների, 113-րդ հոդվածի 1-ին մասի, 114-րդ, 116-րդ, 121-րդ հոդվածների, 180-րդ հոդվածի 1-ին մասի 1-ին նախադասության և 180-րդ հոդվածի 3-րդ մասի վերջին նախադասության դրույթները ուժի մեջ են մտնում Ազգային ժողովի հաջորդ գումարման առաջին նստաշրջանի բացման օրվանից: Ազգային ժողովի հաջորդ գումարման առաջին նստաշրջանի բացման օրվանից սկսած մինչև նորընտիր Հանրապետության նախագահի կողմից իր պաշտոնի ստանձնումը շարունակում են գործել 2005 թ. փոփոխություններով Սահմանադրությամբ սահմանված համապատասխան հոդվածների դրույթները:</p> <p>4. Սահմանադրության 89-րդ հոդվածի 1-4-րդ և 6-րդ մասերը ուժի մեջ են մտնում նոր Ընտրական օրենսգրքի ուժի մեջ մտնելու պահից:</p> <p>5. Սահմանադրության 11-րդ գլուխը ուժի մեջ է մտնում 2016 թ. հունիսի 1-ից:</p> <p>6. Սահմանադրության 89-րդ հոդվածի 5-րդ մասի, 108-րդ, 113-րդ հոդվածի 2-րդ մասի, 115-րդ, 117-120-րդ, 122-րդ հոդվածների դրույթները, ինչպես նաև 5-8-րդ, 12-15-րդ գլուխները ուժի մեջ են մտնում նորընտիր Հանրապետության նախագահի կողմից իր պաշտոնի ստանձնման պահից: Մինչ այդ շարունակում են գործել 2005 թ. փոփոխություններով Սահմանադրությամբ սահմանված համապատասխան հոդվածների դրույթները:</p>
-------------	---	--

	<p>կիրառվում է Ազգային ժողովի հաջորդ գումարումների համար:</p> <p>85-րդ հոդվածի վեցերորդ մասի առաջին նախադասությամբ սահմանված դրույթն ուժի մեջ է մտնում 2008 թվականի հուլիսի 1-ից:</p> <p>101-րդ հոդվածի 6-րդ կետն ուժի մեջ է մտնում 2006 թվականի հուլիսի 1-ից:</p> <p>107-րդ հոդվածի առաջին մասում նշված ժամկետն ուժի մեջ է մտնում Սահմանադրության փոփոխությունների ընդունումից հետո ընտրված տեղական ինքնակառավարման մարմինների համար:</p>	
157.	Նախատեսված չէ	<p><i>Հոդված 210. Ընտրիչների ժողովի գումարման ժամկետը</i></p> <p>Ընտրիչների ժողովը գումարվում է Հանրապետության նախագահի լիազորությունների ավարտից ոչ շուտ, քան երեսուն և ոչ ուշ, քան քառասուն օրվա ընթացքում:</p>

158.	Նախատեսված չէ	<p><i>Հոդված 212. Դատավորների, վճռաբեկ դատարանի պալատների նախագահների և դատարանների նախագահների պաշտոնավարումը</i></p> <p>1. Մինչև Սահմանադրության 7-րդ գլխի ուժի մեջ մտնելը նշանակված դատավորները շարունակում են պաշտոնավարել մինչև 2005 թ. փոփոխություններով Սահմանադրությամբ սահմանված իրենց լիազորությունների ժամկետի ավարտը:</p> <p>2. Մինչև Սահմանադրության 7-րդ գլխի ուժի մեջ մտնելը նշանակված Վճռաբեկ դատարանի պալատների նախագահները և դատարանների նախագահները շարունակում են պաշտոնավարել մինչև Սահմանադրության 164-րդ հոդվածով սահմանված կարգով և ժամկետով Վճռաբեկ դատարանի պալատների նախագահների և դատարանների նախագահների նշանակումը, որն իրականացվում է Բարձրագույն դատական խորհրդի կազմավորումից հետո ոչ ուշ, քան վեց ամսվա ընթացքում:</p> <p>3. Եթե մինչև Սահմանադրության 7-րդ գլխի ուժի մեջ մտնելը նշանակված դատարանների նախագահները, ինչպես նաև Վճռաբեկ դատարանի պալատների նախագահները Սահմանադրության 164-րդ հոդվածով սահմանված կարգով և ժամկետում չեն նշանակվում համապատասխան դատարանների և Վճռաբեկ դատարանի պալատների նախագահներ, ապա նրանք շարունակում են պաշտոնավարել համապատասխան դատարաններում որպես դատավորներ:</p>
------	---------------	--

159.	Նախատեսված չէ	<p><i>Հոդված 215. Համայնքի ղեկավարի և ավագանու անդամների պաշտոնավարումը</i></p> <p>Մինչև Սահմանադրության 180-րդ հոդվածի 1-ին մասի 1-ին նախադասությամբ սահմանված ժամկետի ուժի մեջ մտնելը ընտրված համայնքի ղեկավարը և ավագանու անդամները շարունակում են պաշտոնավորել մինչև 2005 թ. փոփոխություններով Սահմանադրությամբ սահմանված իրենց լիազորությունների ժամկետի ավարտը: 180-րդ հոդվածի 3-րդ մասի վերջին նախադասությամբ սահմանված դրույթը կիրառվում է Տեղական ինքնակառավարման մասին օրենքի ուժի մեջ մտնելուց հետո անցկացված տեղական ինքնակառավարման մարմինների ընտրություններից հետո:</p>
160.	Նախատեսված չէ	<p><i>Հոդված 216. Մարդու իրավունքների պաշտպանի պաշտոնավարումը</i></p> <p>Մինչև Սահմանադրության 10-րդ գլխի ուժի մեջ մտնելը նշանակված Մարդու իրավունքների պաշտպանը շարունակում է պաշտոնավորել մինչև 2005 թ. փոփոխություններով Սահմանադրությամբ սահմանված իր լիազորությունների ժամկետի ավարտը:</p>
161.	Նախատեսված չէ	<p><i>Հոդված 217. Կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովի կազմավորումը</i></p> <p>Կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովը ձևավորվում է Սահմանադրության 11-րդ գլխով սահմանված կարգով մինչև 2016 թ. նոյեմբերի 1-ը: Մինչև Սահմանադրության 11-րդ գլխի ուժի մեջ մտնելը նշանակված Կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովի անդամների լիազորությունները դադարում են Կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովի կազմավորման պահից:</p>
162.	<p>Հոդված 117. Սահմանադրության փոփոխություններն ուժի մեջ մտնելուց հետո՝</p> <p>1) Ազգային ժողովը երկու տարվա</p>	

<p>ընթացքում համապատասխանեցնում է գործող օրենքները Սահմանադրության փոփոխություններին.</p> <p>2) Ազգային ժողովը մեկ տարվա ընթացքում օրենքով սահմանում է Հայաստանի Հանրապետության օրհներգը: Մինչ այդ գործում է մինչև Սահմանադրության փոփոխությունների ուժի մեջ մտնելը գործող օրհներգը.</p> <p>3) Սահմանադրությամբ սահմանված սոցիալական իրավունքները գործում են համապատասխան օրենքներով սահմանված ծավալով.</p>	<p><i>Հոդված 209. Օրենքների համապատասխանեցումը Սահմանադրության փոփոխություններին</i></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Ազգային ժողովը ողջամիտ ժամկետում գործող օրենքները համապատասխանեցնում է Սահմանադրությանը: 2. Ընտրական օրենսգիրքը համապատասխանեցվում է Սահմանադրությանը և ուժի մեջ է մտնում 2016 թ. հունիսի 1-ից: 3. ԱԺ կանոնակարգը, Կուսակցությունների մասին սահմանադրական օրենքը և Մարդու իրավունքների պաշտպանի մասին սահմանադրական օրենքը համապատասխանեցվում են Սահմանադրությանը և ուժի մեջ են մտնում մինչև Ազգային ժողովի հաջորդ գումարման առաջին նստաշրջանի բացման օրը: 4. Այլ սահմանադրական օրենքները համապատասխանեցվում են Սահմանադրությանը պատգամավորների ընդհանուր թվի ձայների առնվազն երեք հինգերորդով և ուժի մեջ են մտնում նորընտիր Հանրապետության նախագահի կողմից իր պաշտոնի ստանձնման օրվանից: 5. Տեղական ինքնակառավարման մասին օրենքը համապատասխանեցվում է Սահմանադրությանը և ուժի մեջ է մտնում Ազգային ժողովի հաջորդ գումարման առաջին նստաշրջանի բացման օրը: 6. Դատախազության, Հեռուստատեսության և ռադիոյի, Վերահսկիչ պալատի և Կենտրոնական բանկի մասին օրենքները համապատասխանեցվում են Սահմանադրությանը և ուժի մեջ են մտնում նորընտիր Հանրապետության նախագահի կողմից իր պաշտոնի ստանձնման պահից:
---	--

<p>4) մինչև Ազգային ժողովի հաջորդ գումարման առաջին նստաշրջանի բացման օրը Հանրապետության Նախագահը կարող է՝</p> <p>ա) Ազգային ժողովի նախագահի և վարչապետի հետ խորհրդակցելուց հետո արձակել Ազգային ժողովը և նշանակել արտահերթ ընտրություն,</p> <p>բ) ազատել վարչապետին.</p> <p>5) մինչև Ազգային ժողովի հաջորդ գումարման առաջին նստաշրջանի բացման օրը կառավարության նիստերը հրավիրում և վարում է Հանրապետության Նախագահը կամ նրա հանձնարարությամբ՝ վարչապետը: Կառավարության որոշումներն ստորագրում է վարչապետը, վավերացնում՝ Հանրապետության Նախագահը.</p> <p>6) մինչև արտակարգ դրության իրավական ռեժիմի սահմանումն օրենքով սահմանադրական կարգին սպառնացող անմիջական վտանգի դեպքում Հանրապետության Նախագահը, խորհրդակցելով Ազգային ժողովի նախագահի և վարչապետի հետ, իրականացնում է իրավիճակից թելադրվող միջոցառումներ և այդ մասին ուղերձով դիմում ժողովրդին.</p> <p>7) կենտրոնական բանկի նախագահը պաշտոնավարում է մինչև գործող օրենքով սահմանված ժամկետի ավարտը.</p>	<p><i>Հոդված 219. Կենտրոնական բանկի նախագահի պաշտոնավարումը</i></p> <p>Մինչև Սահմանադրության 14-րդ գլխի ուժի մեջ մտնելը նշանակված Կենտրոնական բանկի նախագահը շարունակում է պաշտոնավորել մինչև 2005 թ. փոփոխություններով Սահմանադրությամբ սահմանված իր լիազորությունների</p>
---	---

<p>8) վերահսկիչ պալատի նախագահը նշանակվում է Ազգային ժողովի հաջորդ գումարման առաջին նստաշրջանի բացման օրվանից հետո՝ հինգ ամսվա ընթացքում: Մինչ այդ վերահսկիչ պալատը շարունակում է մինչև Սահմանադրության փոփոխությունների ուժի մեջ մտնելը սահմանված լիազորությունների իրականացումը:</p> <p>9) գլխավոր դատախազը շարունակում է պաշտոնավարել ոչ ավելի, քան հինգ ամիս Ազգային ժողովի հաջորդ գումարման առաջին նստաշրջանի բացման օրվանից հետո՝ մինչև Սահմանադրության 55-րդ հոդվածի 9-րդ կետով սահմանված կարգով գլխավոր դատախազի նշանակումը:</p> <p>10) արդարադատության խորհրդի գործող դատավոր և իրավաբան-գիտնական անդամները շարունակում են պաշտոնավարել մինչև իրենց լիազորությունների ժամկետի ավարտը: Ազգային ժողովը երեք ամսվա ընթացքում ընտրում է արդարադատության խորհրդի երկու իրավաբան-գիտնական անդամներին:</p> <p>11) 83.2-րդ հոդվածով նախատեսված անկախ մարմնի գործող անդամները շարունակում են պաշտոնավարել մինչև «Հեռուստատեսության և ռադիոյի մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքով սահմանված իրենց լիազորությունների</p>	<p>ժամկետի ավարտը:</p> <p><i>Հոդված 218. Սահմանադրության 12-13-րդ գլուխներով նախատեսված մարմինների անդամների պաշտոնավարումը</i></p> <p>Սահմանադրության 12-13-րդ գլուխների ուժի մեջ մտնելուց հետո այդ մարմինների անդամները շարունակում են պաշտոնավարել մինչև 2005 թ. փոփոխություններով Սահմանադրությամբ սահմանված իրենց լիազորությունների ժամկետի ավարտը:</p> <p><i>Հոդված 214. Գլխավոր դատախազի պաշտոնավարումը</i></p> <p>Մինչև Սահմանադրության 7-րդ գլխի ուժի մեջ մտնելը նշանակված Գլխավոր դատախազը շարունակում է պաշտոնավարել մինչև 2005 թ. փոփոխություններով Սահմանադրությամբ սահմանված իր լիազորությունների ժամկետի ավարտը:</p> <p><i>Հոդված 213. Բարձրագույն դատական խորհրդի կազմավորումը</i></p> <p>Արդարադատության խորհրդի անդամների լիազորությունները դադարում են Բարձրագույն դատական խորհրդի կազմավորման պահից: Բարձրագույն դատական խորհուրդը կազմավորվում է նորընտիր Հանրապետության նախագահի կողմից իր պաշտոնն ստանձնելուց հետո ոչ ուշ, քան երկու ամսվա ընթացքում: Ազգային ժողովը և Դատավորների ընդհանուր ժողովը Բարձրագույն դատական խորհրդի առաջին կազմի համապատասխան երեք անդամին ընտրում են հինգ տարի ժամկետով, իսկ երկուսին՝ երեք:</p> <p><i>Հոդված 218. Սահմանադրության 12-13-րդ գլուխներով նախատեսված մարմինների անդամների պաշտոնավարումը</i></p> <p>Սահմանադրության 12-13-րդ գլուխների ուժի մեջ մտնելուց հետո այդ մարմինների անդամները շարունակում են պաշտոնավարել մինչև 2005 թ. փոփոխություններով</p>
--	---

<p>Ժամկետի ավարտը: Նրանց պաշտոնավարության ժամկետը լրանալու կամ լիազորությունների վաղաժամկետ դադարեցման դեպքերում թափուր տեղերը լրացվում են հաջորդաբար Ազգային ժողովի և Հանրապետության Նախագահի կողմից.</p> <p>12) Երևան քաղաքում տեղական ինքնակառավարման մարմինները կազմավորվում են համապատասխան օրենքի ընդունումից հետո ոչ ուշ, քան երկու տարվա ընթացքում: Մինչ այդ Երևան քաղաքում տեղական ինքնակառավարումը և տարածքային կառավարումը իրականացվում են գործող օրենսդրությամբ սահմանված կարգով.</p> <p>13) սահմանադրական դատարանի գործող անդամները շարունակում են պաշտոնավարել մինչև իրենց 70 տարին լրանալը:</p>	<p>Սահմանադրությամբ սահմանված իրենց լիազորությունների ժամկետի ավարտը:</p> <p><i>Հոդված 211. Սահմանադրական դատարանի անդամների և նախագահի պաշտոնավարումը</i></p> <p>Մինչև Սահմանադրության 7-րդ գլխի ուժի մեջ մտնելը նշանակված (ընտրված) Սահմանադրական դատարանի նախագահը և անդամները շարունակում են պաշտոնավարել մինչև 2005 թ. փոփոխություններով Սահմանադրությամբ սահմանված իրենց լիազորությունների ժամկետի ավարտը:</p>
--	--